

PHILOLOPHICAE

Quas *A. P. D. O. M.* Athenæi Ma-
reschallani Alumnæ, Laureâ triumphali hâc vice
condecorandi, ad Jul. 9 horis & loco so-
litis, publicè propugnabunt.

ARBITRO ANDREA CANTEO

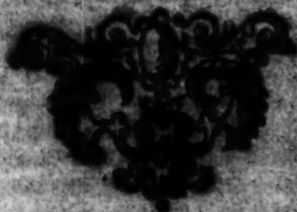
188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699

[illegible]

Perit enim quicquid in seculo degeneratione perperam est, quicquid ad extremam scitientiam pertinet, & penatur effluviis, hoc male-
fica arte subvertitur, & inflat intentis in curam facit, & de-
vitur, ut quicquid nobis effluviis perhibetur fore illud.

Agosto. 4. Contra Violencia como feitoria, contra Scripturae contra Christianos,
e de Telo. contra Religioes como Pacificos, feitoria.

五、

ABERDONIIS

E. Typographno Jacobo Brown, Urbis & Ag-
gata Typelux, An. Co, CHRISTI : 6 : 8.

[illegible]

NUNCIATIO

Quamvis hic compendii in doctrinam huiusmodi non sit, sed
 verum Principium cognitionis, tamper indexus, per angustias tamen non tam
 tibi ipsi nobilitatem illam imprimis debere, qui acceptam a maioribus lucem, virtutem
 tuam in claritate, colligere & amplificare volueris. Certe credis ut ea nobi-
 tatis digno, quae solius propria donatus salero desit, in lucem hominum esse
 testimonium exposita, liquet illi deo deus. **Aurea** citada, symbola nobilitatis
 fuerit olim Albenensis. Splendidi quippe vultus in illa maiorum nomina re-
 lator, ad sapientiam spectare, ad iustitiam vero virtutibus, meritis & moribus ad-
 spectum ire. Ex antiquissima stirpe ac nobilissima **RETHORUM** familia te pro-
 duxisse fortuna vult: ab avia nobilitate vita meritis non deperda, te tua in opus
 vult. Unde non inuacuum & hoc de ipso ab externo nobilitatis lumine, ne cito quia ad
 blanditioris decoris accedere. Quam cum tibi honorificum, quod in tua familia, non
 minus pacis oliva, quam bellina, data occasione, fortunantis palma tua panditur
 ut perpetuum famae visorem in omnem posteritatem praeferunt. Testis **RO-**
BERTUS RETHUS cuius dextra triumphasti Camilli Danorum ductum
 fudit & fugavit, atque servavit, quod in omni tempore regnum eripuit. Testis item
 bello & pace clarissimi viri, qui **MARISCHALL** Magistratum, decursum
 continas septem annorum, summa cum fide perferunt, a nulla magnam per-
 duellione, prodicione, aut graviori laeae notati: ut dicere animi perpetuam & principii
 observantiam, proprium domus fixisse domicilium. Testis denique virorum ma-
 ximus, **ILLE GEORGIUS**, armis tuis, qui Prorex & Proxenera, ad Regem **LA-**
COBO delegatus in Daniam, suis splendori suis & ornamento, exteris admi-
 rationi, Legationis defunctus, ipse subinde auctor est doctoribus, tandem rerum sum-
 ma & procurando publica: applaudentibus cunctis advenit. **Enim tibi virtus**
NOBILISS. COMITIS quodammodo incidit in compendium illud laudem in te
 majus & gloriosius, quodammodo curda publica felicitate adfuit, quodammodo flexum
 vergebat, belli furor atramentum jobat, ita regnum hoc, pugnae aeris, populorum
 omnis ordinis, afflictae accis, quae res nostrae forent, ipse deus in his in pulchro solo & re,
 pristina tamen maiestate ubique retineat, nihil nobilitate in indignum de miseris.
 Nempe animus divinae memor originis, cogitabat consenserat, ut foret, sed sui legem
 excipere, quod ipsum in rebus humanis, magnam illud & divinitatis proximum
 invexisse videtur, pollens concors. Certe bona ista advenit, et deus videns
 missilia, momento mobilis deus transfuerant dominos, fortitudinis tui pulchre
 frangitur (quod raro extra seculum praesens illustris apparuit) quod in illo tamen
 animo, ita cor declinat aut frangit, immotus manens, condisionem numinis invadit,
 & mortalitatis leges cum Deo proximo jungit. Quod autem in eo apice quem a na-
 talibus teneris, iam iterum tenere incipis, nihil tibi superbi fastus adhaeserit, de
 animi moderatione detractum nihil, rara sane virtus, arduum namque & immen-
 sum opus omnibus merito semper visum est, magnitudinis meridianum ecliptico
 clivo decurrere & alucri ad verum dum in edivo locantur. Felicitas enim & obsequia
 faventis

fortuna, totum hominem, ac totum exanimatum, prout adversus animam, quip-
 piam pro se ferunt, amantem, valentem, & speciem servandam, per cunctas oppugnant
 & opprobria detrahunt, augent illam rationem, qua dux atque imperatrix vnde ha-
 beretur esse gloriatur. At imprudens in & sortis sua inferioris esse animi, super-
 ba remanere felicitatis externa occasione, nec meminisse ceteras magnitudinis alas,
 proinde cum casu, tum in se fieri, formam non tuas, effert, aut se sortis. Redemptum
 dum jam, & perinde illis detorsit, atque videntem, reverteretur habere. Sed non propius
 longius in immenso hoc laudis oceano, ad vana ultra ita cogit, in tuos bonos, ut
 species nova, quia obscurantur, fies pietate, speis, & impiofere. Nummi cultu,
 curat, nixit, speciem non obscurit, elidit, contrarius tot annos decursu, exactis labo-
 ribus, assensu in decurativum, & sede pristina, patrie religioni, fidei equitate in
 tuas & subditas, bonitate in omnes, ut quid primum exordia, quid posterius, quid de-
 mum non fieri constituitur possim, etiam stylo manu ingerit. Moderatio tua, cui prius
 more geris, quia imperi mea cupiditati. Reverentius quia illa horreo sacri flentis
 obsequantur, ad exceptu sagaci illius villoris qui cum auspicio excelleret, ingenio in-
 men magis abundans, velo obstrasse dicitur, quod puerilio exagquare duxerant.
 Salve HEROS ILLUSTRISIME, & si inter lemniscatas illas, tibi a
 hoc eloris ingens, ex hac tua Academia delatas lauros, & vestras basia Heliconis
 prout hederam, non dedignatus, serperis pariaris, quos inisse punctum videbor.

Molet, C. T. devinctis.

ANDREAS CANTÆUS

IOANNES SKENUS

Alexander Leskaus

Alexander Melvillos

Alexander Rappizor

Archorus Farguardides

Georgius Kethus

Gallipius Chrystas

Gellimus Logrus

Gellimus Thomfonus

Jacobus Frastrin

Jacobus Sibaldus

Jacobus Teitzlerus major

Jacobus Tailzerus minor

Joannes Demisterod

Joannes Donaldisopus

Joannes Gordonus

Joannes Hoffonus

Joannes Leporus

Patricius Skenus

Robertus Andersonus

Robertus Mortimerus

Thomas Boskorus

Thomas Patersonus

THESES PHILOSOPHICÆ

DE PRIMO cognito intellectus Divini simpliciter omnia inquiri penetrantia frustra querat; licet post *Thomas* Theologi ad 1. p. communiter loquantur de objecto primario Divini mentis & secundo. Angelo primò objectum ipsius essentia; hæc quippe sine speciebus, per speciem generis omnia, apprehendi putantur. Primum cognitum intellectus humani determinatum nullum esse, censuit olim *Zimmer*; esse speciem infimam aut ipsius individuum, censet *Scot.* *Durand.* in Dist. uterque, *Durand.* *Porret.* *Marc.* *Cassiod.* *Till.* &c. in 1. phys. omnes. Ex parte objecti prædicta omnia, omnes gradus metaphysicos, actu eodem attingi (liquidem non est objectivè præindere in creatis) explicitè tamen, ut a sensu maxime singulare, ita ab intellectu universaliora primò cognosci dixerim: & congenitas homini ad ipsò quodd homo est, communes animi notiones ablatum non eo (eat licet *Seneca* longius quàm par est in hoc puncto proteritus) quas tamen expedire non potest nisi temporis progressu, quam citò & *Ambrosii* scire interest, qui ad primum usum rationis differendam docent baptismum. *Cartesii* primum cognitum (cui etiam accessit *Hieronymus* dip. 43. col. 2.) *Ego cogito ergo ego sum.*, multiplicem supponit cognitionem, cognitum multiplex. Res ex se non habet esse objectum materiale aut formale, obijcibilitatem habet, & quidem illi essentialem. Specificatur actus ab objecto minus propriè, cum raro ab ipso à priori pendet, ut *Hieronymus* tract. 1. in. 3. p. d. 5. c. 4. & tract. 2. d. 18. c. 5. *Ovid.* de anim. &c. hinc actu finito infinitum, materiali spirituale, naturali supernaturale &c. & vice versa, nisi aliunde quid veret, attingi posse conclusit. ^{sup} ^{sup} ^{sup}

II. Scientiam omnem submovebant olim Academici, post *Arcesilam* Sceplicorum principem; quod res sint in fluxu pereoni & motu idem rationens cognosci certò aut cognoscere non posse putantes; neq; a sensibus falsis sobinde aut fallentibus, certitudinem aliquam arcessendam; ita *Cicero* lib. 1. de nat. Deor. (licet alibi alius) *Seneca* *Empir.* *Agrip.* *Campan.* *Helmont.* (diss. cont. Log. & Phy. *Arist.*) & non ita pridem *Cartes.* cum de omnibus dubitare, & *Med.* 1. de primâ Phil. nullo certo indicio vigiliam a somno disparari posse decernit. Epicurei contra sensum cynosuram habebant, nec aliter esse se quàm nobis appareant: ita *Lucret.* &c. Nos mediâ institutus, Demonstrationes concedendo & Scientiis, ac non omnes aut plures tales quæ esse videntur, paralogismi plurimi. Prodeuntur a nobis regulatiter loquendo (*Adam.* excipe, ut & *Christus*) multiplici infusâ sublimi scientiâ actum intervenio; sic *Platon.* reminiscens, *Averroes* (quæ tract. de intellect. propo. finem posuit) *Colchodam*, formarum datricem,

THESES

juxta eandem iudicio. Scientia est cognitio discursu habita, certa & evidens (malè *Fasol.* 1. p. q. 1. art. 2. dub. 14. certitudinem unam & solam, melius *Tfamb.* 1. p. d. 1. etiam evidentiam essentialem concludit Scientiæ, ut & *Ruv. cont. Mas.*) atq; illa actualis, habitualis habitus actui succedaneus.

III. In Scientiarum unitate & distinctione explicanda, mirum quàm divetſi abire Philosophi: quibufdam id totum ab objecto perentibus, vel formali adequato, vel attributionis ſolo; ut *Card. Lux.* de ſid. d. 1. ſ. 6. cont. *Pallavicinum* in ſuo manuſcrip. vel etiam a ſubjecto (objecti parte alterâ, ut poſt alios clarè monſtrat *Pennaf.* diſp. 14. log. q. 4.) ita *Ovid.* in *Log.* aliis à connexionem actuum & habituum, quibus eadem Scientia integratur; ita *Hurt. Arriag.* &c. à ſcibilitate intrinſecâ et terminabilitate objecti variâ aliis, aut modo tendendi actuum et abſtrahendi longè diverſiſſimo (quod vel nihil eſt, vel cum prædictis conſpirat) ita *Adolin. Fasol. Connimb. Valt. Carles.* &c. Nos fidem Divinam (quæ plerumq; diſcuſſiva eſt) ut et humanam præmiſſarum objecto a Scientiis diſtinguimus; Theologiæ omnem quæ demonſtrando progreditur iſſis præmiſſis, à ſe mutuo reſiſſas netro horum, nec tertio aliquo modo qui in iſſa naturâ ſeu actuum ſeu objectorum fundamentum habet; ut qui cum *Vaſq.* 1. p. 9. d. et 1. 2. d. 80. Scientiam quamlibet totalem, ſimplex eſſe acciſſens ſtatuente, omnes equam qualitatem dixerit, ſaltem cum *Mirand.* (quem idcirco carpunt *Connimb.*) unam Scientiam, nullis aberraverit. Pro pluralitate Scientiarum emittat Authortas. Ratio præctici et ſpeculativi nulli Scientiæ eſt adequatè intrinſeca, licet omni conveniat horum alterum, alicui etiam utrumque.

IV. Philoſophia eſt Scientia. Rationalis ſeu Logica, præctica, ut et Moralis ſeu Ethica. Dirigit illa operationes intellectus, iſſa voluntatis, ad ſines quæque ſuos. Ubi deſinit Ethicus incipit Iuſtus. Juriſpectivus eſt Scientia, quia in generalibus legum, conſuetudinis, aut privilegii diſtinetur; Incertitudine tamen ſuâ titobar, dum canones diducit et ſingularium caſuum peſiſtaſi infinities variabili, accommodare nititur. Philoſophia naturalis eſt Scientia ſpeculativa corporis naturalis quâ tale. Hujus germen eſt medicina, cujus partes primariæ, Phyſiologia ſeu Anatomica, Pathologia, Semeiotica ſeu indicatunib⁹ et ſymptomatis capiendis deſerviens, ſcientificè magnam partem procedunt et theoreticè; ita *Galenus* ipſe cap. 1. *Art. med.* Dum *Sennert.* inſt. *Med* lib. 1. c. 1. Medicinam artem eſſe ſtatuit, idem ſentit, ars etenim demonſtrativè procedens eſt Scientia. Dum *Connimb.* q. 3. proœm. phy. art. 3. eam ſimpliciter præctican eſſe voluit, de *ſympt.* & *ſeparatib.* ſuâ accipiendi ſunt, quod non gravatè conceditur. Mathematicæ certitudine ſuâ & evidentiâ palmam præcipit prædictis omnibus diſciplinis; ita *Card. lib.* 16. de Subtil. *Ram* lib. 3. Schol. Math. ut fruſtra ſint *Piccol.* lib. de *art.* Math. *Connimb.* *Valt.* ad lib. 2. poſt. *Perer.* in phy. &c. negante ipſa ſam.

tam esse scientiam frustra item *Peter. Molinensis. Can.* (qui dudum vapula-
tuoꝝ à *Bacone. Clavio*; nuper à *Guldino &c.*) & si qui alii certitudinem Ma-
theseos à fide non reperiunt. Metaphysica est scientia entis in sua latitu-
dine respectiva. Qui Theologiam didacticam & elencticam (quod omnis
ipsius discursus, actu fidei consistit, ut præmissarum alterâ) Scientiam esse
negaverit, quæstionem de nomine fecerit.

V. Ens est cui non repugnat existere; sic formali conceptu cum possi-
bili coincidit. Enti tamen possibilitas aliqua est extrinseca. Essentia re-
liquorum entium sunt veluti *analogia & analogia* essentia illius in-
finitæ, in qua sunt eminenter. Res est ab æterno possibilis, ab æterno im-
possibilis chymera. Possibile tamen, futurum, existens, idem sunt; idem es-
sentia et existentia: sic esse diminutum *Scoti.* (*Suar. in met. Vsq. ib. & 1.
p. negant Scotum* in ea fuisse sententia) aut ullam actualem essentiam rerum ab
æterno pernegamus. Passiones realiter aut ex naturâ rei ab ipso aut à se mo-
tuo distinctas (nisi obliqua spectaveris) non habet ens, habet ratione nostrâ.
Unum transcendente unionem non dicit, dicit indivisionem seu nega-
tionem plurium; ut *Suar. in met. Dur. 1. dist. 24. q. 1. et 2. Fasel. 1. p. q.
11. art. 1. per totum, Arriag. Ovid. Carles. Chabr. &c. cont. Vsq. 1. p.
d. 128. c. 2. Harr. &c.* Unitas formalis à parte rei quæ sit alia à numerica,
nulla, cont. *Scot. Senc. Suar. Cojet. Camer. Carles. &c.* Universale est ipsa in-
dividua, actu quidem non copulativo, non disjunctivo, non distributivo,
sed confuso attingente multitudinem non exprimente; facta unum extrin-
secæ; ut *Franc. B. S.* neque alia universalis unitas. Individuatio rerum extrin-
seca non est à circumstantiis temporis aut loci cont. *Vsq. 3. p. tom. 1. d.
74. c. 7. Suar. ib. tom. 2. d. 44. c. 6.* non ab ipsis causis (cont. *Suar. eun-
dem ib.*) aut effectibus creatis; est à Deo, ut & idem *Suar. lib. 1. de concur.
c. 7. & etiam in Met. d. 5. s. 9. n. 7.* retractans quod priùs admiserat. Quod
in eadem specie possibilia sint plura individuâ numero distincta (possibilia
ut & futura numerum faciunt non minus quàm existentia) non pendent à
materia aut quâtitate; sic Angeli solo numero distincti esse possunt; ut *Alen.
2. p. q. 20. m. 6. ar. 2. Ban. Mal. Val. Vsq. Tan. in. 1. p. omnes.* Inter in-
dividua ejusdem speciei reperitur semper dissimilitudo, subinde etiam inæ-
qualitas; sic una anima rationalis potest esse essentialiter perfectior alterâ
cont. *Harr. vol. 2. disp. 47.*

VI. Res positivæ seipsis distinguuntur. Reâlis distinctio à separabilitate
mutuâ vel non mutuâ malè trahitur. A capacitate prædicatorum contradi-
ctoriorum in creatis rixè illam inferes. Distinctio virtualis reâli æq. valet.
Modalis est realis. Formalis seu ex natura rei non alia à reali, quibuscunque
demum verborum minutis frangere ipsam tentent *Fons Meur. Camer. &c.*
sequentes ut sibi plaudunt, subtiliorem *Scotum* (quem tamen calumniæ eripit

Hinc, met. d. 6.) Distinctio rationis semper est cum aliquo in re ipsa fundamento, alioquin in vocibus reperiri ipsam non in mento. Hinc gradus metaphysicorum in uno & eodem individuo distinctionem deduxerit. Verum dicitur per conformitatem cum cognitione possibili. Falsum solum secundum quid & respectu intellectus imperfecti. Bonum idem ac perfectum; unde Deus summè bonus quia perfectionis summæ. Creaturæ quoad propriam ad ipsius naturam accedunt, licet infinito semper interposito intervallo, tunc plus habent in se bonitatis, prout ab ejus perfectione recedunt ita amabilis ratio in eis detegitur atque ab eis. Divisiones entis in creatum in creatum, finitum infinitum, necessarium contingens, adequatum sunt non enim Ideæ, Sephiroth ludæorum, aut lux quam fingunt nonnulli inaccessa, certum aliquid faciunt) eodemque redeunt; sunt etiam per conceptus multos plerumque præcipientes & univocæ quod ultimum si in rem suam vertant Sociniani, simul meminerint, per majorem aut minorem actionem expressionein, totum hoc nos negotium absolvere, nullà inde resolvi in objectum imperfectione. Non datur equivocatio in mente cont. *Arris*, datur in vocibus. Qui analogiam omnem sustulerit, excepta solâ attributionis & metaphoricâ, nihil grave commiserit. Substantia est ens per se existens.

VII. Esse Deum lumine naturæ uique adeo notum, ut nulla natio tam barbara quin *Θεός* evidentiâ concesserit, ut ut *Spanh.* ex. de Grat. ex *Jo. Latio* doceat *Assigovamatos* novæ Franciæ incolæ nullum nomen agnoscere, ut nec *Brasilienses*; quod ultimum etiam *Socin.* lib. de auct. S. Sc. testatum olim sibi Dominicanum asserit, qui Gentes eas inviserat? nec tamen affirmaverim neminem esse mortalium qui *πρόληψιν* illam naturalem vel insicâ nequitia, vel perversâ consuetudine, corruperit ac præfocarit. Etiam unum aliquem esse posse cui invincibiliter ignoretur Deus. Cognitio hæc vel est congenita (hanc negat *Episc.* Inst. Theol. l. 1. c. 3. pro Socinianis faciens toto eo ferè opere) vel acquisita, multiplex utraque & dianoetica demonstrativa. Unus est Deus, sic Atheismus, Trichæismus, Polytheismus &c. exolant. Sit absolutè infinitus, omnes omne genus perfectiones continens, carens omni imperfectione. Mens est soluta, liberrima, simplicissimè simplex, ab omni concretionem mortali sejuncta; ut *Arrab.* 1. p. t. 1. d. 10. & vel ipse *Cicer.* l. 1. de nat. Deor. cont. Epicureos, qui soli inter philosophos Anthropomorphum Deum somniabant *Epiph.* c. 1. l. 3. hæc. 70. *Theod.* l. 4. Eccl. Hist. c. 10. *August.* de hæc. c. 50. *Andræum* quendam litius delirii authorem accusant. *Mahometes* mendacifugus, corpus Deo attribuit. Resistunt judæi ut testatur *Philo.* de opif. Mun. Deus est immutabilis, neq. sententia libertatem Dei prorsus intrinsecè constituens hanc veritatem enervat cont. *Heriz.* di 20. c. 2. vapulat ideo a doctis *Lactant.* qui lib. de ira Dei c. 4. aff. Dionem istam Deo tribuit (quem tamen *Socin.* excusat. d. de Iust. div. s. 5.) vapulat

Unst. jure merito ab omnibus. *Æternitatem* Dei ejusq. immensitatem ex immutabilitate inferes. Errat *Origen*, dum inter cetera ipsius dogmatum monstra, æternitatis aliorum entium faverit, erat *Arist.* *Animi* in decreto credendi æternam creationem ut et justificationem æternam ex justificandi decreto, pari prorsus sequela deducere possunt. Deum esse ἀντιστοιχίαν τῶν πᾶσιν vel Ethnici suo signarunt suffragio: sic centro mundi, cœli concavo aut ejusdem convexo, non concluditur Deus; est extra omnes cœlos: ut *Alfisd.* l. 1. S. c. 15. *Alen.* 1. p. q. 10. m. 1. *Gamm.* ib. q. 8. c. 2. *Tfamb.* ib. q. 8. d. 2. a. 6. *Leff.* de perf. Div. l. 2. c. 2. &c.

VIII. Datur in Deo Scientia, quam tamen ex spiritualitate utcumque non eliceris, elicit *Thomas* 1. dist. 35. q. 1. a. 1. & 2. a. 2. item 1. p. q. 14. a. 1. item 1. 2. cont. Gent. passim, *Heriz.* trac. 1. de Sci. Dei d. 1. c. 3. *Did. Ruiz.* ib. d. 1. f. 3. & 4. & c. Actum primum intelligendi ratione nostra, in Deo admittimus; cum *Arriag.* 1. p. d. 15. f. 3. cont. *Heriz.* tr. 1. d. 2. per totam, sed nomine solo dissentientem, non enim prædicatum aliquod proprium actus primi increati ponimus, quod non etiam realiter actui secundo communicetur. Essentiam Dei ratione nostra in actu primo locarem, cont. eundem *Heriz.* ib. d. 3. c. 3. *Suar.* 2. tom. Met. d. 30. f. 6. & 1. p. l. 1. c. 11. &c. Scientia Dei est omnium objectorum, positivorum, privativorum, negativorum, æque certa et evidens, simplex & summe invariabilis & comprehensiva. Deus seipsum in se & in creaturis, ex se creaturas non se ex creatoris cognoscere putatur. Scientia Dei possibilium quæ vulgo simplex intelligentia, est necessaria & practica. Absoluta futurorum seu visionis, speculativa & libera, ut *Ruiz.* disp. 30. de Sci. cujus tamen vanam jactantiam n. 4. ridere possis. Hanc sub præscientiæ nomine Deo adimere studet *Socin.* præ. c. 8. p. 25. etiam c. 11. seq. *Cyrl.* (distinguens inter *προφῆτα* & *μυσητα*, quam tamen distinctionem retundit *Zenoph.*) de ver. *Rel.* l. 1. c. 24. *Smal.* disp. 1. de Trin. &c. eò præcipue quod libertati hominis præjudicet: accuratius paulò quàm *Arminiani*, qui præscientiæ verbo tentis admissâ, in Decreta Dei pari pretextu involant. Possibilia Deus cognoscit in seipso, in seipsis. Futura non in seipsis ob existentiam aliquam ab æterno (ita *Tunf.* de Sc. Med. *Fasol.* 1. p. t. 2. q. 14. a. 13. &c. cont. *Alvar.* lib. 2. de aux. d. 8. n. 4. *Heriz.* v. 1. d. 6. c. 4. *Zum.* t. 1. in 1. p. d. 1. *Ledesm.* d. 2. de Sc. fut. cont. dub. 1. *Strang.* de vol. Dei circa pec. l. 3. c. 7. *Burg.* de iust. 1. p. lec. 11. &c.) a Deo cognoscuntur, non in causa libera supercomprehensa, cont. *Mol.* in Conc. non in Omnipotentia, non in Ideis, non in essentia Divina. In Decretis cognoscuntur cum communi sensu omnium, etiam in ipsa Scientia reflexè. Essentiam ipsam obtinere rationem Idearum in Deo, probare satagit *Ruiz.* de Sc. d. 82. f. 6. Illas tamen non aliud opinarer esse ego quàm creaturas objectivè in mente Dei, aut Scien-

giam simplicis intelligentiæ. Possibilia omnium in Deo sunt idæ.

IX. Contingentia conditionatè futura, cognoscantur a Deo, non conjecturè modo, ut male *Alphon. Cur. Cont.* 7. in cap. 4. sap. att. 1. qui idcirco refellitur ab *Heriz.* tr. 1. d. 7. c. 3. imparem tamè sese ingento & doctrinà ingenuè agnoscente, sed certò & infallibiliter. Cognosci possunt ista in decretis objectivè nò subjectivè conditionatis; ut *Twiss. Doct. Rhetor. Amyr.* (licet nunc ut audio vocabulo conditionati decreti abstineat *Amyr.*) *Alvar. Zam.* & ex parte *Fasel.* t. 2. in 1. p. q. 14. d. 15. in futuris siz. sub conditione disparatà &c. cont. *Cur. Heriz.* ubi sup. *Srang.* lib. 3. de vol. Dei circa pec. c. 17. &c. Scientia Media ad creaturæ libertatem sartam tectam servandam non requiritur, ut nec ad providentiam Divinam, quemadmodum concludit *Arny.* tom. 1. in 1. p. d. 32. f. 4. Quid autem de ea statuamus Nos, postmodum patebit, dum de hominis libertate redibit sermo inferius. A Scientiâ possibilitium Media illa (si daretur) ut & visionis distinguuntur non objectis sed rendendi modo, ab his tamen ista etiam objecto, ut & illæ inter se, Sic propositiones omnes de futuro contingenti seu absoluto seu conditionato, sunt determinatè veræ vel falsæ, ut præter alios *Alph. Mend. Cont. Theol. Schol.* q. 1. Deus est verus, non eà solâ quæ transcendere dicitur veritate; sed illa imprimis quæ intellectui competit, ut nunquam falsus deprehendatur. Fallere nequit qui est summè verax in suis locutionibus. Qui dicunt Deum de potentiâ suâ absolutâ, posse decipere, falsum dicere (ut dicunt nonnulli Scholastici, de quibus *Snar.* de fid. d. 3. f. 5. *Joan.* de *Lug.* ib. & disp. 4.) ætium aut habitum erroris infundere, per eum loquendo vel sine locutione, etiâ de potentiâ ordinariâ, ut & posse ex causa æquivocare & amphibologiis loquelam involvere (fortè huc trahi potest multiplex papillarum literalis sensus) ut *Connink.* de act. supernat. d. 10. *Lug.* ubi sup. &c. potuisse nos tales creasse qui semper erremus, ut *Cartes.* in prin. *Phil.* & in *Med.* &c. impiè & irreligiôsè de Deo sentiunt omnes. Vivit Deus intelligendo & volendo.

X. Solus actus intellectus non est providentia; voluntatis etiam & omnipotentis actibus absolvitur. Extendit sese ad omnia; cont. *Aben. Ez.* qui ad solos Iudeos, *Molina.* & multos alios, qui ad magna, non infima quæque & minima, ipsam extendunt. Ambulatoriam providentiam abhominor; abhominantur Theologi Europæ totâ celeberrimi, quos in scenam non ita pridem protulit *Joan. Bever.* lib. suo de vir. ter. Providentiæ species prædestinatio. Præcisa ea est & peremptoria; contrà *Vorsf. Penot.* & *Arminianos* (etiam *Lutherus* pro absolutâ reprobatione scripsit, licet finis obliquaverint nonnihil ipsius æclæ & Theologi quidam practici, & casuistæ) indignum quippe plenipotentis Deo Decreta sua figere & refigere *Baxi.* vacillans novos actus immanentes Deo ascribit in Apolog. eosdem reclus. *Kendal.* eliminat,

liminat lib. cont. *Goodw.* & iterum in *Fav.* præd. In objecto prædestinationis constituendo non tam apte Theologico quam Philosophico inter se differunt Theologi; ut observat *Twiss.* cont. *Corv.* pag. 203. Placet præalitis sententia Supralapsariorum, quæ massam nondum conditam prædestinationi præstruit; ita *Gomar.* *Twiss.* *Uet.* &c. nec Synod. Dordracensis abluat, saltem non damnat (*Amysal.* de secess. ab Eccl. Rom. damnare putat) ut editores operum *Gomari* tertia p. cont. *Mares.* ejusque Apol. pro Syn. Dord. pluribus pridie monstrarunt. Causa prædestinationis quoad absolutum vel respectivum ipsius actus, nulla est, ratio nulla; ut *Twiss.* de Elect. lib. 1. p. 2. probat cont. *Aluar.* *Vasq.* *Suar.* &c. et cont. *Corv.* pag. 303. omnium fere Scholasticorum dicit esse sententiam, quorum etiam ingentem syllabam *Ruzius* de præd. d. 71. 4. citat & sequitur, licet in reprobatione diversus abiverit: non ergo Christi merita, ut multi satis incaute, non fides ut *Utharum.* *Anabap.* &c. non in fide perseverantia, ut *Arminiani*, non opera bona aut mala ut *Vasq.* cont. *Suarium* paulo sanius sentientem. Decretorum executionis non semper extra Deum, causa querenda. Hæresis prædestinatiæ conficta res est, ut præter alios ostendunt *Usser.* hist. de *Gurgesb.* *Forbes.* Instruc. Histor. Theol. lib. 8. c. 29. *Twiss.* cont. *Corv.* duplici Dig. &c. Voluntas antecedens prout eâ explicant, *Arminiani*, *Jesuitæ*, *Lutherani*, communem Dei *Philasponianæ*, desiderium dicit inefficax, inefficacem velleitatem, propterea a nobis rejicitur. Voluntas signi, officium, quod præstitum aut prætermisum, ponit trahit præmiæ aut poenæ debitum. Bene placiti determinat eventum, ut post alios *Baxter.* Deus seipsum amat necessitate cetera liberè, licet de complacentia (qua fertur ille in possibilia) subdistingere nonnulli. In Deo non sunt actus virtutum moralium (*Stricke* loquitur) nec possit hominem propter ipsum diligere. Unico reipsa actu voluit quæcunque voluit, at ratione nostra, uno finem & prius (*Arriag.* 1. p. 1. 12 & 2. vult supposita semel Scientia Media posse Deum ordines eos inchoare a fine vel a mediis ut voluerit) media alio & posterius; hæc autem otiosa ad eundem finem facientia, eodem actu complexus, non diversis etiam ratione nostra. Operatur Deus non meliora continuè non tenetor cont. *Gran.* *Full.* negantem incarnationem idem esse liberam. Liberè operatur at ejus libertas labyrinthus, tentabimus tamen cum bono Deo aperire exitum. Lapsus hic *Gomarus*, sed in illius censura, modum excessisse videtur *Maresius*.

XI. Potentia in Deo passiva nulla, activa perfectissimæ & infinitæ (hoc vi saltem materiz negat *Socin.* ear. cap. 14. p. 1. eum essentiam ipsam negat esse infinitam) non est decretum Dei liberum; cum *Fusel.* 1. p. c. 25. a. 1. &c. cont. *Moll.* lib. d. 2. conc. 2. Thomistas, Scotistas. Non ipsa essentia, ut *Ysamb.* lib. ar. 2. est speciale attributum. Omnipotentia existit et potest alia non repugnant, est consequentia a priori, ut *Mars.* 1. p. d. 3. n. 12.

Connexiones tamen causarum cum effectibus possibili, in eo entis et ipsiusque longiori aut breviori circuitu, cum alio ente quocunque, inficari nequeo. Quamquam *Guar. Meisur.* & nonnulli alii, hypotheseon *Deus* esse, verificare posse Deum contradictoria dixerint aut falsificare; Nos cum cum omni Omnipotentia subesse dignimus quæconque non implicant, secundum quem canonem rite conclusis de possibilitate rerum aut impossibilitate. Supernaturale non est quod connectitur cum Deo ut trino, cont. *Sam.* 1. 2. c. 2. q. 110. d. 1. &c. non quod cum Deo ut est in se, cont. *Henr.* 11. q. d. 41. c. 3. Supernaturalitatem taxare non possum (taxat *Arriag.*) per ordinem ad subiectum. Igitur quod vires exuperat agentium creatorum cum concursu unâ sibi debito, idque in omni casu, supernaturale est quoad substantiam, quod in aliquo certo, quoad modum tantum, ut *Sam.* 1. 2. c. 3. (ita enim ipsum expono, 1. 2. q. 110.) sic vis non datur in totâ causarum secundarum collectione proferendis miraculis. Fateor tamen hic difficile dici, quantum pateat potentia creatoræ & exigentia quam habet concursus divini, sic difficile paulo innotescere vera miracula: sed scrupulus hic male habet omnes. Miraculorum mimica non miracula, præstant Angeli & Demones. Num dari possit Substantia supernaturalis, dubitandum hæret *Henr.* 11. c. 4. nec ego determino. Potentia obedientialis actus non repugnat, repugnat lata & consubstibet ad quodlibet, ut et passiva opinia. Ad præteritum non datur potentia. Datur ad infinitum in magnitudine, multitudine, intentione; ad perfectissimam creaturarum ut & imperfectissimam, reventibus licet. *Cominib. Compl. Ovid. Carol. Sec.*

XII. Iustitia Dei universalis in omni moda rectitudine & pœnitare Deum nec naturæ positum. Quæ est ipsa iustitia, Commutativa aut Distributiva in Deo nulla, ad nos nec ad Christum, ob essentielle quod Deo dēni non potest dominium; cont. *Sam.* disp. de iust. Dei (stabilendo merito, a quo tamen refili relect. præced. d. 1. f. 3. & iterum in 3. p.) *Reffl.* de oblig. iust. 1. p. q. 2. f. 3. *Belarm.* 1. lib. de iust. 10. 14. 16. 17. *Arriag.* 1. p. c. 1. 1. 2. 3. p. d. 6. *Ruz.* de vol. Dei d. 38. f. 3. & eum *Deum.* 1. disp. 17. c. 2. 27. *Arriag.* 1. p. q. 21. art. 1. *Ruz.* 1. d. 83. 86. & 1. 2. d. 223. & sape alibi, *Lug.* 1. 1. 3. p. d. 3. *Ovid.* 1. 2. 11. 5. cont. 1. 2. 26. Nihilominus I. Deus in iustus fore si nostri obliuisceretur operis, *Heb.* 6. 10. II. Christus ius omne quod per peccata adversus hominem acquisierat Deus, penitus exintat. cont. Pontificios, Socinianos, &c. III. Dominium in solidum in eandem rem pluribus simul concurre potest, Tempore dividit, ut *Arriag.* pro instans saltem donationis probat tom. 1. disp. 36. & iterum tom. 6. in initio cont. *Sam.* de *Lug.* Hinc possumus esse, bellum iustum dari posse ex utraque parte. Dum *Caj.* 2. 2. q. 108. 1. 2. iustitiam vindicantem ob universali, in persona publica non distinguit, distinguit in privata, scopu aberrat.

Fasq. Zug. ed quodd peccata non sint Deo injuria, neque opera nostra exigat ille titulo proprietatis, sed jurisdictionis præcise, specialem hic aliquam virtutem non requirunt. Etiam *Osiander*, (taceo nunc *Socinianus* omnes *Grotium* ad Rom. 3. 26. (in Socinianismum propendens tunc ut videtur, cum contrarium evicerat libello prius edito de Saris. Christi) *Camera* in ver. 21. ejusdem cap. (quem refellit de *Dieu*. ib.) passim Scripturatum justitiæ nomine significari volunt Bonitatem Dei & benignitatem, aut summam fidelitatem, non justitiam aliquam punitivam. Nos eam naturalem dicimus, ejusque egressus ejusdem commatis, facta semel hypothesi peccati; sæpequod in scriptura talem representari (de Gentibus nunc taceo, eorumque *reptatibus* februationibus & illiticiis) cont. *Socin. Osiand. Volkel. Crill.* & istius furfuris alios: nec tamen eo cardine suspenderem causam Dei de Satisf. Christi contra *Socinianos* (suspendunt *Owin. Woodb. &c.*) cum *Twissius, Rbator fortis, Theologici duo fulmina belli*, etiam in contraria huic sententia, Socinianismum omnem strepens propulsant.

XIII. Trinitatis arcanum lumini nature Impervium arbitror (per calumniam *Marnæ & Kockermanna à Meissn.* q. met. 2. de Deo, contrarium affingitur) nec enim quodd *Plato* testante *Aquinace*, alique veteres *Engelino* citati, ipsum primoribus labris degustarint, & ex parte detexerint; arguimento est naturæ doce, eos hoc tantillum assecutos. Scriptura variis locis Trinitatem ostendit, vel ingratius *Socinianorum* (quibus pars in præsentia largiuntur *Abahumetani*, ut *Hottung*. hist. orient. lib. 1. c. 3.) *Erlan. &c.* simillimum, qui dum continuè crepant contravenire eam rationi, non minus ipsi contravenientia, ambabus amplectuntur ulnis. Dantur processiones reales in Deo, ut *Symb. Nicen. & Athan.* & nunc Scholastici communiter, Unicam tantum processionem male voluit *Latt.* apud *Suar.* 1. p. de Trin. l. 1. *Ruiz.* lib. d. 3. sec. 3. fiunt illæ per intellectum & voluntatem, etiam per intellectionem & volitionem essentialem; cont. *Soc. &c.* cum *Curso Salomant.* trac. 6. de Trin. dub. 2. *Ruiz.* ab autoritate (quæ una in hac re valet) eâ disp. 2. de Trin. sec. 1. & seq. pluribus pugnant. *Arriaga* de Trin. disp. 44. &c. Productio alia activa in Divinis, passiva aliis; neutra tamen distincta à personâ producente & productâ, sic *actio & passio* in præsentia realiter idem. Actus notionales à productionibus non distinguos, ut nec relationes, quæ sunt activæ. Difficultas de processione filii quodd dicatur generatio, non autem Spiritus S. processio, merito maxima, ut non licere in eam inquirere judicant olim plerimi Patres apud *Fascl.* art. 2. dub. 1. Præferenda mihi videtur sententia id eorum refundens in principium processionis filii, intellectionem scilicet, quæ fit ut secunda persona procedat in similitudinem naturæ solæ; ita *Cor. Salomant.* de Trin. disp. 2. dub. 3. 4. *7/ans.* id d. 27. d. 4. art. 11. *Arriag.* disp. 47. sec. 3. &c. Dissidium de vocibus hypo-

statis & Personæ, misere discerpfit olim Orientalem & Occidentalem Ecclesias, sed immerito, idem sunt. Personalitas est naturæ rationalis subsistentia. Hanc Trinitati toti communem & absolutam, tuetur *Suar.* 1. p. & 3. p. quam tamen *Nys.* 1. p. d. 125. priscorum Patrum auctoritati juxta ac lantæ rationi dissonam existimat. Multum hic miscetur de nomine; firmiter ego retineo, nullam dari personalitatem communem. De dubiis pronuntiare non festino.

XIV. Tres personæ divinx distinctione reali (stante tamen *συμψηφισμῳ*, ut Græcis dicitur) a se mutuo distinguuntur. Ab Essentia, virtuali in *190*, ut et intellectus a voluntate. Attributa inter se, rationis solâ: ut et actus primus intelligendi ab intellectione, cont. *Granad.* Omnipotentia ab intellectu, cont. *Tamb.* Relationes non includuntur in essentia aut contrâ, si sermo sit de conceptu formaliter aut objective præscidente. Perfectionem dicunt Relationes, eamque infinitam & simpliciter simplicem. Patet est principium & fons Deitatis. Num ratio principii sit univoca duobus istis ad intra & extra principia, curiose quæritur; comperindinare malo ego. *Becc.* *ius* & receptionum aliqui Patrem solum Deum dicentes, *αὐθλοῦπας* produnt. Secunda Persona est imago Patris. Est Deus (ex Ioan. 1. 1. convictum se primum de Christi divinitate ingenuè fatetur *Iuni?*, cum antea Atheismâ coluerit) ratione generationis æternæ. *Sociniani* qui ereptam vellent Christo suam Divinitatem, alias causas comminiscuntur, quorum vestigia legens *Episcop.* lib. 4. iollit. c. 33. quadruplici titulo filiationem Christi concedit: in fine Generationem æternam adjicit, sed quam credere ad salutem, necessarium non esse, quibusdam consequentiis apagogicis astruere nititur c. 34. Verbum dicitur personaliter non essentialiter in Divinis, cont. *Durand.* Proceedit ex cognitione omni necessaria in Deo, ut vulgò Scholastici: num ex scientia etiam libera? dubium, feror in affirmativam, post *Rus.* de Trin. disp. 63. f. 3. & 4. *Arriag.* 1b. disp. 52. f. 4. quod dictum puta de S. S. respectu amoris liberi. Tertia persona Trinitatis a Patre procedit & Filio (si quidem juxta *Greg. Nys.* ratio producenti & producti, unum est & unicum distinctionis fundamentum in divinis) Græcos contradicentes non errate fundamentaliter, docet *Voss.* Syll. Probl. lit. K. Num processio S. S. cuius inscriptura mentio, ad æternam ipsius Personalitatem referenda sit, an quod probabilius putat *Omn.* cont. *Bidel.* c. 19. ad missionem ipsius in opere evangelico, non hic disputo. Est Deus, non Angelus, non Evangelium, aut virtus aliqua accidentalis, cont. *Socin.* 1. de off. hom. Christ. c. 4. *Smal.* de Divin. Chri. quem idcirco exagitat *Gloppenb.* in suo *Anti-Smal* &c.

XV. Causæ notionem dedisse plurimum conducerec sopiendis libris. Item in genere definit *Fran. B. S.* Principium communicans esse rei, non e-

phi, Patribus Latinis in hoc puncto adversus Græcos gratificantes (contrarium per impudentiam *Pannaf.* affricare studet *Arriaga*, etiam recentior *Prado* cont. met. 2. p. causæ nomen in divinis, non adeo absorum arbitrat) Qui definitionem restringeret ad esse contingens & limitatum, satis aptam fecerit. Fundamentum prioritatis naturæ non aliud agnosco, quam unius entis ab alio independentiam, in recto, in obliquo & fluxum in aliud. Objicit nonnulla *Qviedo* ab hypothese impossibili petita; at nos destinato i. & non tangit, qui impossibili uno dato, de conceptu causæ, prioritatis naturæ, aut alterius cujusvis entis, nos non amplius litem moturos profiteamur. Hinc id unum & solum quod influit, non complexum ex eo & puris conditionibus, prius naturâ dicerem. Istis tamen & reliquis, quæ cum non influant, causæ habentur & priores (cujusmodi approximatio, cognitio, intentio finis, efficax imperium, introductio formæ novæ (quæ simul est tempore cum expulsionem enrique, attramen eâ prior) & infinita determinantium genera in civilibus, &c.) prioritatem aliam assignaverim non naturæ. Causa vulgò quadruplex; at finalem ego, formalem omnem, ut & materialem respectu compositi (partem nempe intrinsecam) & si quæ alia physice non influunt, causarum albo expungerem; neque siccitatem aliquam sustuli, solum *avropolyim* corrigo. Correspondentiæ formalitatem quâ designat *Kasq.* & *Hurr.* causam totalem ut non asseruerim, ita nec universaliter negaverim. Instrumentum malè explicat post *Thomam Heriz.* i. p. d. 46. n. 16. quasi aliquid semper præviè operari debeat, effectum autem ipsum causæ principalis non attingere, neq; melius *Hurr.* in phy. Instrumentum est quod concutrit elevatum, aut si naturâ suâ, ad effectum tamen se perfectiorem. Causa efficiens prima est Deus. Qui causas secundas negat (ut negant multi hoc ævo monstrorum talium nimis quàm feraci) veritati philosophicæ adversatur. Substantia immediata est & adæquata Substantiæ causæ, cont. *Thomistæ*, *Carlet* &c. ut & accidentis accidens. Causa physica dum operatur existat; debet existisse non facit, cont. *Franc. B. S.* Errant igitur *Thomistæ* & alii qui Sacramentis tribuunt causalem influxum in gratiam, etiam in primo sui nomine. Mutuam causalitatem quod primum esse, seu in eodem seu diverso causandi genere, concedit *Franc. B. S.* negamus Nos, ut & idem producere posse seipsum.

XVI. Influxum subjecti proprii in formas materiales substantiales & accidentales omnes, admittimus, cont. *Less.* *Arriag.* atque seipsi identificamus, ratione distinguimus ab influxu efficientis in eandem. Hunc autem largiri tanquam aliud realiter ab agente & effectū, simul & negantem revincere, non semper in unius & ejusdem est manu; tentabimus tamen utcumque invicis *Red. Baranz.* *Franc. B. S.* &c. Creatio communiter est productio rei nullâ coadjuvante causâ materiali. Soli Deo competit, Deo soli competere potest,

potest. cont. *Uersl. apol. thesi. 34. &c. cum Fasel. 1. p. t. 3. q. 49. Sed* at non est
 ipsius voluntas, non complexum ex ea & termino, non terminus ipse: prio-
 ra duo vera, hoc satis probabile; cont. *Vasq. Val. Gam. Hurt. &c. cum Suar.
 Adol. Tau. Fasel. Arriag. Oviad. Carter. &c.* Creatio licet accidens subjecto
 caret. Angelos, anima rationalis, materia prima, creatione producuntur de
 facto. De possibili, quæcunque actione intermedia causæ ipsorum proger-
 minant. Non creantur formæ istæ quæ in primâ rerum genesi. Creaturæ
 productæ seipsas conservare nequeunt nedum inadæquarè, sic postea perpe-
 rud, potentiori manu tenente & succollante, perfitunt. Iisdem perseveran-
 tibus causis eodemque termino (actio a conditionibus non pendet essentia-
 liter) productionem primam & conservationem, eundem indivisibilem ef-
 fluxum arbitrarer, licet raro aliquo casu, tendendi modas, cæteris invariatis
 actionem variet. Effectus eas & rancidas opiniones, Pelagianorum olim,
Durandi. Tuzelli. A. Dole &c. substantientium Deo concursum illum im-
 mediatum & proximum ad creaturarum actus liberos universum, *Aristeli ad
 analos. Gregorii Arim.* (cui succenturiantur recentiores Philosophi) citra
 istiusmodi concursum, agendi saltem possibilitatem invehentis, recoquere
 non est animus: quin potius provinciam istam, respectu omnis effectus,
 non de facto solum obire Deum, sed insuper ejusmodi esse quam creatura-
 rum ulli existenti aut possibili amandare nequeat. Eadem indivisibili actione
 Causa prima insluit cum Secundâ, cont. *Sec.* Qui tamen duplici actione
 inadæquata, identificâ unâ alterâ distinctâ, effectum omnem à Deo & crea-
 tura productum, effluere dixerit, difficile redargues. Motus ab actione &
 passione resiliens non distinguitur, distinguitur ratione ratiocinata. Subje-
 ctum ipsum est mobile.

XVII. Mundus est compages celo, terra, & quæ in iis continentur co-
 segmentata. Non est animal, cont. *Play. & Smaier apud Laps. physiol lib. 2.
 dis. 19. Campos de sen. res. Abayl. Franciæ Philosophum referens Arrian.
 ep. 199. Langer. ex parte. Ass. & nonnullos Medicos: inter quos Helm. p
 pro animi mundi differentes. Est unus, ut *Alex. 2. p. q. 1.* esto ratione na-
 turali, solâ sine Scriptura ipsius unitas demonstrari non posset: esto etiam
Carr. Cys. 1. 2. de doct. ign. c. 11. probavit stellis & planetis suas esse crea-
 turas & incolas, *Galil.* mundum in Luna petulanti ingenii lusu posueris, e-
 tiam *Alex. de Rheto lib. 4. sui Rad. Sider. c. 1.* pot. imprimis hoc seculo de
 unitate mundi dubitare debere dixerit, cum Jovis comitatus, Laterones Sa-
 turni, Veneris & Mercurii lunæ phasmata, & sexcenta ejusmodi majoa-
 ribus nostris incognita, nobis obvia demum deprehendantur: atque inde
 derivantiam pueri visionum Ezekielis explicationem. Mundus est finitus.
 Quod factum aliquando inceperis, vide *Pless. de ver. rel. Bertr. in phy. Zanch.
 For. &c.* pro Deitate Christi contra *Arrianos* veteres, hodiernos *Phetima-**

nas, adderem & Socinianos (*Volkst.* enim lib. 2. de ver. rel. c. 4. subdole more suo, non solum Deum æternum innuit, ut *Mares.* observat in loc.) opportunitatem causæ suæ firmitatem inde capientes; licet *Aristot.* deflexerit, quem idcirco *Heriz.* 1. p. d. 16. c. 2. arguit contradictionis admittæ. Annus mundi primus periodi Julianæ 731. Quo autem istius anni cardine, sententiis variant passim Theologi, Chronologi, Philosophi &c. Conciliis Palæstinum levioribus conjecturis adductum, ad 25. martii natales orbis revocat; cujus auctoritate permovetur *Mol.* de op. 6. diæ. *Baran.* diglad. 18. the. 2. *Perer.* & *Cor.* à *Lap.* in Gen. 1. quos etiam sequuntur *Scal.* exerc. 257. *Alsted.* *Polen.* *Lips.* &c. Pro autumno faciunt *Jos.* *Scal.* in sec. edit. *E.* mend. temp. (in priori contrarium tenuerat) *Petav.* de Doct. temp. l. 9. c. 6. *Tossat.* *Zauch.* *Dan.* *Piscat.* *Helvic.* &c. quod inde non parum firmatur, quia ante Moysen caput anni quo Patriarchæ usi sunt, erat in autumno, id quo a rerum exordio *παρρησι* *αδωρον* verosimile manasse, constat etiam ex 12 Exod. 2. (vide *Perer.* in loc.) Dei jussu principium anni ad Nisan trajecisse Moysen. Perpauci post *Mexat.* in *chron.* creationem referunt ad ipsi solstitium æstivum. Nos mediam eligimus (*Kæker.* syst. Phy. & Theol. quæstionem hanc dicit esse *αὐτῶν*, quod ante quartum diem nulla esset anni aut partium ipsius ratio) Num autem septembri mense ut Rabbini quibusdam videtur, an octobri, ut placet *Calvis.* *Helv.* editus sit mundus, inquitiliter quæres. *Petav.* supradictus id temporis in ipso libræ cardine constituit. Sex dies naturales adhibuit Deus creationi mundi; *Augustini* namque allegoriar, ut & philosophemata *Cajetani*, explodunt merito Scholastici. Fingere autem mysterium aliquod in senario numero, superstitiones sapit cabalisticas. Verum quod Deus non simul creavit omnia, ita pro ratione voluntas, nam *ματιολογία* gemina, quæ ex *Ambros.* Hexam. l. 1. c. 7. adducitur, ad demonstrationem non assurgit. Num mundus in perpetuum durare possit, eodem ordine & partium tenore, quo nunc est, disputat *Fran. L'Rees*, difficiliter reddidere *Zot.* syll. probl. *Hæckw.* justo vol. *Jauston.* de nat. cont. lat. libello &c. negativam sequimur; Mundus ergo non potest existere in æternum, ut nec possit ab æterno. Qui in contraria huic ultimo sententiâ, mirè torquentur in generationum successione æterna ab uno principio defendenda, ut referente *Volkst.* l. 1. de ver. rel. c. 4. ex *And. Casalp.* non necessariò hominem ex homine gigni docuerint nonnulli, sed ex putri provenire posse. Mundum in fine rerum immutandum non annihilandum saniores tenent Scholastici. Audaculus ut solet *Baran?* in *Quranosc.* dum ultimum mundo diem dicere præsumit: fefellit eum sua conjectura nam annus 1656, effluxit, durante adhuc mundo; fefellere alios hand absimiles ineptiæ, ut vel inde edoceantur homuli, surgentem suam cohibere curiositatem.

XVIII. Mundus est in loco, quod ex *Arist.* l. 3. phy. perperam deduxeris

ris, ut qui in istis subleſtæ fidei. Ille non alius, quam ſpatia ea quæ vulgò imaginaria, nobis poſt *Joan. de Lug. Carlet.* ante omnem operam intellectus exiſtunt, ut & tempus imaginarium: non tamen ſenſu *Carteſii* prin. p. 44. aut *Regii* phy. p. 49. Vacuum illud Stoicorum in cujus medio librari mundum, & in ſcripturis abyſſum dici, cum *Philone* cenſet *Lippſius* citante *Voss.* ut & lucem iſtam ſeu ſpatium Deo cœternum, quod ſingunt *Soc. Vorſt.* &c. non admittimus, ſint licet ſuo modo negationes rerum (quas primus *Cartet.* explicuit) ubicunq̃ue, quandocunq̃ue. In ipſo mundo tanta cœleſtium cum elementaribus connexio, eorumque inter ſe, ut nullum vacuum obtingat *πενεταπνινο* vel *ἀσπῶν*, cont. *Van Helm.* de nat. vac. *Gaſſendus* poſt *Galil.* qual. ſuis de mot. cylindrum deſcribi jubet exquisitiſſima tornatione cavum, altero occluſum extremo. apertum altero, cui ſi infundatur hydrargyrum, obverſo inquit oriſicio, effluet illud ſerè & decider, inanem interea relinquendo magnam continentis tubi capacitatem: in fine tamen ſateretur idem Author, illud ſpatium eſſe penitus inane ſe quidem pronuntiare non audere. Hinc hydraulica, pneumatika, pyrotechnica organa, in quibus potentiſſima reſulget naturæ majeſtas, ſuas habent origines, ut probari ſolet clepſydris, phialis, doliis, lucernis, cyathis, ſymphonibus, fiſtulis, bombardis, cucurbitulis, follibus, xolipilis &c. de quibus præter alios *Pitruy.* lib. 10. *Hero* in *Spiritual.* *Poria* Mag. l. 12. & 19. &c. In vacuo, ſi daretur, poſſet fieri motus ſucceſſivus ut in pleno, velocior tamen cæteris paribus.

XIX. Partes mundi ſunt Spiritus & corpora (methodo Moſaica non decurrimus per diem ſenarium) Ratio corporis ſeu rei corporeæ, prout uni-verſum à Spiritu diſtinguitur, in eo ponitur, quod ſit vel quantitas, vel cum ea phyſicè & intrinſecè connectatur. Diviſibilitas in partes integrantes & indiviſibilitas, indifferenter corpori & Spiritui competunt, ſaltem competere poſſunt: ita *Suar.* de Ang. lib. 4. c. 17. tactum ſeſe ſentiens à *Vaſquio* i. p. d. 188. c. 7. ubi locationem angelicam ſtatuit diviſibilem, ut & *Arriag.* *Ovid.* *Cartet.* &c. cont. *Vaſq. Hurt.* &c. Spiritus omni creato, & corpori in loco eſſe convenit & tempore, acceſſione alicujus intrinſecè ſpatii imaginariſ reſpectivi; non igitur decreto divinæ voluntatis, non loco ipſo & tempore, non coexiſtentia horum aut conjunctione ſola cum re ipſa: cave tamen putes intrinſecum illud quo aliquid dicitur ubicatum formaliter & durans, eſſe actionem rei productivam aut conſervativam, ut malè *Joan. de Lug.* aut in Angelis, ipſam unionem ad corpus aliquod, ut non melius *Vaſq.* Ubicatio indiviſibilis locum diviſibilem, indiviſibilis duratio tempus reſpectu diviſibile (idem dixeris de actione reſpectu termini) non repugnat, cont. *Cartet.* Repugnat rem aliquam eſſe, nonquam tamen & nullibi, ut *Ovid.* & ex parte *Coll. Salman.* i. p. tr. 7. diſp. 2. dub. 2. &c. Corpus idem ſimul & ſemel non poſſe pluribus eſſe in locis aut ſpatiis adæquatis & diſſi-

tis; seu extensum & circumscriptivè in omnibus, ita *Aquin.* succenturiante *Thomistarum* ordine, ita *Bonav. Durand. Vasq. &c.* seu penetratè & definitivè in omnibus, seu in quibusdam locis definitivè, circumscriptivè in aliis, apodictè hæcenus desideratâ firmare nitentur. Corpora diversa aut partes ejusdem nequeunt simul eodem esse in loco aut spatio, sive omnia totum locum repleant; sive ex omnibus unum, ut *Scot.* sive localiter sive illocaliter, ut *Bellar. Brent.* in corporibus suis *πνευματικαῖς*. Hinc 1. *καὶ οὐκ ἐστὶν* Pontificiam, *παντὸς χυρίαν* Lutheranam 2. possibilibus penetrationis, ut & impanationis dogma corrumpere necesse est, cum *Molin. Blondel. Gatak. Salmas. Paul.* &c. pro omnibus unâ *A. Maria à Schurman* epist. ad *Salm.* *Smarcius* cont. *Mares.* rem aliquam malè posse poni putat in pluribus locis partialibus. Num autem distinctis compositi partibus aut formis, a subjecti sui ubicatione & duratione distinctum respondeat ubi, duratio distincta? dubium, in affirmativam propellor. Si creatura bilocari posset, posset & omnilocari (quod ultimum admisit *Voss.*) & quicquid successivè diverso tempore, id ipsum simul locis diversis, præstare posset aut pati. Res aliqua mutat locum subinde quin moveatur, & contrâ. Creaturam permanentem posse esse ab æterno non repugnat, non faveat *Arrianis* aut *Sociis*.

XX. Angelos dari naturæ lumine compertum aliquando, potant multi; putat *Scheibl.* l. 2. met. c. 4. *Suar.* met. disp. 33. (qui idcirco a *Revio* rejicitur ad locum) fundamento ut videtur ab omni ævi energumenis & energematis desumpto; quo post Gentiles antiquos & hodiernos, & ipsos Mahum meditas, permotus videtur *Marchiav.* lib. 11. disc. c. 36. Patres nonnulli Angelorum ante hunc mundum existentiam in medio reliquere. Primo tamen die conditos ipsos plures determinant, ut *Epiph.* tom. 2. l. 2. hær. 65. *Zauch. Voss. Chabr.* ex Conc. Lateran. Angeli sunt meri Spiritus, nec propria habent quibus constant corpora, aerea aut ignea; ut Conc. Oecum. 7. definitivè cont. *Ioan. Thessal.* licet ibidem gradum fecerit, *ἁγγελοφρονεῖν* inferendæ. Sunc essentialiter simplices (compositum dari potest subjecto & forma spiritualibus) ac constant naturâ & substantiâ. Sunt incorruptibiles naturâ suâ, licet *Vasq.* convenire hoc posse neget creaturæ. Destruï possunt à Deo. Hierarchias & ordines Angelorum recens aut olim inventos, tres illas terniones (ad imitationem trinitatis expressas) *Dion. Areopagita*, nulla suadet Scriptura, ratio nulla, ut post alios ostendit *Voss.* disp. de *Ang.* etiam primis 400 annis, de hierarchiis istis alium silentium; ut & nunc parum concordēs Papicolæ, aliter *Gregorio M.* choros explicante, *Diomiso* aliter. Non omnes Angeli sunt ejusdem speciei. Probabile etiam species singulis sua esse individua, cont. *Col. Salm.* de *Ang.* d. 1. d. 6. Quo numero? incertum. Intellectus Angeli speciebus indiget distinctis, non enim omnia cognoscit per suam essentiam, ut 1. p. q. 55. post *Thom.* probant Scholastici. Ad

cognitionem sui speciebus non opus ut nec cognoscendis aliis angelis, aut ipsi Deo saltem mediatè. Potest tamen a cognitione sui desistere; ac objectis materialibus, supernaturalibus omnibus, secretis, futuris, percipiendis, species necessariæ, sed quæ instanti ipso creationis non debentur, cont. *Suar. Col. Salm. post Dionys. August. Thom. &c.* progressu temporis postea producuntur. Num ab ipsis objectis an à Deo? neutrum difficile, probabile utrumque. *Adolm. 1. p. ad q. 55.* censet a rebus ipsis emicare & in medium spargi, quasdam sensibus nostris improporcionadas species. Cognitiones angelicæ possunt esse non virtualiter solum sed & formaliter discursivæ.

XXI. Angelos, ut interior cognoscendo secum ipse loquitur, ita exterius conceptus suos communicando alios alloquitur. Signum naturale sua entitate sola; ad placitum, addita insuper voluntate angelorum vel hominum, non quidem seipsam pro objecto habente, in ratione talis constituitur. Eget utrumque cognitione aliqua sui ut actû significet. Formale signum cum instrumentali, cum voluntario naturale, cum re quam significat & cui significat, potentiâ, ferè unumquodque horum, etiam in creaturis coincidere posse nihil vetat. Homines vocib⁹ & id genus aliis signis sensibilibus & materialibus, inos produunt conceptus. Voces istæ plerumque ex Instituto significant, atque immediatè res solas: qui autem perfectius audienti significare posse eas dixerit, quam proferenti aut primo imponenti, is eadem operâ confecerit significationem vocum totam quantam petendam esse à sola cognitione rei in audiente excitatâ, quod nemo admisit. Angelos etiam de possibili sese mutuo posse alloqui similibus signis spiritualibus, indubium mihi est, atque eatenus essentior *Durando* (*Moresius* tam nobis impossibile putat exprimere, quomodo Angeli loquantur, quàm bestis, quomodo nos) De facto dum loquitur Angelus, non producit immediatè cognitionem actuum suorum, & cogitationum in audientis animo, cont. *Scot. Vass. &c.* neque horum species, cont. *Suar.* Loquuntur Angeli sibi mutuo per conceptus, non quidem eos solos (*Ioannem de Lug.* quod locutionem disp. 1. & 4. de fid. in actû posuerit intellectus, secretum ordinante ad alterum, suppresso nomine more suo, carpit in præsentî *Arria.*) intercedit etiam voluntas loquentis de cogitatione suâ proferendâ, cui usq; Deus annuens præstat quod petitur, deformatque istius conceptus imaginem; in Angeli alterius intellectu, ita in terminis *Col. Salm. Tisamb. Gamma & alii* ad quæ. 107. 1. p. *Sum. Thom.* Quo non obstante angelus unus mentis potest alteri. Difficile quomodo Angeli alloquantur homines, alloquuntur tamen, aut alloqui possunt. Voluntas angelica est libera, ut omni in se spectatus Angelus, abstinere possit actû amoris aut odii. Est mutabilis, cont. *Zum. Cajet. Ban.*

XXII. Quanta fuerit Angelorum via, divinamus omnes non invenimus; ceterum per se loquens, sequens vel eodem etiam primo instanti, potuerunt

sunt esse beati boni Angeli (cont. *Suar. Tannst. Mohin.*) damni Dæmones, non utique damni per se sed sensus. De facto Angelorum nullus beatus, diem obrinuit, primo suæ creationis instanti, ut nec secundo; ultimum vel instanti intrinsicum vel extrinsecum beatitudinis angelicæ assignasse, temeritatem proderet & non leve *ἁρτήμα* ingenii humani. De distinctione assistentium Angelorum & ministrantium, vanæ dico esse diatribas, ex plebendo *Dion. c. 7.* Iudæi quatuor faciunt assistentes *Raph. Gab. Uri. Mich.* quibus tres superaddunt Pontificii nonnulli, & hancaxi argumentorum (quorum nullum solidum) speculationem hanc hyper Dionysianam probare satagunt, quibus suffragatur *Arrip. de occult. phil. lib. 3. c. 24.* incertum tamen putat *Arrip.* num plures sint assistentes an ministrantes, divortio *Greg. & Thoma.* à definiendo abstergitus. Inepta sunt & *ἀδολογὰ* quæcunque de principe Angelorum Lucifero commentantur Scholastici: neque hinc deduci posse (deducit *Bellarm.*) monarchiæ papalis typum, pluribus ostendit *Chamier. t. 2. l. 9. c. 11.* Angelus superior (si talis distinctio concedenda foret) ab inferiori illuminatur, ut & Dæmon ab angelo, de secretis etiam præsentibus & futuris, nisi forte quætionem feceris de nomine. Quod præstant Angeli circa mentes & voluntates hominum (præstant multa, cum sint administratorii spiritus) concludi videtur phantasiæ commotione & humorum; nec enim immediatè illos producere aliquid posse, quo nostra voluntas immutetur, licet raro aliquo casu vel inde solum necessitatem obrepere non dubitem. De custodia Angelorum pleraque fabulosa, licet *ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων* papicolæ, *Calvinum* hic impudenter traducere non vereantur. Philosophiam hanc inter alios plenius pandunt Cabalisti & Magi, inter quos *Arrip. de occult. phil. l. 3. &c.* Angelici officii (a quo Apostatae desciverunt) norma est in genere Dei gloria, in specie lex æterna & mandata quæcunque positiva. Nequicquam tamen Pontificii cuique homini suum angelum custodem (Ethnici duos genios, unum bonum, malum alterum) assignant: nam & pluribus unus & uniplex, si Scripturæ in hoc puncto fidendum, sæpe numero deputantur: malè tamen *Drex.* per merita Angeli, sui custodis Deum precatur. Angelolatria, seu cultus angelorum religiosus semper malus (ut ut *Sociniani* viciose statuant templis ipsos & festis honorandos, sub novo non minus quàm sub V. T.) magicas execrabilis.

XXIII. De Angelis malis rancidas multi nugas ambitiosè venditant. Non sunt naturæ tales, sed lapsi & voluntaria sui corruptione. Num autem primum ipsorum peccatum præcesserit, aut peccatum in genere præcedere debeat, defectus aliquis in intellectu, quæstio est satis difficilis. In præsentia statuo (sive per se requiratur iste sive non) de facto fuisse in intellectu angelico, defectum aliquem cognitionis prodromæ. Simile dixeris in Adamo. In peccatis nostris post lapsum affirmativa faciliior. In quo autem illud primum

consistat peccatum, definiendum linquimus Theologis, ager ipsorum est, si tamen quæras, putarem superbiæ fuisse (ita putant & nostri longè doctissimi, & *Salmant.* post *Thomam.* disp. 10. dub. 7. concludunt non aliud esse potuisse) in specie appetitum æqualitatis cum Deo; nam quoddam ad unionem hypostaticam, nihil ejus iis tunc innotuerat, quod appeterent; licet *Scot. Suar. Tan.* ad sua principia consequenter (quibus Christum venturum docent, licet Adamus non peccasset) eam unionem ut futuram, superbiæ isti obijciant, ut & alii Scholastici alia & diversa. Incertum quo numero ceciderint angeli, licet per vim & tormenta, ad signentorum suorum confirmationem, nonnulla Scripturæ loca trahant Theologi; sic vanus *Thomas*, ejusque sequaces *Salmant.* qui plures perstitisse in gratia quàm peccasse pertendunt; *Parisiensis* item vanus, qui 2. par. de Univer. p. 3. c. 8. decimùm duntaxat Angelorum ordinem defecisse dicit. Voluntas Dæmonum est obstinata in malo. Ignis infernalis (in probabili sententiâ) materia constat ut & nosse; at torquet Dæmones, non quidem intentionaliter solum, apprehensivè aut affectivè, sed actione physicâ: neque ad hoc corpus aliquod requiro (requirit *Connink*) admissa duntaxat possibilitate qualitatis spiritualis Angelo difforæ (quam *Suar. Arriag.* &c. admittunt) res tota pulchrè procedit. Difficultas in anima separata tanta non est.

XXIV. Angelus potest esse in loco divisibili & extenso (quanto expedire nequeo) potest in puncto. Motus localis angeli continuus est vel discretus. In locis diffisis esse nequit, ut nec de uno in alterum immediatè transire; cont. *Salm.* d. 3. d. 5. & alios multos iis ibi citatos (hoc quicquid est omni enti creato convenit) potest supernaturaliter. Cum ceteri quique effectus contineantur satis in causis creatis, angelos dicimus nihil immediatè ad extra producere, motu locali excepto & impulsu, ut ut Diabolorum permagna sit potentia, cont. *Baranz.* diglad. Hinc primò producere homines & incubos tamen & succubos admitto; multiplicem tali concubitu proseminatam prolem, memorat *Del Rio* lib. 2. disq. mag. q. 15. *Poss.* de Spect. *Tostatus* etiam *Mercurium* talem dicit &c.) eisdem transformare in canes, feles, lupos &c. vel viceversa, *periphrasim* vel etiam *canem* procurare, a morbo lethali ad sanitatè, ad juventutem a senectâ, & ut similia complectar, a privatione ad habitum, a cæcitate v. g. ad visum, a morte ad vitam traducere &c. Dæmoni impossibile dixeris. Quantillum etiam circa animâ hominis prestare possit Dæmon, docet post alios *Del Rio* disq. mag. l. 2. q. 24. Sunt : ut Cacodæmones negant ferre Sagas localiter & movere, ut *Alciat. Duar.* &c. Magis tamen nobis probatur affirmativa, cum *Del Rio, Suar. Vasq. Arriag.* &c. licet quæ veneficiis contingunt, per imaginationem interioris plerumque perficiantur. Multi ut olim *Epicurei, Sadducei*, & nostri etiam sæculi fanatici plures, omnem experientiam atque historiam de angelorum malorum

malorum apparitionibus, tanquam *γυναικὶς πυρὶ* explodunt. Nos præter fraudes & prætigias mentientium multorum, præter sensuum illusiones & phantasias, præter apparitiones divinas & angelicas, præter phasmata purè naturalia aut artis ope in naturalibus exhiberi solita, spectra dari concludimus. Assumebant olim corpora tam boni quam mali Angeli, ex aere addensato, quæ œconomia peracta, tenues abirent in auras; inbinde etiam vera quæ tangerent & tangerentur, unione tamen assistentiæ & accidentali præcise. Si quando cadavera hominum recens mortuorum assumant, in quibus vivis illudere possint, Spiritus impuros collige; licet nonnihil singulare videatur quod refert *Voss. Sel. disp. tom. 2. de Pucl. Aurelian. & similibus. Animas* separatas coelo aut inferis evocari absonum, nisi Goetiam & Necromantiam stabilire velis, quibus valedixit vel ipse *Cor. Agrip. in calce lib. 3. de occult. Phil. Quo* fine retineant Papicolæ ejusmodi quiesquilias, notum ut quod notissimum. Energumenos multiplex probat experientia, licet *Arist. effecta* omnia horum naturalibus causis explicuerit, in probl. ut & *Card. Lemn. humore* melancholico malum hoc unicè proritari purabant. *Fern. tamen* de abd. l. 2. c. 16. sollicitè distinguendum monet, ne hysterica passio, syncope, paralytis &c. ephialtes, epilepsia, noctisurgium, melancholica deliria, cum mania, phrenetide &c. arreptionibus istis annumerentur: *αὐτὴν* *διόδια* namque & *ἀνύγια* multorum contingit, ut quodlibet inaudierim malum veneficiis accendatur; quos temeritatis damnavit olim Concil. VI. Constantin. Theologis & Medicis in id sedulo incumbendum, ut naturam hujus morbi percaleant. Perversam curandi methodum, Magicam, Iudaicam, Ethnicam, Papisticam, perstringunt omnes. Cum malum hoc febris instar, paroxysmos suos habeat & intermissiones, non est quod aliquando actiones energumenon non sint humanæ. De cætero consule *Voss. omnia* hic more suo, nova & vetera, coacervantem.

XXV. Corpus aliud physicum, mathematicum aliud & trinè dimensum. Corpus physicum completum & ab essentiali omni vel integrali compositione abhorrens, possibile iudico. Corpora quæ de facto dantur atomorum *ἀνύγια* componi, ut & earundem corrumpi *διὰ πύριν* volebant veteres, *Plat. Hip. Democrit. &c. Recentiores, Scal. Sennert. Buff. Gort. Berigard. Magnen. Heerb. & post Epic. Gassendus tom. 1. p. 201, ubi ex Lucretio* atomorum formas varias & figuras expendit &c. Cirsiones Chymici salem suum, sulphur & mercurium speciosè venditant. Pro *Arist. militamus* nos, militat auctoritas, Datur materia prima etiam ab Elementis distincta, cont. *Sext. Empir. lib. 3. c. 4 & seq. Justin. Martyr. in rephr. decret. Arist. Camer. p. 2. disp. sel. q. 1. quod* inclinat pariter *Lessius lib. 3. de sum. boni &c. Causat* formas materiales, recipit omnes immediatè. Formâ quantumcunque perfectâ maritata, adultero appetito petit ipsa simul alias, nullo disci-

mine, præteritas, existentes, possibiles, futuras &c. perfectiores tamen magis, spiritus imperfectiores, ut *Carles*. Qui quidem appetitus materiæ convenit, sive soli sive mediæ comprincipiis omnibus & conditionibus, ut ex *Aristot.* & *Pasq.* docet *Ovied*. Dato quod essentia existentia non identificaretur, at tamen materia existere non posset formæ existentia, cont. Thomistas; sic non pender essentialiter a substantiali ulla (de accidentalibus nunc fileo formis) propterea perperam *Prado* 2. p. cont. 2. a. 5. (quem *Ovied*. phy. ed. 2. refellit) istiusmodi dependentiam astringit. Num aliquando extiterit materia sine omni forma substantiali? qui affirmaverit, me non renitentem unâ traher. Est eadem specie ubicunque datur, materia, ut & ingenerabilis & incorruptibilis.

XXVI. Formas substantiales rerum, quod originis reconditionis existant, volunt plures: quasi propter *αἰθέρα* quædam & arcana naturæ, nobis adhuc abdita, etiam quæ sciri possunt dimittenda forent. Nos eas retinemus cont. *Tantal.* *Gort.* *Bass.* & ex parte *Pembl.* de orig. form. *Heerb.* vol. 1. sel. disp. 34. 35. &c. Verrumnam planè in hoc puncto, & decoctorem detexi *Carles* in superioribus meis thesisibus, qui illico resorbet quod aliâ plenâ manu concesserat. Similiter sese gerit in accidentibus asserendis (*Heerb.* vult omnes formas excepta rationali esse accidentia ib. d. 36) ut constabit collatione factâ Meth. & Med. quæ tamen nos defendenda suscipimus. Rationes quibus præcipue permovemur, ut ita sentiatnus, in arena dabimus. Forma est pars quidditatis compositi, atque ita extrema declinamus solliciti, eorum scilicet, qui nihil, *Tibull.* lib. de nat. rer. & *Campan.* real. phil. qui nimium materiæ deferunt in constituendo corpore naturali. Formæ substantiales singulæ in singulis compositis, non una in omnibus. Præexistencia formatam in materia secundum rationes seminales & prolificas, ut videtur *Durando* 2. dist. 18. q. 2. *Furnencio* & aliis, aut non satis explicatur, aut nihil dicit diversum ab *Aristotele*, qui formas omnes præcedere vult in materia, non actu quidem, secundum esse aliquod inchoatum aut completum (quæ Scholasticorum quorundam videtur ad 1. p. *Thom.* q. 45. a. 8. *Senner.* (licet subdole facis de astris duntaxat, seu seminibus rerum intelligi velle videatur) de *Chym.* tam *Arist.* & *Gal.* conf. c. 9. & in hypom. phy. qui idcirco cum suo *Sporling.* dat pœnas *Freitagio* disp. 1. & 2. de paral. nov. sec. *Senner.*) sed virtute & potentia (quemadmodum in efficiente, ac imperfectius multo) ne incubante principio quod ipsius influxum proritare possit, è sinu materiæ explicari queant & educi, & in suos quæque ordines distribui. Effectus formæ primarius & princeps est unâ cum materia componere totum. Iste semper datur licet subinde diversus ad diversitatem subjecti. Secundarius & minor præcipuus est formam priorem expellere, qui quidem non semper datur, saltem potest non dari: dum datur oriri dixerim aliquando ab exigenti

vis agentis non formæ; si ab hujus, tunc ut informantis præcisè, non influentis. Unio in homine tantum ab extremis distinguitur. *Naturæ & Gorgii* argumenta quibus probant hominem esse ens per accidens, vel non ibi essent vel tenent etiam alibi, in omni sciz. composito. Unio non est dispositio quibus sternitur & paratur materia; non intima aliqua præsentia localis, non actio quæ forma producitur, non actus voluntatis divinæ, sed substantialis modus, simplex utique & subjectatus in materia, non formâ solâ aut simul. Compositum non dicit aliud a partibus & unione, cont. *Vasq.* t. 1. 3. p. 4. 19. Artificialem formam non distinguas a partibus rei earumque obicacionibus.

XXVII. Cœlum triplex agnoscimus, Aereum, sidereum & empyreum; ressecamus reliquos. Empyreum (quod *Eugubino* æternum) primo die conditum & immobile. Interius lucidissimum, exterius quæ nos respicit obvelatum. Num sphericum an cubicum, num in profunditate ipsa an potius in empyrei convexo habitent cœlites? lubricæ & quæstiones problematicæ. Sydereum cœlum, quod concavo suo utero ut nux nucleum elementarem complectitur mundum, num sphaera an sphaeroides? dubium: phænomena omnia & phasmata in sphaeroide salvantur, præsertim si terræ magnitudo respectu firmamenti insensibilis ponatur, & excentricitas aliqua ipsi cœlo detur. Corpus est non simplex sed materiâ & formâ coalitum. Fluidum non firmum aut solidum, insigniter aliis propter refractiones hallucinaretur oculus altrospectus; quod etiam non ita pridem *Schönberg.* in *Sol.* illust. extra dubium posuit; nec enim aliter Martis fides nunc infra solem, nunc supra eundem deprehenderetur, ut observavit *Tych.* l. 2. p. 190. ut nec circa Saturnum sidera Austriaca, circa Jovem Medicea, Borbonia circa Solem choreas ducerent, quemadmodum ludiones isti faciunt, ut radios principis Planetæ quem circumludunt, modulentur & in mundum elementarem detorqueant & dispensent; etiam aliis argumentis cœlos infra firmamentum esse fluentes nec è duro concrevisse, probat *Fien.* in com. an. 1618. Sic motum diurnum ab orto in occasum, ut & annum vel plurimum annorum ab occasu in ortum, cœlorum primo mobili subjacentium, cœlo demimus. Librationis motum a Septentrione in Austrum, quem *Magin.* c. 2. theod. plan. & *Clav.* ed. post. observant ex variatione maximæ declinationis Solis, incertum planè reddidere Astronomi, *Ptolom.* quippe distare dixit polos eclipticæ a mundi polis 23. grad. 51. min. *Maabom.* heb. 35. min. *Aza.* 34. *Alchom.* 33. *Procat.* 32. *Tych.* 31. *Mar.* 29. *Coper.* 28. &c. Libratio ex ab occasu in ortum, quæ spatio annorum Ægyptiacorum 25816. Julianorum verò 25798. dierumque 110. ut quolibet die sit 8. tert. 15. quart. anno verò 50. secund. 12. tert. 5. quart. paulò certior, eamque *Copern.* in sua hypoth. quietis octavi orbis, vocat mediam æquinoctiorum præcessionem. Cœlum

esse corruptibile, Stellæ novæ orbi fixarum inoculatz, ut horum epoptis perplacet, jamptidem monstrarunt; ut & cometæ orbitas suas sub eodem semper circulo maximo conficientes, nullamque procreantes parallaxin; atque adeo intra cælum (quod volumus) corrupti & geniti, cont. *Seal. Galil. Claram.* integro lib. quem *Sempil.* examinat Dict. Mathem. Firmamenti & cœli empyrei vel probabilem a terris distantiam, frustra venatur *Mar. de Rbeis*, Rad. fid. l. 4. c. 1. m. 6. & quidem ex falsa hypothefi, Astronomis non admiffa aut posthac admittendâ, quod scil. proportio Terræ ad Solaris globi molem sit radix quadrata, ad distantiam Solis cubica.

XXVIII. Circuli in cœlis varii concipiuntur ab Astronomis. Præter decem illos vulgares in sphæra mobili, sunt etiam verticales seu Azimothales, altitudinis Almicantharath dicti, horarii habentes in cœlo constitutionem diversam ad diversitatem horarum, distantiz, positionum circuli seu domorum cœlestium; quos aliter *Firm.* determinat, *Regiom.* aliter, adhuc aliter *Alcabiz. Porph.* &c. at methodo meliori si quid ego judico, *Campanus*, circulum verticalem ex communi sectione horizontis & meridiani, tanquam polo descriptum assumens, eumque rursus in quatuor quadrantes meridiano & horizonte subdividens, quorum quemque in tres æquales arcus subpartiuntur alii quatuor circuli quos positionum dicit (at nihil hoc ad Divinaculos ut postea patebit) Inter cæteros cœli circulos, imprimis notandi declinationis & latitudinis illi per polos mundi æquatorem, per zodiaci polos isti, ipsum zodiacum ad angulos rectos secant. Declinationi jungi solet ascensio recta, ut & latitudini longitudo, eoramen discrimine quod excedere nequeant istæ 90 grad. longitudo verò & ascensio recta per totum circulum excurrere. Præcavendæ æquivocationi, quod astronomis ascensio recta, Geographis longitudo dicitur, quodque declinatio, latitudo. De colloca-tione cœli terræ respectu & mundi systemate, non exigua inter Mathematicos contentio. *Endoxus* solâ concentricorum hypothefi, motus planetarum explicuit, ut & *Calip. Aristoteles.* &c. Verùm Pythagorei istorum errore detecto, excentricos invexerunt & epicyclos, quos *Ptolom.* pluribus approbavit: hoc obiter concesso, quod quicquid per excentricum, per concentricum cum epicyclo idem, quicquid autem per excentrepicyclum, homocentrepicycepicyclo idipsum explicare posse. Superiori seculo *Copern.* *Ptolomæi* calculum non ulquequaque respondere animadvertens, Solem immobilem in mundi medio collocat, terram orbis lunæ duntaxat centrum, eamque in aere planetarum more mobilem, sphæram octavam persistere immobilem, immensam autem atque omnem visus proportionem superantem distantiam, ipsam intercedere & terram, cùm nulla fixarum parallaxis obtingat, non obstante inæquali telluris accessu per integram orbis magni diametrum. *Tycho* ejusque assecla *Longom.* Theor. lib. 1. c. 1. *Ptolomæi* &

Copernici cōferminat hypothesen, homocentricum quippe cum epicyclo simplici aut duplici, ut & terram in centro fateretur, at magno ut dicitur naturæ compendio, in medio moveri ipsam & diurnam revolutionem ab occasu in ortum absolvere cum *Origan. Argol.* in præf. ad ephemer. utroque, *Nicol. Raymer.* in lib. suo &c. Solem verò centrum s. planetarum. Nos *Prolemaei* sequimur; licet qui solo excentrico, cætero *Prolemaico*, *Tychonico* & *Copernicano* choragio præciso, Planetarum omnium veros motus, stationes & retrocessionis, conciliare conaretur, rem magnam præstaret in *Makesi.* Tentat hoc *Mar. de Rheis.* lib. 3. & 4. sui rad. *Copernicum* non rejicio ego (rejecit *Rheis*) quod sic lapidis motus ad centrum non esset rectus, sed arcualis & incurvatus, quippe ex polo rectus foret, non alibi fateror; neque quod eâ concedat sententiâ, articulus de ascen. Christi (rejecit *Rev.*) rejicio tamen cum *Voss.* in suo *Theor. Heav. From.* in Antiarist. cap. *Gass. Lamb. Baran?* licet in priori edit. suæ *Ouranosc. Copernici* adhibente. At Solem dico eandem longitudinem in ecliptica, distantiam eandem & prosthaphæresin sortiri, motu terræ, quas ejusdem statione, ut & Lunam.

XXIX. Sol (quem animal rationale dixit *Them.* 2. cons. gent. c. 70. tractavit in Sum. & de animâ assistente explicuit non informante) vehitur excentrico. Cum enim planetarum principem ut & stellæ omnes, suis in orbibus æqualiter proprio motu cieri supponant *Astronomi*, insuper æquales signiferi semicirculos qui æquinoctiorum cardines dividunt, necnon quadrantes singulos inæquali tempore Solem, atque in borealibus signis diutius quam in australibus immorari adverterent, *synaptotoma* concludere. Sententiam verò de istius mutatione, plurimorum licet doctissimorum suffragiis suffultam, elevat *Scalig.* exer. 99. manet ergo 24 semidiametri portio. Perventum deinde ad punctorum designationem, tum ejus in quo Sol altius a terrâ subvectus eminet, tum apsidis imæ seu alterius è diametro respondentis, in quo Sol terræ citimus. Punctum excentrici a nobis remotissimum apogæum dicitur, atque ipsum sic *τα ἀπόμενον* paulatim rapitur, annorum quippe 21 000 circiter decursu Zodiacum emittitur; hoc tempore in cancri septimo ferè gradu consistit, cum ante 1700 annos ab *Hipparcho*, in Gemini grad. s. 30. min. notatum fuerit. Solis motus ab Ariete, in longitudinē dicitur, atque cum nobis in terra degentibus tardior aliàs, aliàs incitator appareat, ab *Astronomis* hac ratione peræquatur; linea a terræ centro ad zodiacum exporrigi fingitur, alteri parallela ab excentrici centro, ad Solem extensæ; eademque cum illa celeritate decurrens. Hæc mediis motus linea, nam veri motus a terræ centro per Solem ipsum ad zodiacum producit. Arcus interpositus *πρὸς ἀφ' ἑαυτῶν* est & æquatio, quæ subinde medio motui additur, subinde detrahitur, quando vero, Præter motum istum longitudinæ, sive potius ejusdem caput alterum ab

epide formis; etenim de longitudinis motu prælior arcu quo apogæum et
 æquinoctialis dicitur, quod remanet anomalia Solis seu argumenti, dicitur, at
 quæ tabulas coniecitum prosthaphæresin indicat. Hæc Sole descendente ab
 æquæ ad oppositum, de medio motu longitudinis subducta, veram Solis æ
 pocha exhibet, in altero verò hemisphærio motui medio adjicitur. Hinc ta
 bulæ duplices Solari motui deferentes, altera quarum longitudinis & apol
 anomalie motus, prosthaphæreses altera complectitur.

XXX. Lunc extra syzygias difficilis tractatio. In iis autem ipsius hyp
 thesis orbe duplici deformatur. Primus major qui secundum *Tychonem* in ve
 his syzygiis mundo est $\mu\alpha\chi\alpha\tau\epsilon\rho\alpha\varsigma$, & $\epsilon\chi\alpha\tau\epsilon\rho\alpha\varsigma$ aliis. Motus Lunæ (ut & So
 lis) eum epicycli cui infigitur, secundum longitudinem putatur ab æquino
 ctio verno. Secundus orbis seu epicyclus, peculiari insuper moto contrariata
 in partem inferioris, superiori in hemicyclo contra signorum ordinem, in in
 feriori secundum. Hic est motus anomalie Lunaræ. Linea mediæ motus, est
 quæ a centro terre per epicycli centrum protenditur ad zodiacum, veri ad
 eundem a centro sed per Lunam. Arcus zodiaci inter ambas lineas intercep
 tus prosthaphæresis dicitur & æquatio, quæ tamen nulla dum Luna apogæa
 est vel perigæa, tunc sit veri motus & mediæ coeuntibus lineis, ut & in Sole
 accidit. Extra loca illa duo verus Lunæ situs a medio discernitur, atque ad
 illa vel derivata prosthaphæresi, ex hoc ille colligitur. Conjunctio lunæ
 quemadmodum & oppositio duplex, mediæ una altera vera, prout in eadem
 mediæ aut veri motus ac longitudinis linea, sidus utrumque cernitur vel op
 ponitur. Præter hæc lunæ motum qui in longitudinem secundum zodiacum
 ac duodecim signa spectatur, alter est latitudinis vel ejusdem potius ratio di
 versa, qui secundum signiferi latitudinem attenditur. Nec enim Lunæ semita
 seu circularis ille quem motus monstrat describit in eclipticæ plano directè si
 cut est, sed etiam in duobus punctis secans, hinc illinc ad austrum & septen
 trionem extenditur. Puncta sectionum caput & cauda draconis vulgo, *Pro
 tæmæ & antæmæ*. Nodus ascendens a quo Luna digrediens ad borealem lati
 tudinem evagatur, descendens a quo deinceps australem occupat. *Protæmæ* &
Copæmæ latitudinis epocham a limite boreali accipiunt. Nodi non eodem
 semper loco eclipticæ morantes, quin potius contra signorum ordinem sep
 aratim *aponyouera*, zodiacum totum annis ferè 19 regulariter obambulant.
 Latitudo Lunæ maxima juxta *Tychonem* est grad. 5. 17. min. Hinc tabulæ
 longitudinis seu elongationis lunæ a Sole, anomalie, latitudinis, in annis col
 lectis, expansis, in mensibus anni communis aut bisextilis, in diebus, horis &
 scâpulis, in mensibus lunaribus &c. tabulæ prosthaphæresin &c. *Coperni
 cus* *Ptolæmæum* carpit, ejusque excentricum epicyclum in hypothesis Lunæ, quod
 cum parallaxis pugnet & experientia, sic enim in quadraturis Luna qua
 druplo major videretur quam Soli opposita, sed frustra.

XXXI. Parallaxis alteratio visus seu diversitas aspectus Astrologis dicitur. Unica est & inivicta via ad dimetiendas mundi distantias præsertim quæ infra lunam, aut quascunque alias ad semidiametrum terræ sensibilem proportionem habentes. Quando astrum in vertice parallaxis nulla, maxima in horizonte, inter ista major si horizoni, minor si vertici appropinquaverit astrum. Apparens stellæ locus ad horizontem perpetuè vergit parallaxi scilicet deprimente, verus verticis vicinior. Parallaxin sensibilem & perpetuam sola facit Luna inter planetas. Mercurius, Venus, Sol & Mars, in suspitione quidem sunt parallaxes, at possessio controversa, sensus nullus aut perexiguus, de superioribus ne suspicio quidem, ut *Tych.* lib. 1. & *Kepl.* l. 3. capit. Lunæ parallaxi-
b⁹ maxime contingit, quod ex dem interdum Solis eclipses, alibi maxime, alibi minime, nullæ videantur alibi, sic Lunæ *αὐτὸς* triplex a *Ptolemaeo* distinguitur. Parallaxis omnium primò in verticali circulo consideratur, ex hac duæ aliæ nascuntur, *παρα μῆκος* & *παρα πλάτος*; longitudinis illa est veri & apparentis loci discrepantia secundum longitudinē, ut & latitudinis secundum latitudinem zodiaci. Hujus medietas bifecatur circulo a polis zodiaci per verticem descripto, qui in signiferum protenditur ad angulos rectos. Si ceteris punctis est nonagesim⁹ zodiaci grad⁹, ubi nulla Lunæ parallaxis *παρα μῆκος*, sed latitudinis distantia, quæ eadem est ac in verticali reperta quam *αὐτοπλάτος* nominant, quantum verò luna nonagesimo gradui propior, majores latitudinis procreantur parallaxes. In quadrante orientali zodiaci apparens luminaria conjunctio veram præcedit, lunā scilicet proprio motu in orientem actā. In occidentali è contrā *παρὰ τὴν συνόδον* posterior. Apparens lunæ locus in Boreo climate ad austrum perpetuè vergit, parallaxi scilicet deprimente, in australi ad Boream &c. *Regium*, primus tamen superioris seculi mathematicos parallaxes doctrinam demonstrativè tradidit, at cujus methodus in praxi minus convenit, nam si in longitudine vel latitudine paululum erraveris, plurimum terres in processu oportet. Quod si has fieri posset ut absque illo errore teneres, necesse etiam ut altitudo stellæ, ejusque Azimuth non semel sed sæpius in utraque observatione (duas enim requirit) cognoscatur. Insuper impossibile unicā atque momentaria inspectione angulum quempiam metiri, nec ullus hūc sit (prætervolante tempore) variis vicibus tentandi locus, atque si bina solū aberraveris in numerando minuta (cum tantillo tempore 30 grad. minuta circuli in sphaera maximi respondeant) tecum reputa quantus in fine error. *Tych.* & *Dig.* simpliciori insitunt via, quibus incassum oggannit *Clavius*.

XXXII. Eclipsis est luminis abortus. Quod cum in Sole nunquam extinguatur, in Lunā tamen & terrā plerumque tabescit & supprimitur; quoties nimirum alterutram inter & Solem, opacum inducitur. Sol multis vicibus terrā amplior, sic umbra hujus *κατακλινής* & turbinata (calathoidem si-

mol ex adversa & oppositis conis, demonstrat *Bern.* ap. 8. prægym. 27. co-
juncta fastigium lugarem globum transgreditur: opacem quippe a luminoso,
majori collustratum (ut exopt.) non cylindricam sed conicam jacit om-
bram. Lunam ex adverso Solis in hanc incidentem obscurari necesse est; ut
& Solis lucem Lunâ suppositâ nobis eripi. Hinc perspicuum cum Lunæ lu-
men suum reipsa auferatur, Solis non Soli sed nobis duntaxat, eclipsis istius,
ubique gigni, quibus Luna ipsa visibilis, hujus vero ita tantam quibus Luna
media Solem & oculos interjacet. Præterea cum Sol semper sub signiferis,
hunc autem facit luna atque mensura suo circuitu ad austrum boreamve
declinet, illud apparet, neque Soli Lunam directè subjici neque objici ex
diametro posse, nisi in ipsis orbitæ suæ cum ecliptica sectionibus, aut eas
propè contingente, sic non in omni novilunio obscuratiōes istæ videntur aut
plenilunio. Dum videntur ratio imprimis habetur quantitas, num ex toto
an ex parte, & moræ, quæ juxta incidentiam & emersionem taxari consue-
vit. Cum umbra terræ paulatim attenuetur, quo nobis propior Luna eb pro-
lixius languet. Dum Sol in apogæo, in perigæo Luna, umbræ semidiameter
longè maxima, dum contrâ omnium brevissima. Eclipsium compuso neces-
sariæ sunt aliæ a verarum & mediarum syzygiarum tabulis. Quarum quæ-
dam utrique defectioni, deservientes, quædam solarium propriæ. Prima est
apparentium semidiametrorum Solis, Lunæ & umbræ. Sol etenim & Luna
magnitudine propemodum pari a nobis conspiciuntur, quæ tamen nonnihil
variatur, ut & umbra, & in tabulas conjicitur. Secunda huic, qua tam in ve-
ris syzygiis quàm ante ipsas, horarius motus verna discernitur: atque dupli-
ci hac contenta Luna tabulâ, cæteræ solari defectioni, adhibentur.

XXXIII. Proportiones & distantias corporum eclipsatorum & eclipsan-
tium ante omnia examinare debet Astronomus. Diameter terræ (ex pro-
portione circuli maximi prius habita) ad Lunæ diametrum secundum *Copernic.*
est ut 7 ad 2. Solis vero ad diametrum terræ ut 11 ad 2. Quamvis Sol
sit sphericus, Mathematicorum omnium & Philosophorum consensu, dili-
genti tamen inspectione telescopio factâ, non rotundus sed ellipticus prope
horizontem apparet, alterâ ejus diametro finiori parallelâ, alterâ quæ ho-
rizonti ad perpendicularum, longiori existente. Elevationem Solis supra Lu-
nam seu ipsius à centro distantiam variis rationibus venantur. Astronomi,
quarum præcipua à parallaxi. Aliâ viam inijt *Aristarch.* de Dist. Sol. & Lun.
Ptolomæus aliam, ex præcognita distantia Lunæ à terrâ, proportionem quæ dia-
metrorum terræ & umbræ quàm jacit ipsa in loco transitus Lunæ &c. De
luminarium defectionibus, futurae sint necne, ex Lunæ latitudine conjectura
capitur prima, nisi enim intra 15 grad. cum triente ab alterutra parte utrius-
que nodi decurrat Luna, deficere nequit ipsa, superante scilicet tunc temporis
ejus latitudine, semidiametros Lunæ & umbræ simul junctas. Quod si ista
superantur

superarint latitudinem Lunæ, omnino rursus eandem dico eclipsin. Nūm tota
 tellis? summam ex Lunæ semidiametro & latitudine collectam, umbræ
 subducas semidiametro, quæ si major, Luna tota offuscabitur, si minor &
 digitos ipsos præcisè determinare desideres, latitudinem ex tabulis petitam,
 de summa semidiametrorum Lunæ ac umbræ, subtrahes, residuum in 6 di-
 ctum per Lunæ semidiametrum divide, quotus numerus dabit digitos. Insu-
 per è semidiametro umbræ deduc Lunæ semidiametrum, ex residui quadra-
 to, quadratum latitudinis auferas, reliqui radix quadrata est moræ dimen-
 ditum. Si verd incidentiæ, emersionis, ac moræ, adeoque detectionis totius
 intervallum agnoscere cupias, cum anomaliâ Lunari peræquata, confer te ad
 tabulas, ubi signa in fronte & gradus laterales occurrent; in communi pro-
 felide motus verus horarius continetur &c. In Solarium deflectionum epi-
 logismis, discernenda primùm ea quæ cum Lunarium *Phænomenis* deliquis
 solaribus communia contingunt. Præcipua autem hæc parallaxe observan-
 tio, quarum interventu apparentes synodi a veris diverſitatem habent: at-
 que rem hanc triangularibus calculis vel tabulis committere peræquè faci-
 le, præsertim cum logarithmorum usu, admirabili compendio, morosa &
 cæteroquin satis lubrica, triangulorum dissolutio perficiatur. Mercurius non
 infra ut putabat *Ptolomæus*, sed circa Solem in orbem volvitur, neque tamen
 ipsius interventu nobis aliquando eripitur Solis lux, ut neque Veneris; eclip-
 ses quippe solares in apparente duntaxat conjunctione cōtingunt, non verè.
 Quæ ab Astronomis de Mercurii motibus traduntur, perplexa sunt & pe-
 rorum firma. Sylltemata ipsius & Veneris varia proponunt Authores. Illud me-
 morandum de illuminatione Veneris, dum incipit esse *Hesperus*, tunc plura
 telescopio apparere, ab epicycli apogæo paululū recedens rounditatem ab-
 jicit, postea gibbosa conspicitur & semiplena, corniculata deinde & falcata,
 lumine demum orba in ipso perigæo. Superiores Planete Saturnus, Ju-
 piter & Mars, quodd magis remoti minis innotescunt, propterea ad centrum
 mundi permulti eos referunt, ad Solem etiam multi, ut *Copernici Tycho. Kepler.*
 &c.

XXXIV. Stellæ numerari nequeunt, cont. *C. lxx.* expressas scriptoras cla-
 dere nitentem: sporades quippe & minus notabiles, extra 48. *Ptolomæicæ*
 imagines, & fixas insigniores, *Ptolæm. Albatex. Alphonsius & Copern.* ad
 1022 revocatas, nullo numero deprehenduntur a *Batavijs* superis suis navi-
 gationibus (ut *Alsted.*) a *Galil.* in mod. syder. & in circulo læct. Sententia
Aristot. de intelligendis siderum motricibus, Platonico-poetica & conſe-
 quenti videtur, certè à masculo ipsius philosophiæ genio remotissima. Sol &
 sua forma convolvitur, Maculas ipsius Scriptores nuper explicarunt, libere
 octo mane & vespere Sole circa horizontem, vaporibus obſito, tum vitæ
 ad microscopium, telescopium aut pantoscopium adhibito, quorum opæ

gantur in regione vapidâ seu atmospharâ, quæ indumento quasi delicato tertiam amictam a phœbeo furore ita protegit, ut paulo vehementior iactorum impetus, variè pro diversa radiorum obliquitate, aut dictæ atmosphæræ raritate densitateque refundatur. Firma igitur ἀτμός τις deduxeris, si nullus esset vaporum orbis, normales montium crepidines, uti & cæteras ad eum morem erectas superficies, eundem prorsus calorem reflexuras, quem sub æquinoctiali Sol meridiano & verticalis è terra reverberat. Lux primigenia (aliis de ea controversis abstineo prudens) lux in igne & noctilucis corporibus, ejusdem planè rationis cum Solari, cum *Thom. Perer. &c.* Similiter qui photosophiæ operam dant, de luce in oculis *Tiberii, Tamerlanis, Scythigeri* utriusque, *Maris &c.* & de lumine cicendelarum concludunt. *Ariff.* in opusc. de ser. prodente *Philalib.* dicit polita tersaque corpora, ex aere & aqua concreta producendo fulgori esse idonea; Nos omisso ejusmodi opinionibus noctilucas dicimus nitidulas, lumen hoc quo videant & videantur, connatum sibi a providâ naturâ ob suos fines habere & intrinsicum. Etenim cum a multis animalibus in eisdem quæzatur, non alio inerte animalculum illud monimine, nisi ea luce naturâ introxisse videtur; hac enim igneâ facula seu clypeo quodam objecto, hostes absterret, subinde etiam voluntariâ illius subductione eludit. Multa porro annecti possent de photismo aquatiliom, pulmonis imprimis seu urticæ marinæ (cui quoddam in fundo maris ut plurimum hæreat, siquæ is maximè tenebrosus, naturâ haud dubiè lumen concesserit) jus & lapidum, Phosphori præsertim luminaris (quem *Diem.* in suo *littæos. lib.* in agro Bboniensi solo reperiri dicit) qui arsenici multum, antimonii chalcanti admistum habet: cave tamen hinc concluderis lumen esse corpus (est accidens) ut *Alg.* de an. *Thom.* in *Gen. &c.* aut lapidem ea ratione lucem attrahere, quâ naphtha ignem & ferrum magnæ ut soles probat *Asb. Kirch.* de art. magnet. q. 2. Phassi illa 2. Reg. 3. non aliud eluces modificata. Lux in medio subinde reflectitur, refringitur subinde, opaca enim objecta quasi naturæ suæ contraria, indignatione quadam averfari videtur, diaphana diligit. Umbra secundum *Arist.* est loci privatio mera, conti. *Kirch.* art. mag. luc. & umb. par. 2. c. 1. Quis autem nescit quàm grata accidant corporibus ætu solutis, umbrarum diverticula? non tamen omnes istæ salubres &c. pro sympathiâ etiam vel antipathiâ umbras variant certum:

XXXVI. Præter lucem, calorem, cæterasque qualitates cognitæ, ad huc alias non minus celebres cœlestium influentias, rariores alii effectus demonstrant. Constat certos lapides dici Seleniticos, quod Lantz moritur in omnibus exprimit, referre *Prosl.* lib. 1. d. fac. *Mizab.* *Kirch.* lib. 1. p. 1. c. 17. art. mag. luc. & umb. & rursus in art. magnet. in plant. magnet. p. 3. lib. 3. Formicæ etiam lunisequas plures produunt, ut & *Plum.* filamenta hel-

eis gloriā ad normam luminis Lunæ crescere & decrescere. Quatenus
 pregnantes feminas Luna possit, (subacta quippe & fermentata semina
 eam impendentis qualitatibus, sivet mater felicius, eorumque vim for-
 matricem operi admovent.) in ipsum forum quantum, notum omnibus,
 hinc perverculta consuetudo parturientium Lucinam invocare & Dianam;
 non ergo universim rejecim Philosophorum, & Medicorum sententiam
 de qualitatibus occultis, licet forte consequentiarum syrma nimidū dilatent
 nonnulli, ad præclaros omnes conatus & inventiones sistendas penitus & sus-
 focandas, vide *Siva*, hypomn. 2. per totum (sententia hinc adversa, panso-
 phiam & quidem absque difficultate, spirare & promittere videtur, at scō-
 ram non implet) Sympathiz & Antipathiz (quas multiplices & mirandas
 in natura dari, probat *Abraham Kirck*, art. mag. loc. & umb. l. 1. & 2. p. 1.
 item art. mag. conson. & disson. lib. 10. item art. magnet. lib. 3. cœlum,
 terram, cætera elementa, plantas &c. ordine percurrent) rerum vel solæ hu-
 manum omne ratiociniū enuperanti, vide quæ de Tarantula, Torpedine,
 Catoblepa, Regulo, Remora, Polypo, Chamæleonte, Magnete, Heliotro-
 pio (de quibusdam horum redibit infra sermo) & infinitis aliis, conservat
Gassend. phil. epicur. tom. 1. p. 362. *Abraham Kirck*, art. magnet. lib. 3. &c.
 Consensum autem istum & dissensum, penitus & ut decet evolvere, meam
 quonem, fætor, excedit indistinctam, cave tamen harmoniam hanc ed assu-
 gere sineris, ut naturæ omnes sensu communi aut intellectu convenient,
 cont. *Campan. Arrip. Helmont*, qui *Galenii* demortui partes hæc defendendas
 susceperat, certè ex Platoniciis & Paracelsico-Weigelianis & Enthusiasticis
 tota isthæc Pandora de una anima vel mente una (ut vocat *Forst.*) constata
 videtur. Quæ de statuis Talismanicis suggerit *Gassend.* nupero suo lib. (quæ
 castigat *River.* exer. in Gen. 133.) & de lectionibus Planetarum alii plures,
 sunt nisi progymnasmatia magica, Aeris fortè mutationes, vicissitudines
 temporum, dies & loca, Medicis, Agricolis, Navis necessaria, etiam gen-
 tures quoad naturalia, complecti potest Astrologus; at cum corporis tem-
 peries à vi plastica seminis, calidioris aut frigidiori parentum complexionem
 cibis quibus nutritur mater, aeris bonitate, imaginatione vehemente con-
 jugum &c. dependeat, frustra nisi hisce cognitis, de natura infantis divina-
 bitur aliquis. Almanachicos idcirco omnes, Empiricos, Iudiciarios &c.
 qui, cum pauca admodum ex istis certò præscire possint, non obstante
 signaturā & sympathiā ab iis confictā, inter partes zodiaci & corporis hu-
 mani &c. in ætate animæ liberos involare præsumunt, ex animo damno.
 XXXVII. Horologia quæ variis motibus distinguunt tempora, ad me-
 chanica relego. Genus alterum horologiorum, quæ gnomonica dicuntur &
 isciætica, quod ex umbris Solis aut Lunæ, aliorumve radiis umbræ vim ob-
 tinentibus, horas subindicent, subtilius, *Reclomans* juxta triplex horologium
 (horizontale

phorizontales, verticale & meridiana tres tantum circulis manifestos, in
 quolibet sphaera sive, ad angulos rectos sese secantes, in analemmate suo co-
 siderat. Quilibet enim horum trium (horizontis, meridiani & verticalis)
 ex Theodosio lib. 1. prop. 15. rectus est ad reliquos duos, cum per eorum po-
 los ducatur. Communis autem sectio in mundi centro perpendicularis. Ho-
 rizontis & meridiani sectio communis Ptolemaei linea meridiana; horizontis
 & verticalis aequinoctialis linea, eod quod etiam aequatoris communis sit &
 finitioris sectio; denique meridiani & verticalis sectio communis gnomon
 dicitur. Potest in hoc negotio plurimum etiam circulorum ratio haberi, ut
 sunt omnes longitudinis, meridianus, coluri, & circuli horarii & similes,
 altitudinis, verticale &c. quamvis enim illi in solido globo descripti perfe-
 ctius quam in plano, coeli imaginem praeseferant, citius tamen exquisita
 rotunditas torno elaborata difficilis, difficilis propterea in eo circulorum de-
 circinatio; idcirco in planum projicere maluit Auctores doctrinam hanc
 prius mobilis Terra *ysoperonice* est unum punctum sensu non ratione, quod
 apex gnomonis in sciatericis representat; sidera quippe eadem apparent e-
 jusdemque magnitudinis; ceteris paribus, ierona sive in tempestate & quam
 fieri solet maxime ad oppositos atque exhalationibus defecant; sive culmin-
 tione in summo coeli, sive deversa fiat ad horizontem & quasi occasantis, ut
 Clavius in sphaera cont. Phil. 1. 10. prop. 30. 31. 32. 33. &c. In eodem circuli
 plano semper existunt centrum Solis, terrae centrum & umbræ extremum.
 Superficies in quam horastrolabja projici possunt vulgo triplex, plana cir-
 cularis & mixta. *Abraham Kircher* lib. 3. proth. par. 1. planorum genera 39
 enumerat. Gnomon esse potest omne corpus obstruans altud, estque vel
 rectus, qui proprie gnomon & omnibus horologiis communis, vel obliquus,
 & axem mundi refert in aequinoctialibus & horologiis astronomicis. Trans-
 versus quoque subinde reperitur, ut in meridianis, dum axem eandem reprae-
 sentat. Axis omnibus his horologiis, quibus horariae lineae in centro coeunt
 (ut sunt etiam praedicta) competit. In horis ab ortu & occasu non habet lo-
 cum, gnomon igitur in hisce adhibendus. Axis metitur altitudinem gnomo-
 nis, propterea quamcumque illius partem incurrit hic, horas ibi a meridie
 aut media nocte monstrandi acquirere potentiam. Ars gnomonica ut pluri-
 mum circa sectiones conicas versatur. In parabola ut quadratum semior-
 dinatae ad axis partem a vertice, unde ducitur, ita alterius coequis semior-
 dinatae quadratum, ad partem axis a qua secatur. Quandoquaque in cono
 quoptam, sectio hyperboles, ellipsis aut circuli contingit, atque in hisce li-
 neis aliquae juxta hyperbolam & ellipsin, basijuxta vero circulum, axi con-
 parallele ducuntur, recta angula quae a partibus axis & parallelarum fiunt, u-
 tius dico esse & ejusdem proportionis; hinc *Apollon* eadem semper propor-
 tione assunt, ellipsin, circulum & hyperbolam, sed ultra isto progredi non

Annus, quae multi ipsi praestitui meret. Lineam meridianam et & altitudinem poli, variis in locis invenire docet *Gloss. Sphae. c. 2. Gnom. l. 1. p. 23. & 28. in lib. de fab. & usu inst. ejusdem horomerti & denique in Astrolab. &c.* dato autem quadrante, analemmate &c. Solis loco dato in modico, data item meridiana linea seu plani alicujus à meridiano declinatione, plano tamen perfectè librato &c. horologium æquinoctiale, meridianum, horizontale conficere, illque signa zodiaci & ventorum rhombos inscribere, etiam horologium horizontale antiquum describere & judaicum, horas inæquales designans, non usque adeo difficile.

XXXVIII. Tempus definiente *Aristotele* est numerus motus secundum prius & posterius. Anni porro nomine nemo non intelligit, tempus id quo sola cæssa suo & recessu, hyemis, veris, æstatis, autumnus varietatem efficit. Distingui solet in naturalem seu vententem & tropicum, & civilem. Iste periodicus, quo Sol vel sidus aliud motu suo proprio, emenso omni cæli circuitu, ad eundem à quo digressus, regreditur terminum, comprehenditque juxta *Alphab. finis* dies 365, insuper horas sex. Luna tamen hunc motum absolvit diebus 27, addito insuper diei proximè triente. Synodicus mensis major. Annus lunaris astronomice communis est velembolismalis. Quorum ille 12. Ignationibus constat, singule quarum dies habent 29, cum diei proximè dimidio; tridecem iste. Mensis autem à quo embolismi primum nomen, per totum anni contextum evagari solebat, quoties juxta syzygiæ modum superfluatorum dierum excessus attigerat, ut *Dion. Petav. de Doct. Temp. l. 6. c. 2. & 6.* prolixè probat. Octavus annus apud Alexandinos, Græcos pariter & Hebræos, embolismum mensum habuit, ut antiquissima horum periodus, *Oliasteris*, arguere videtur; tum etiam *Emendecasteris* constituta (à *Metone* primum, ut annum Solis exhiberet Lunari concordem) nihilominus idem annus octavus persistit embolismæus. Menses Hebræorum & anni antiqui, dubium, Lunares an Solares. Disputat rem hanc *Petav. lib. 2. c. 27.* Lunares diem tantummodo 29 explicandis iis quæ cap. 7. & 8. Gen. de diluvio dicuntur, (calculus *Carantæ* mensum secundum Gen. 7. 11. vi verborum referentis ad vitæ *Noæ* non annum mundi currentem, capitur a *Semipiliis*; utrunq; authores longè celeberrimos, *Cajet. Pæter. Torniel. Salian. &c.* pro se habeat. *Carantæ*) aptiores aliquibus videntur; alii Lunares dierum 30 æternis interferunt; tertio alii menses omnes hebæorum fuisse Solares & æquales intrepidi pronuntiant, licet interminio hujus computi parum coherentes. Si quod verum fatear, rem hanc totam de nomine arbitror, etiam Authores qui adversa tenere videntur (extra Dan. 9. & loca alia ubi annus aliter usurpatur &c.) Solares in se aut si lunares, tamen eos embolismis & Intercalationibus necessariis castigatos intellexisse. Nutanti pondus adhibeo *Petav. loc. sup. citato*, qui ex *Keplero* ostendit, lunarium motum judæos rationem

tionem nullam habuisse in suis festis & epulis secundum se spectentur, aut saltem non nisi aliquot ante Christum annos, eos vero omnes ad Solem evocatos; alium namque iis fuisse annum vulgarem & explicitum, implicitum latentemque alium. Eriam & Græci si palam in mensibus annisque popularibus, Lunæ cursus imitati fuerint, ut potat *Petar.* iidem & Solarem interm annum servabant taciti: quare questio de nomine censei debet, an Græcorum anni Solares vel Lunares dici debeant, quam tamen acriter *Petav.* cont. *Scaligerum.* *Caranza* cont. *Petavium* disputant. Principium anni Hebræis duplex, politicum & sacrum, Solis ingressum in quatuor cardinalia Zodiaci puncta observant pariter Iudæi, licet in Tckupharum magnitudine taxanda nonnihil differant, *Iulius Cæsar* incompositum Romanorum annum correxit ita, ut extorta veteri formâ, novam dierum 365, horarum 6, editio sancirer. Quartus quilibet annus ex horis collectis bisextilis. Hæc anni ratio accuratæ quam proxima, Astricum inter & Tropicum mediæ fere magnitudinis, quia paucis demptis scropulis, tanto istum excessu superat, quanto superatur ab illo. Sed turbatur ordo festorum, corrigitur igitur calendarium *Gregorius*, æquinoctio in pristinam sedem Synodi Nicænæ restitutor, diæron omnino decent subductione. Annus ægyptiacus simplicior & Astro-nomis usitator. Perfixus & lezdigirticus absolute spectatus ægyptiaco similis, ut *Petar.* de Doct. temp. lib. 7. c. 15. & 12. 52. Periochus Iuliana cyclis Solis, Lunæ & indictionum ductis in sese, consurgit, vel ipsa est Dionysiana per 15 multiplicata &c.

XXXIX. Elementa primo die condita & terræ nomine synecdochice designata. Quatetnarium eorum numerum accessit valde *Adrian. Haerb.* app. ad vol. 2. quatuor continuis disputacionibus. Ignem ex rerum naturâ, ex elementorum ordine aerem ejicit, acque hunc cum cœlo planetico eundem prorsus facit. Nos licet de postremo hoc haudquaquam sumus solliciti, tamen multiplici autoritate quam adducit aut ratione, non permovemur, ut a more majorum post *Aristotelem* vel latorem unguem recedamus. Quatuor sunt elementa, cum *Senher.* tom. 1. lib. 2. c. 3. &c. non tamen in decupla proportionem ad invicem. Sunt corpora simplicia. Manent in misto quoad qualitates, cont. *Sen.* qui etiam elementorum accidentia perire dicit. Possibilis est materia de se capax recipiendi duplicem aut multiplicem formam substantialem, mediâ inbatione aut informatione. Quæ de facto datur pluri simul suscipere nequit. Hinc I. Elementorum formæ in misto non manent integræ aut castigatæ, cont. *Avicenna. Aver. Zabarel. Fran. B. S.* &c. II. Forma missionis quam *Seneca* invenit et *Hæroclitus* fictæ etiam formæ partiales, ossis, carnis &c. esto ipsas agnoverint Medici cum primis celebres, *Favus.* lib. 1. de abdit. *Laurent.* lib. 6. anatom. *Fallop.* cap. 4. phil. sac. &c. & Theologi, ut *Luff.* & alii, III. In homine non sunt tres animæ, cont. *Phi-*

Iep. non dicitur, pont. *Occam. Pler.* (quem ultimum Synodus gen. 8. idcirco suo fulmine ferit) sed una rationalis, cum *Semere. Fab. Scot. Wal. Tref. Jun. Bors. Jacob. Rev. &c.* & vel ipso *Cartesio. &c.* *Baronius* in sua metaph. animarum ternionem in homine impossibilē existimat. Etiam Synodus Constant. 4. fibulam imponere debuit *Fernelio, Zabarel.* aliisque adversariis, præsertim quorquor eam oecumenicam agnoscunt. *Revinus* stat. phil. *Cartes.* (*Burgesis* judicio contradicens) originem opinionis de triplici anima veteribus judæis transcribit, qui hominē *αὐτοψύχην* creatum fuisse sinxerunt. IV. Una in Christo ut in cæteris *ὑποψύχην* anima.

XL. Qui igni elementari locum negaverit in Lunæ concavo, non difficultis veniæ habebit *Aristotelem*, qui corpus id quod caelo contiguum, sæpe dicit aerem, aut summum *ἄρισταυρον*, accinit *And. Casalp.* lib. 3. Peripat. quest. *Chass.* lib. 3. de mund. c. 14. *Aret.* lib. 2. de Gen. *Sempil.* lib. 9. disciplin. Math. *Arriag. Fromond. Fran. L. Rics &c.* (rationibus hujus a refractione petitis non permoveor) ignem tamen non sustulit (collit *Van. Helm.* disp. de elem. quodd sciz. nusquam aliquid legerit de ipsius creatione, atque contra sentientes paganissimi notat &c.) alibi duntaxat ipsum colloco. De admirandis in Scriptura incendiis, de montibus ignivomis, Historici & Thaumaturghi naturales consulendi. Tres regiones aeris. Supremam quarum probabile ad sidera fixa & ipsum firmamenti fornitem excursare, ut *Fies.* in comet. an. 1618. Convexam regionis mediæ quatuor circiter miliaribus Italicis à terræ plano atcolli, argumento sunt montes quidam istius altitudinis perpendicularis, quandoque cano vertice visi, ut de *Atlante* testatur *Dion.* de *Aina Mauraly.* *Olympus* etiam (nisi quodd sua & vicina nimis mirantur & in majus extollunt Græci) celsissimus dicitur & ipsi caelo attiguos. Concavam dimidio duntaxat milliari Italico, nubes illæ atræ & pluentes vix longiori a nobis intervallo divisæ. Hinc infimæ regionis profunditas perspicua. Convexa hujus superficies est figuræ propemodum ovalis, ut & mediæ concava, nempe halitus in zonâ torridâ altius scandunt, quia æstu nimio rarefcit & discingitur illorum materia. Possunt tamen Sole ardente humiles esse nubes, quales atræ illæ nimborum æstivorum & fulminem parentes, quæ in infimum aerem subinde fervore anni tenuatam, altè succumbunt, Atmosphæra seu terminus ascensionis vaporum, non ultra 52 miliaria Italica elevatur, ut *Alban. Pitel. Tyeb. Sempil. From. &c.* *Stevinus* dissentit sed symmetico. Atmosphæra soboles crepusculum. Sole sciz. infra horizontem 18. vel 19 gradibus existente, purpurari incipiunt primi halitus, luxque illa in nos deflectitur. Arcum azimuthi quo prius Solem oriri conspiciunt ii qui in montis cacumine habitant, quam qui ejusdem ad radices, atque insuper temporis intervallum, inter ipsos Solis exortus, invenire docet *Clavius*

XLl. Aquæ generaliter sub terra latens, aut in ejus superficie videntur. II.

Iæ per occultas venas discurrunt, vel in abyſſo magna (Poetæ Tartarum appellane) deſcendunt & ſtagnant. Quæ in terræ ſuperficie fluentes ſerè omnes. Multarum collectio mare dicitur. Quod ut & reliqua aqua tota, naſcente mundo, terræ undique circumfuſum. Tertio hexæmerum, vitæ animalium fovendæ pars terræ reſecta, ſuiſque mari quo ſe reciperet cavatus alveus, fluminum canales cavati, tumulis, collibus, montibus plurifariam excitatis. Altitudo maris ordinaria *Blancano* ſemimilliaris aut raris quibuſdam locis ſeſquimilliaris ad ſummum. Quam non bolide ſolum ſed & ingenioſis aliis commentis metiri docent Hydrographi. Veteres Geometræ partem putabant profunditatem maris, editiſſimi montis perpendiculo, ſed ſine ratione. *Scutiger* exet. 38. tertiam tantum telluris partem nudam vult, ſecurus fortaiſe antiquos Geographos, quibus vix quarta globi terreni innoverat. Præcipis attingunt vetitatem, qui ſuperficiem aquæ, terrenæ æqualem pronuntiant, ut *Fromond. Piccol. Sempil. &c. Ptolomæus* rex rubri maris alveum in Nilum deducere aggreſſus, à Mathematicis deterritus eſt inundationis metu, *Demetrius* ſimili terrore Iſthmum Corinthiacum perfodere deſtitit, ut & Hiſpani nuperrimè Americanum, *Panamam* inter & *Nombra de Dios*; licet diſtancia ea ſeptem leucarum inter Oceanum noſtrum & mare pacificum, tranſvehendis mercibus incommoda magis, quàm iter reliquum quod 2300 leucarum navigatione pervenitur in Peru. Verum ego terræ & mari ledem dico eſſe centrum, ut *Archimed. Aliaç. de Sphæ. Alſhad. encyclop. lib. 18. p. 1.* & alii demonſtrant; ſic ineptè quæſtionem inſtitui, num terra mari depreſſior, ut vult *Thom. Can. Bodin. &c.* an è contrà, ut vult *Van Helm. diſp. de aqua.* Maris motus varii. Celeberrimus æſtus quo reciproca agitatione nunc ad litus accedunt aquæ, nunc in ſe redeunt, ſubſiduntque. Cauſa huius philoſophorum torquet & Mathematicorum ingenia, eò magis quod nullibi rem hanc pertexuerit *Ariſtot. Keplerus* à terræ pulmonibus æſtum arceſſit, ab Angelis *Leſſius, Mirandula* à littore, ab incendiis & bitumine neſcio quo in terræ viſceribus, alii: Nos Lunam principem cauſam huius motus putamus, cum *Auguſt. de mirac. ſac. ſcrip. lib. 1. cap. 7. Athan. Kirch. art. mag. æt. lib. 3. p. 4. Mar. de Rbin. rad. ſyder. lib. 4. c. 3. Stevin. Geograph. lib. 6. Gaſſend. epiſt. rer. &c. cont. Mirand. l. 3. adv. Aſtroſ. c. 15. Galil. tract. de æſtu maris, Sempil. diſcip. math. lib. 9. &c.* propterea quod paulo ante & poſt plenilunia ſingula & novilunia, mare maximè forvere videamus, in quadraturis verò & dividià Lunà multò minùs; etiam prout indices horà una tardius oritur Luna (ab ortu namque ad ortum conſumit ſerè 25 horas) ita mare citius aut ſerius attollitur: Cave tamen cogites vim eam qua ſollicitatur oceanus, magneticam eſſe (negat hoc *Kirch.*) & aquarum adductivam, ut malè *Lemo. de occult. lib. 2. Tartarus. lib. 2. met.* Eſt rarefactiva ex parte, cont. *Fromond. lib. 3. meteos.* Lumen etiam æſtus ſtimulat, *gray, & Lavoisier*

proinde mare maxime turgent & intumescit.

XLII. Ars navigandi dirigit homines a portu uno in alterum. In longiori itinere cosmographia rudimenta, Longitudines locorum & latitudines ediscere oportet, ut & instrumentis astronomicis, capiendæ siderum altitudinis, & id genus aliis instrui. De longitudinibus tamen nihil adhuc certi. Eas horologiis quidam, stellis novis jovialibus alii, sunt etiam qui Solaribus maculis, regulam navigantibus tutam, invenire ingeniose conantur. Pluribus placet id ipsum per chalybem sive acum marinam tentare, ipsi longitudini possum tribuentes, quem à magnete denominarunt, sed aliter hæc se habere res ipsa docuit, cum comperta sit acūs declinatio illius poli lege non ligari: atque hoc *ἀπὸ τοῦ πενὲ ἀπὸ ἀναφωτῶν* (ut *Alban. Kirch.* de magnet. lib. 2. par. 5. sec. 2. c. 1.) nam sub iphæra recta consistentibus acūs sese ad utrumque polum horizonti incumbentem accommodans, parallela manet, sub polo verò juxta mundanum axem ad normam erigitur, ab æquatore versus boream procedentibus, pro depressione polorum aut elevatione, nunc deprimitur nunc elevatur acūs (in insula saltem *Corvi* quæ *ALORUM* una, ut & *Trinitatis* insula, nulla prorsus variatio) in Australi verò parte alium effectum ostendit: sic licet certum apud omnes magnetica in polos dirigi, tamen cum ab iis in altero partem nonnihil deflectere, tot perissimorum hominum pluribus seculis, repetitæ doceant experientiæ ut dubitare netto possit, atque nullum sit hujus declinationis incrementum regulare aut decrementum (nugatur *Poria* de 9. grad. *Cardan.* de 23. ut & *Sen.* lib. 5. epist. c. 4. & alii, nugatur etiam idem *Sen.* dum longitudes a variatione hac, quæ nullibi ferè fixa, desumendas dicit) illud arduum imprimis videtur in philosophia magnetica & hætenus insolubile, etiam eo magis mirum, quod causa nulla hujus *ἀναφωτῶν* adinvenire possit. Plures a variis Authoribus allatas perstringit *Kirch.* loc. jam citat. c. 5. meliorem ipse assignare nititur non assignat, *Mar.* de *Rhæ.* tetellæ minoris magneticæ languori & senio ascribit in solidum, *Rad.* lib. 2. c. 3. &c. Interea tamen isthac indagatio occasio nē dedit alteri rationi, quā ad optatum portum certo quodā modo posset cursus dirigi, ignoratā tam loci in quo navigium, quam in quo portus est longitudine verā, quam artem Limenæuticam latè tractat *Simp.* lib. 5. Geograph. &c. Pyxis magnetica nuperum nautarum adiutoria, ut cont. *Fuller. Lemn.* *Plant.* & alios, probant *Bocher.* Geograph. fac. par. 2. pag. 716. *Hæck.* apol. lib. 3. c. 10. l. 4. *Gassend.* phil. Epic. pag. 363. *Kirch.* sec. magnet. lib. 1. p. 1. &c. sic *Ophir* unde *Salomon* tantam vim auri reportavit, non quæras in orbe novo, ut qui ante versoria usum fuit prorsus *ἀπορρογ.* *Taprobena* insulæ exactè conveniunt quæ *Ophir* leguntur lib. Reg. & *Atalip.* ut *Bocher.* pluribus ostendit *Geog.* fac. par. 2. esp. 27. Quæ sponte non per partes circuli majoris. Si Orientem versus iter insti-

tus, eodem versari sub parallelo, ad æquatorum inquam pertingit. Et cum cursum seu orthodromiam dixeris, brevissimam terrestriam globi duarum puncta peripheriam. Hinc duorum locorum recto cursu primi ad secundum habito & e contra, longitudinis differentia, atque differentia latitudinis primi loci & secundi, locorumque distantia, vel ex tribus horum datis, canones orthodromici construuntur ut & orthodromici, quales apud Strab. lib. 4. Geograph.

XLIII. Flumina omnia corrivantur in oceanum. Et palam de rivis fontibus elliquantur, oculis est & in abdito horum materiam. Luff. lib. 1. de Provid. ex nive & imbris eos omnes deducit. Certe gelidae fontium perennitati plurimum conferre pluvias & aquas nivales celo deciduas, non negaverim ego: compertum quippe torrida æstate plures gurgites, saltem stienti latice profuisse fontes. Aristoteles ex aere subterraneo, stagnante & suffocato eos arcessit; quem idcirco refellit Pan. Hilmi. deserit Sall. præter morem suum. Nos partem fontalis aquæ a celo descendit, ex abyssu partem in ora fontium per evaporationem subire dicimus; hiantes siquidem venæ subterraneæ & siphunculi emulgent mare & exprimunt. Causas ascensionis alias comminiscuntur Molin. Bodin. Copinib. Scal. Pich. &c. hæc non disufficit. Aristot. Inde inter fluvios palmam concedere videtur. Sanguis præferunt alii. Licet distinguunt flumina Americana, aberrant orbe toto decurrentia alveo. Quæstio de inundatione Nilii ve katissima: ruinosi enim ille quotannis a 17. die Jan. ad cujus incrementum secandus ager. Rediunt plures ad Etesias, ad influxum Mercurii alii, Nos Frigidum secuti, tumorem eum refundimus in Atlantici montia nivalia fastigiis. Quæ Sol ab æquatore ad Cæterum tegrediens, perpendiculari suo radio pertransit & signos facit. Nilii fontes Veteribus incogniti nunc prope promontorium boia Spæ deprehenduntur, ut Hackest. apol. lib. 3. c. 8. &c. De fluvii consuetudine interfluentibus, ut & amne Sabbatico, liceat citare. De Salsedine Maris duo dicit Aristot. terrestres scilicet, adustasque exhalationes in ipsum residentes, ut & Solem summam ejus superficiem continuo populantem, cum tenuissima quæque in vapores solvit, relicto crassiori & amarulento (Oceanus fertur sub torrida salior quam sub frigida Zona, quia in solacium magis & periculosus) in salicram conferre. Qui insuper in prima rerum genesi, piscium causa, salaciam aliquam debet mari dixerit, etiam (ut lib. 2. Subst. credit Cardan.) montes salinos illi subesse, forte non aberraverit nam atque multitudine influentium amnium, victo sale misceretur aliquando maris, ut in racissimum vinum diluunt tandem & caltrant sapus infusa lymphæ. Aquæ illas consentiente seculorum fama celebres, euphoriam Spæanæ & medicæ et omnes, infici dicimus & tingi, spiritaliter ut loqui audent Chymici, ut corporaliter, a venis metallicis quas affluit & mineralibus inde color, odor

Supor &c. In summa qualitates omnes aquarum (exceptis primis) ab alveo plerumque & canali provenire probabile: ut egregie *Kan. Helmont. Suppl. de Spac. par. 1. &c.*

XLIV. Terram esse rotundam, eundemque cum aqua conficere globum, probant præter alios, *Strabo lib. 3. Geogr. Ptolemy lib. de dimen. ter. Kæstner lib. 1. System. Geogr. Alford. encyclop. lib. 18. p. 1. & hydrographi passim.* Peripheria terræ habetur, habito semel uno ejus gradu, in miliaribus aut stadia (alias vias erant Mathematici, scilicet per radios visuales tangentes maris superficiem, montium altitudines geometricâ lege desumptas, distantias locorum per lineas rectas quæ pro curvis assumantur &c.) Diameter ex ambitu cognoscitur. Ductâ autem eâ in peripheriam, seu circulum maximum, terræque tota superficies exhibetur. Denique in sextam hujus partem si eadem ducatur diameter, terrestris spheræ prodibit soliditas. Quibus datis cæterorum elementorum proportionēs venari non difficile. Per meridianos & parallelos determinatur longitudo loci, ut & latitudo ex elevatione poli. Terram trepidare paululum novo pondere accedente aut recedente vetere, licet momentis & nutibus suis librata, mundi medium obtineat, non sine ratione docet *Vasq. 1. 2. disp. 81. cap. 3. Sempil. Math. Disciplin. lib. 2. Barrow. phy. diglad. 18. theor. 10.* (qui etiam diurnum & annum in priori edit. Uranoscop. defenderat, sed in posteriori, fulminis decreti Cardinaliam vitabundam, retractaverat; cui num adhuc ex hoc mori librationis obnoxius, ipse viderit) & alii. Errat *Ptolemy. cap. 6. in Gen.* dum nullos omnino montes supergredi dicit mediam regionem aeris, siquidem in suo *Eratosth.* colligit *Suid.* *Tenariffam Hispania* plūs minūs novem miliaribus perpendiculariter assurgere, de *Caucasa* scribit *Aristot.* lib. 1. c. 13. *Meteor.* videt ipsam à navigantibus in *Mævidem &c.* Disputat *Stevinus 2. lib. Geograph.* sedecem omnino propositionibus, de hylocinesi terrestris globi, ostenditque causam eam esse pulvinorum sub aqua ad fluminum ostia jacentium, ut & quoddam sublimiori semper alveo decurrant; aer quippe, aqua, terra, aliæque his immixtæ materiæ occulto motu agitantur, superis infero, sum ut & posteriorum prioribus suscipientibus locum, quâ nunc terra exstat, mare olim fuerit, rursus etiam futurum olim & contra. Elementorum transmutatio substantialis mediata aut immediata non repugnat, cont. *Helmont. de mist. elem. figmen. &c.*

XLV. Meteora exhalatione concrescunt & vapore, formas priores substantiales etiamnum retinentibus, cum *Arriag. Fromond. &c.* Conceptacula habent elementaræ istæ impressiones, terræ unum & aquæ, ut & aeris regimen triplicem, causam principem & maximè communem, Solem, ejusque ut plurimum vim caloricam, quæ multum se demittit in aquas: etiam ipsa solipsicatoribus unonum maris pacifici juxta *Panama*, infra quingentes cubitos

subita aspectus, juxta *Plinium* ad quamlibet aquarum altitudinem aspectus illis urinantibus. Galaxiam infinitam esse stellarum cœtum, argenteo & albigicante lumine lucentiorem, detexit primus tubi optici ope *Galileus*. nec enim audiendum *Aristoteli*. qui sublunarem eam dicit, ut nec *Licetum* de nov. ast. l. 2. c. 56. &c. perpetua quippe & constans in eadem semper cœli parte, cum revolutione coherens, defectusque non parallaxeos modò, sed refractionis etiam specialis, errorem illum coarguit. Cometas thesi 27 nonnullos nasci dixi & denasci supra lunam, nunc dico nonnullos etiam dari sublunares, nolim quippe *Aristoteli*, *Ptolemæo*, *Regiomontano* (licet hunc deceptum contendant *Tycho* (pertinax semper supralunarium assertor, ut *Gassendus* monstrat in vita *Tychonis* pag. 86.) & mendosa demonstratione 6 parallaxeos gradus collegisse in comet. an. 1475) aliisque sine fine, glaucomam objicere. Materia horum exhalationes, non tamen *Arbysianæ*, sed è zona torrida plerumque ad septentrionem subyacentes. Omnes omne genus cometas, mali alicujus præfagos, mortalibus non dixerim. Longitudo comæ cometicæ incerta & varia. Durationis diversitas in materiæ contumaciâ ponitur, etiam facilis forte ætatem ferunt, si qui altissimi, ipsi firmamenti concamerationi, proximè adherent, adeoque non pleno illo Solis radio è vicino perfunduntur, sed extremo solum & moriente mucrone. Multi in meteoris quæ in aerè accenduntur, explicandis, pluries hallucinantur. Fulmen Firmamento excussum ad terram decidere, *ἡράκλειος* *Paracelsi* cap. 8. met. & ridiculum, cum moliaris inde demissus, 90 post annos (si fides Astronomis) ad nos usque perveniret. Fulmen majori impetu vibratur oblique ut plurimum; sæpe etiam cuneus adest & lapis fulmineus. Fulgura didocunt & aperiunt ictu imbecilliori. Quod Laurus Fulmina spernat, spernant Aquilæ, hyacinthus, maris vitoli &c. fabulæ; Laurum in Italia fulminatam vidit *Vicomegani* referente *Franco*.

XLVI. Ventus *Hippocrati* olim non aliud, quàm aeris fluctus, ita *Bodinus*, *Copernicus*. & nuper *Helmontius*. in suo Blas Meteor. *Albanus Kircher*. art. magnet. lib. 3. par. 2. cap. 3. instantiâ factâ in ventis artificialibus, qui æolipilis excitantur &c. Exhalatio tamen terrestris est ventus *Aristoteli*, quæ uinâ trahit perplexos plures & permittos vapores, ut *Sempil*. math. Discipl. lib. 9. Angeli non sunt ventorum Æoli ordinarii, cont. *Bodinus*. non terræ pulmones, cont. *Kepler*. non Planetarum aspectus aut influxus. *Cominibus tract.* 6. met. c. 3. ut & *Arriag.* rem hanc inter *ἀέρας* collocant. Venti fortasse gravitate sua in terram defluunt, neque hoc introspectienti mirum videbitur, quæ enim densa steterant impetu solvuntur, & extenuata nituntur in locum ampliore. Pro infinitis punctis horizontalibus, infiniti etiam venti mathematicè diversi, per alios atque alios spirationis axes, venire possunt ad nos qui in centro degimus. Nauta quorum valde interest quo præcise flatus sua

vola implentur. In plura segmenta horizontem dissectant, quippe inter duos quosque Cardinales, septem collaterales imponunt, quorum omnium lineæ circulo Horizontem referenti inscriptæ, in centro sese decussant. Cum nunc quam eveniat ut aliqua idem ventus à lineâ horizontis naturalis, seu per terræ quadrantem ad nos usque fluat, qui à sensibili horizonte axes & lineas spirationis ventorum ad nos adducunt, recte sit spernit. In diametro autem horizontis visibilis definitiōdā variantur Authores. Nautæ communiter intra sex, tunc milli sex & sexaginta ventos referunt summa vela navium, atque hoc in mare, glaberima sit totius globi curvaturâ. Fortè tamen mensura longitudo axis, per quem ventus spirat ad nos, sciri nequit; interim uno & eodem vento circūiri non posse, illico terrarum orbem. Sub solanus zonæ torridæ tot dici potest quodammodo provincialis. Etesia æquilonares à nivium tabe sub æstiva septentrione trahunt originem. *Plutarchus* in *Sertorio* temperici fortissimarum insularum, causam potissimam in Aquilone ponit, qui sciz. frigus & elumbis, rigore domito per spatia calentiora cedere venit. Cardinalis aliquil infestus seredini; novæ tamen nonnullas citat, sed per accidens solis & in corpore humoribus tumido; neque id formali frigore (Boream sit lunis astringere, docent *Chymici*, *Quercius*, &c.) sed vi quâdam opistioti. Austri pluviam pincerna *Hieronymus*, hyematam namque & æstivam æquilonibus aquam citò refundit. Ova illa hypenemia quæ æphysi inflant solo, gigni putantur, imaginatione maris formari existimo.

XLVII. Scientia meteorum apparentium jucunda, sedân difficill & arduo sita. Iris duplex duntaxat, Solaris & Lunaris, cæterorum enim siderum radii languidi & expirantes, ad nubem perveniunt, non igitur reerebrant. *Aristoteles* dicitur, non *Alexander* explicat generationē Iridis; est quidē abreflexione solis hoc opus absolvitur, frangitur tamen supernum numero cæteris luminis in rosida nube. Hinc Irides pertinaciores humili curvaturâ, quales cælestinae Solis depingi solent, etiam summa abissis faellibus evanescit, quam ima cœnosa, quæ dejectis semper luminibus terram aspiciunt, non infesta est quidam se observasse fabulatur in cœlum procurant. Iris figuræ circularis, quod certo sub angulo, semirecto ut existimat *Martyr*, & a partibus dubis, et quæ distantibus, ad oculum reverberetur lumen. Hinc Sole attollente se succumbit, succumbente attollitur, sequentem fugit fugientem sequi. *Mar* à diversis eadem aut utroque ejusdem hominis oculo non videtur. Centro Solis ad finitioris limbum depresso, Iris semicirculus (nisi terræ tubera ipsius cornibus nonnihil demordeant) non tamen maximi qui terraqueum globum bisecet circuli, summa quippe ejus flexura, rari ultra proximas & imbrium fecundas nubes assurgit. *Aristoteles* quadricolorum dicit hunc arcum, cujusmodi etiam rudimenta ea Iridum, quæ pluviarum australium et plurimum præputia, circa lampades effinguntur. Centum Solis, oculi &

Iridis in eandem lineam rectam incidere oportere opinantur plures, quod quidem a vero non abest in Iride reflexa, quales nubigena illæ multæ, in refracta abest, ut ut sic dicitur aut plures concentricas simul conspici nihil veritas falluntur quotquot a diluvio duraxat visam credunt Iridem, nubes interitæ & Solem fuisse jam inde a mundi exordio. Corona Lunaris, Solaris Iris frequentior. Quæ de pareliis, paraselenis & virgis &c. memorabilia, ex dictis deduci possunt.

XLVIII. Meteoris a quælibet accensentur vulgò ros, mel & manna &c. quod ex vapore tenui fiant solo, aut exhalatione terrestri unâ fermentato. Mel pueredinem arceat, prætervidas tamen complexionones vertit in bile, contra quam manna. Affirmat *Plinius* in philosoph. sac. Hebræorum manna quod 40 continuos annos in deserto depluit, ejusdem planè rationis fuisse cum eo quod nunc variis in locis videtur, affirmat item *Fran. Pic. Mirandul.* quem citat & sequitur *Panciroi.* lib. sec. nov. rep. ut & alii, de quibus & toto argumento *Salmas.* in com. cap. 52. *Solini Polyhist.* &c. negaverim tamen eorum plura hæc insolita & extraordinaria contigisse nullus dubitem, ut pluribus indicis ostendit *Zacut. Lusitan.* Hist. lib. 6. hist. 8. nec enim verosimile, cum in *Libano Syria* frequentissimum fuerit illud (quo nos utimur) ab orbe condito, atque in omnes mundi oras eo loco convehatur, *Libanus* autem parum distet a deserto *Sinai*, id ipsum Ignoraturus Patres (ignorabant tamen) & Hebræorum populum. Equilibrii leges quibus graviora in liquido medio levioribus succumbunt, sustinent nubes in aere. Hæ figura circulari plerumque. Terra (veluti in animali calor viscerum, tepidos vapores, non per os tantum & nares, manifesta spiracula, sed per infinitos alios cæcos meatus, quibus tota cutis cribro crebrius perforata, expirat) præter ignominiosos montium crateres, laxis ubique spiramentis pertusa est, quibus sese torridis meteoris in auras exhalet. Terræmotus causa olim in abdito. Veteres Græci in fluctibus aquarum in terræ cavis undantium ipsum perebant, allunde verò alii quos vide apud *Plin.* lib. 3. de plac. Philosoph. c. 11. *Seneca.* lib. 6. nat. quest. 6. 5. *Plin.* lib. 2. c. 79. *Keckerman.* de terræmotu qui occidit 1601. *Alsted.* encyclop. lib. 13. de meteor. &c. *Bodinus* more suo recurit ad Dæmones & *Hydromas.* *Aristoteles* (quem sequimur) spiritum subterraneum, motus hujus esseatricem arbitratur, eumque magnam partem ab ignibus occultis oriundam, ut *Skellia* (non tamen ut olim ante extractum *Æneæ* carcerem) *Campania*, loca item thermis naturalibus tepentia, hoc malo imprimis vexari deprehendantur. *Ægyptus* regionum omnium tuissima perhibetur. Horum spirituum vis & energia incredibilia, quæ emouent aut sollicitant integras regiones, tandem tamen longa est & undans inclinatio, quæ ad fictorum moles extra fundamenti perpendiculum suspendit, subinde brevis solam & crispans tremor. Terræmotus nocturni frequentiores &

antelacani.

XLIX. Causæ principales metallorum sunt cælum & elementa. Materia Aristoteli vapor cum exhalatione; Chymicis Mercurius cum sulphure (in auro tamen & adamante principia ista deficiunt, esto in omnium ferè mixtorum analysi quæ arte spagyrica contingit, ea observentur) Plura terrarum genera Medicis & Mechanicis in usu sunt, cujusmodi Samia, Lemnia, Armeniaca, Selinosia &c. quarum syllabum exhibet *Sennert.* epit. lib. 5. c. 1. Chymia seu Alchymia (Al, Arabum articulus, Archimia *Rhodigino*) vera honoranda (de qua *Panciroli. Libav. Sennert.* aliique artifices) approbante tam civilis quam canonici juris interprete, licet Hermeticorum recentium, Paracelsitarum, Fratrum roseæ crucis (qui tamen nusquam comparent) detestanda temeritas; talem quippe vim operandi, sive arti suæ, sive tincturis & extractis metallicis, sive lapidi philosophico deferunt, quæ necessariò aut in miraculum aut magiam proximè reduci debeat. Separatur res ab auro & argento aquæ fortis ope (quod teste *Ulpiano* l. 5. §. 3. ff. &c. antiquitus fieri non poterat) videtur enim argentum seu columna quædam, medium ascendere, transformaturque in viridem puniceum aliosque colores, per aquam demum spargitur, subsidente auro. Taceo nunc de *Lacopella, Lavo* &c. ars quippe hæc celeberrima, qua elementa secernuntur, etiam in se mutuantur, & antiquissima (*Suidas* ad usque tempora Argonautarum durasse scribit) licet nec *Plinius* neque Græcorum aut Latinorum ullus mentionem ejus fecerit. Lapidem tamen Philosophicum decantatum, à chymera non distare facile quis suspicabitur, qui diversas & penè pugnantes illius descriptiones viderit, apud *Nell. Henric. Khunr. Aursl.* &c. licet possibilem putem auri veri conficiendi artem chymicam, cum cætera omnia metalla non nisi ex sulphure consentent & hydrargyro. Magnes & ferrum iisdem venis nutriuntur & adolescunt, sic mutuam à teneris imbibunt amicitiam. Lapidis istius duplex vis, altera quæ ferrum ad se allicit (*Scalig.* exer. 102 disputat num magnes ferrum trahat an contra potius) quæ se & ferrum ad mundi polos dirigit, altera, Prior omni ævo cognita. Utriusque ratio retrusa, ut ostendunt *Kirch.* de art. magnet. lib. 1. p. 2. *Sennert.* epit. lib. 5. c. 4. *Gassend.* Philos. Epicur. p. 364. *Ward.* in magn. reduct. *Port.* lib. 7. mag. nat. &c. *Scalig.* istius corpusculorum & effluviis, defunctum se suo munere in hujusmodi solutione, existimat *Epicur.* sed neque plenè neque bene. Quiescendum mihi videtur in cubicello consensus rerum & dissensus, aut in qualitate aliqua impulsam quodammodo referente, quæ attrahit magnes ferrum & ad polos dirigit ut & seipsum. Terra huic lapidi congenita, ut ferrum etiam ex situ ad eam solo, si libere suspensum aut cymbalis impositum aquæ placidæ connaret, similem verticillatam contrahat. Quod & de ligno vel gleba narrant plures. Verùm ad polos terræ feruntur ista, non cæli. Magnetis vires

per totum ipsius corpus æquabiliter diffusæ sint licet, per puncta tamen polaria seu portas (inde in orbem seu sphericè) erumpunt & conspiciuntur, in mediò consopitæ quiescent. Lineæ polos jungens a septentrione in austrum porrigitur. Hanc si quis comminuto lapide fregerit, puncta quæ scissuræ limitès (nisi hæc in æquatoris plano contingat) diffidentis illico ingenii cæcis laborabunt discordiis, nam quæ priùs unita eadem sese vi ad polum strababant, nunc sejuncta (quod miserè) alterum ad Boream, ad Austrum alterum obvertitur, pro firu sicut quem habuit magnes in minera, ut notat *Gassendi*. Hinc polarem lineam non dixeris stabilem, sed incedentem, medium tamen in lapide locum sibi vendicat, etiam punctum, quod alterius lapidis austrinam partem avidius attrahit, attrahentis boreum dixeris. Illud mirum quod vis illa trahendi, pellendique, nullis claudatur cancellis, nullo facto obice hebitetor aut langueat, nisi ferreo; per dura quæque alia & densissima (habitæ ratione sphaeræ) inoffenso pede pertranspicit invisibilis: ac uno puncto trahit, altero & opposito abigit idem magnes. Ferrum ejus boreo puncto, adfrictum ad austrum se vertit, australi ad boreum. Magnes suos habet morbos & languores, sevo quippe illitos stupefit nonnihil & obdormiscit, igne candens expirat & exanimatur. Non nocet adamas, non allium, contra *Helmunt.* cum *Kirch.* Quæ de *Hamatis, Hyacintho, Smaragdo, Bizar* (Petris *Bezaar*, Indis *Bezar*, Hebræis *Bel-zaar*) aliisque variis lapidum generibus, dici possent, prætereo lubens.

L. Magnetismi multam mirabiles dubitare cogunt Authores, num actio dari possit immediata in distans. Atque hic sibi alias eruditissimorum hominum triumphare solet industria. Supernaturaliter illud fieri posse dudum evicerunt, *Scot. Vasq. Molin. Arriag. Oviad.* &c. etiam Dæmones per aëra vagantes, ita hodie torqueri, ab igne infernali multi sentiunt. Num naturaliter? Magnetica vulnerum curatio quam tventur plures, probabile facit. *Helmuntius* post *Goelenium* tractat integro pulveris illius sympathetici vel armarii (quem *Paracelsus* acceptum refert) patrocinium suscipit, & variis illustrat similibus: nempe in vulnere non sola inquit continet solutio, sed simul exorica inducitur qualitas, qua dehiscunt labra, æstuant magis & indignantur; imo corpus totum febribus & symptomatum syndrome periculoso concutitur. Magnetismus igitur unguenti hujus (recepto priùs & admisto cruore aliquo qui de vulnere promanarat) peregrinam illam dispositionem elicit, sic labra nullo amplius accidente prægravata, accedunt denovo & coeunt. Addit seplasia ista naturali vi hoc totum præstare, non Supernaturali, non Satanica, nec enim ritus ulli, ulla verba aut characteres admiscuntur, non præsupponuntur horæ, aut res sacra aliqua profanatur, quodque amplius, non præexigitur imaginatio, confidentia aut fides &c. Verum rectius *Kircherus* post Theologos plures, *Francis. B. S.* &c. telungium istud vanica-

antelacani.

XLIX. Causæ principales metallorum sunt cælum & elementa. Materia Aristotelis vapor cum exhalatione; Chymicis Mercurius cum sulphure (in auro tamen & adamante principia ista deficiunt, esto in omnium ferè mixtorum analysi quæ arte spagyrica contingit, ea observentur) Plura terrarum genera Medicis & Mechanicis in usu sunt, cujusmodi Samia, Lemnia, Armeniaca, Selinostia &c. quarum syllabum exhibet *Sennert.* epit. lib. 5. c. 1. Chymia seu Alchymia (Al, Arabum articulus, Archimia Rhodigino) vera honoranda (de qua *Panciroli. Libav. Sennert.* aliique artifices) approbante tam civilis quàm canonici juris interprete; licèt Hermeticorum recentium, Paracelsitarum, Fratrum roseæ crucis (qui tamen nusquam comparent) de testanda temeritas; talem quippe vim operandi, sive arti suæ, sive tincturis & extractis metallicis, sive lapidi philosophico deferunt, quæ necessariò aut in miraculum aut magiam proximè reduci debeat. Separatur res ab auro & argento aquæ fortis ope (quod teste *Ulpiano* l. 5. §. 3. ff. &c. antiquitus fieri non poterat) videtur enim argentum seu columnam quædam, medium ascendere, transformaturque in viridem puniceum aliosque colores, per aquam demum spargitur, subsidente auro. Taceo nunc de *Lacopella, Lavo* &c. ars quippe hæc celeberrima, qua elementa secernuntur, etiam in se murub mutantur, & antiquissima (*Suidas* ad usque tempora Argonautarum durasse scribit) licèt nec *Plinius* neque Græcorum aut Latinorum illos mentionem ejus fecerit. Lapidem tamen Philosophicum decantatum, à chymera non distare facilè quis suspicabitur, qui diversas & penè pugnantes illius descriptiones viderit, apud *Noll. Henric. Khunr. Aurel.* &c. licèt possibilem putem auri veri conficiendi artem chymicam, cum cætera omnia metalla non nisi ex sulphure consentur & hydrargyro. Magnes & ferrum iisdem venis nutriuntur & adolescunt, sic mutuam à teheris imbibunt amicitiam. Lapidis istius duplex vis, altera quæ ferrum ad se allicit (*Scalig. exer. 102* disputatum magnes ferrum trahat an contra potius) quæ se & ferrum ad mundi polos dirigit, altera. Prior omni ævo cognita. Utriusque ratio reclusa, ut ostendunt *Kirch. de art. magnet.* lib. 1. p. 2. *Sennert.* epit. lib. 5. c. 4. *Gassend. Philos. Epicur.* p. 364. *Ward.* in magn. reduct. *Port.* lib. 7. mag. nat. &c. *de ejusmodi* corpusculorum & effluviis, defunctum se suo munere in hujus nodi solutione, existimat *Epicur.* sed neque plenè neque bene. Quiescendum mihi videtur in cubicello consensus rerum & dissensus, aut in qualitate aliqua impulsam quodammodo referente, quæ attrahit magnes ferrum & ad polos dirigit ut & seipsum. Terra huic lapidi congenita, ut ferrum etiam ex situ ad eam solo, si liberè suspensum aut cymbalis impositum aquæ placidæ conuaret, similem verticillatam contrahat. Quod & de ligno vel gleba narrant plures. Verùm ad polos terræ feruntur ista, non cæli. Magnetiæ vires

per totum ipsius corpus æqualiter diffusa sint licet, per puncta tamen polaria seu portas (inde in orbem seu sphericè) erumpunt & conspiciuntur, in medio consopitæ quiescunt. Lineæ polos jungens a septentrione in austrum porrigitur. Hanc si quis comminuto lapide fregerit, puncta quæ scissuræ limitēs (nisi hæc in æquatoris plano contingat) diffidentis illico ingenii cæcis laborabunt discordiis, nam quæ prius unita eadem sese vi ad polum haurabant, nunc sejuncta (quod misere) alterum ad Boream, ad Austrum alterum obvertitur, pro situ scilicet quem habuit magnes in minera, ut notat *Gassend.* Hinc polarem lineam non dixeris stabilem, sed incidentem, medium tamen in lapide locum sibi vendicat, etiam punctum, qui alterius lapidis austrinam partem avidius attrahit, attrahentis boreum dixeris. Illud mirum quodd vis illa trahendi, pellendique, nullis claudatur cancellis, nullo facto obice hebetetur aut langueat, nisi ferro; per dura quæque alia & densissima (habitâ ratione sphaeræ) inoffenso pede perfrangit invisibilis: ac uno puncto trahit, altero & opposito abigit idem magnes. Ferrum ejus boreo puncto adfrictum ad austrum se vertit, australi ad boreum. Magnes suos habet morbos & languores, sevo quippe illitos stupefit nonnihil & obdormiscit, igne candens expirat & exanimatur. Non nocet adamas, non allium, cont. *Helmont.* cum *Kirch.* Quæ de *Hamatis, Hyacinthis, Smaragdo, Beryllis* (Petris *Beryllis*, Indis *Beryllis*, Hebræis *Bel-Zaar*) aliisque variis lapidum generibus, dici possent, prætereo lubens.

L. Magnetismi multum mirabiles dubitare cogunt Authores, num actio dari possit immediata in distans. Atque hæc sicubi aliis eruditissimorum hominum triumphare solet industria, Supernaturaliter illud fieri posse dudum evicerunt, *Scot. Vasq. Molin. Arriag. Ovid.* &c. etiam Demones per aëra vagantes, ita hodie torqueri, ab igne infernali multi sentiunt. Num naturaliter? Magnetica vulnerum curatio quam tuentur plures, probabile facit. *Helmontius* post *Goelenium* tractat integro pulveris illius Sympathetici vel armarii (quem *Paracelsus* acceptum refert) patrocinium suscipit, & variis illustret similibus: nempe in vulnere non sola inquit continet solutio, sed simul exotica inducitur qualitas, qua dehiscant labra, æstuant magis & indignantur; imo corpus totum febribus & symptomatum syndrome periculoso concutitur. Magnetismus igitur unguenti hujus (recepto pridè & admisto cruore aliquo qui de vulnere promanarat) peregrinam illam dispositionem elicit, sic labra nullo amplius accidente prægravata, accedunt demò & coeunt. Addit seplasia ista naturali vi hoc totum præstare, non Supernaturali, non Satanica, nec enim ritus ulli, ulla verba aut characteres admiscuntur, non præsupponuntur horæ, aut res sacra aliqua profanatur, quodque amplius, non præexigitur imaginatio, confidentia aut fides &c. Verum rectius *Kircherus* post Theologos plures, *Francis. B. S.* &c. telungium istud vanitatiq

tis arguntur & demoniaci, nec nisi ex pacto aliquo cum primo silem hore
 tore processisse. Quid enim usque ex terris vi nocentiorum, ejusque virtutis
 immutabilis i. e. spiritus insus & confortatus, ad tantam proderit distan-
 tiam? certe ad spiritus istos qui una cum sudore ceterisque sordibus, corpo-
 re expringuntur, pari prorsus probabilitate recurrere possent, pro toto isto
 effectu, quemadmodum non ita pridem cum risu, differentem audire An-
 gulum quendam, forte fortuna huc advectum, ex *Digito. Calypso. Seco.* ex-
 empla quæ adducit *H. Irenæus*, a Regia Satana & spiritualia mundi invisibili
 magia, magnam partem petent. Nullum ergo agens in distans immediate
 et agere potest naturaliter. Fascinationem animalis virtute (quæ cadodamo-
 nis maleficio contingit, ab omibus agnoscat) recentiorum communis
 comprobatur opinio, post *Arist. Meteor. Mag. Agid. Celi Rhodig. & cetera*
Zoro. Lysim. hist. lib. 3. hist. 16, etiam familias quæ idem in Africa Fasi-
 cinationum nasci auctor *Plinius* lib. 7. c. 2. quæ in laudibus intereant pro-
 bata, ærescant arbores, emoriantur infantes (quemadmodum è contrâ re-
 peruntur *Psylli & Marf.* quibus concessa à Deo benefaciendi vis) cui qui-
 dem frustra obviam it *Ramis* de *Præd.* in suo Pentecostar. cap. 31. Flatu
 solo subinde, oculi radio præcipue, etiam cæteris membris, aut verbis sape
 fascinoque vires administrantur, Interim quæ hinc facere videbantur pro
 ctione in distans, & quæ ex *Torpedine, Regulo, Naphæa* cæterisque viribus
 in longum projectis, vulgò onjici solent, apud Philosophos singula dissolu-
 ta videris. Quod sanguis occisi ad occisoris præsentiam fluere sape com-
 pertus sit, causam aliquam in natura habere non dubito. *lib. 1. m. 1. lib. 1. m. 1.*
 II. Elementorum virtutes motivæ, Gravitas & Levitas (hanc in sola noi-
 gatione gravitatis sitam, perperam deducunt nonnulli, ex *Archimed.* de iis
 quæ vehuntur in aqua) quibus suspenduntur suis in cameris singula, absque
 gravitatione ulla aut levitatione. Harum opes & ingenio Statica magna præ-
 itat & mirabilis, ut nusquam magis verum ætem naturæ simiam esse, &
 quodam modo victicem. Machinarum originem Græci tumida philantia
 sup̄strogant, vetustior illa jam inde etiam à scriptis Moscalis, Deut. 20. 20.
 juxta det. machinæ a *Furnio* allatam, lib. 10. c. 1. & *Pappo* lib. 8. imò
 per totam Adami vitam, sive casis stramine, contextis & angustis turgulis
 gurgustilisque, cæli propulsetur injurias, sive corporis vestitu, imbres, nives,
 ventos, Solem denique arceret, id omne mechanicum. Statica elementaris
 i. *rospitans*, proportionem gravium & proprietates indagat. Inæqualia pond-
 era per radiorum æquat distantias. Radii dati, ut & ponderis ansam inve-
 nit. Utrouque cognito ignotum pondus explorat, vel è contrâ ponderibus
 cognitis, radium. Quæ in librâ appenduntur partibus ipsius permutatim co-
 spondent gravia, eaque sunt in pondere proportionem, quâ distantia à quibus
 appenduntur, Libra major exactior, Fabricandæ verd illius, quæ pondere
 rerum

seriem majoremquā sibi ostendat, modum dicitur *Carolan. de Subst. lib. 1. ut de*
perfectione statere, tam recte quā oblique, omni que doli expertis, *Ser-*
uic. c. 4. hypomn. lib. 3. pr. 4. &c. Censum gravitatis, ut in planis recti-
 lineis, ita in segmentis circularibus, in parabola, prismate, pyramide &c. sus-
 penso corpore per duo puncta successive (communis namque sectio florum
 planam radentium superficiem, centrum præbet) Statice invenitur, atque
 diversum saepe exiit à figuræ centro, æquidistante scilicet, ab omnibus illius
 extremis, etiam est scilicet fundamentum, ipsiusque sphaera per quam operatur,
 instrumentorum omnium quibus ars hæc in proportionandis ponderibus aut
 transferendis utitur. Licet pondus, potentia & hypomochlium multifa-
 riam si nam variare, datum tamen pondus, dato vellet, a data potentia mo-
 vebitur, ut fas docet *Quid. Vult. de vel. prop. 10. & seq. Serm. de stat.*
lib. 3. Bass. lib. de mot. int. 7. &c. etiam si radius in longum porrigitur,
 consistatque quis aut extra terram consistere posset, terrenam globum loco
 pelleret facile, non obstante quā gravitate sua, & (qui forte plus detinet)
 situ ad coelum magnetico, libretur in medio (quod *Archimedes* in se rece-
 pit) si verò in infinitum protendatur radius, moles dixeris infinitas, his ar-
 gumentis moveri posse, licet eadem fateor, radius adhuc finitus, protendi pos-
 set, ut motus ipsius etiam concinuat, insensibilis esset. Trochæa instrumen-
 tum est uno aut pluribus orbiculis, suis circa axes mobilibus, funeque do-
 ctario constans, trahendis aut elevandis, commodum oneribus. Hæc mira
 præstitit *Archimedes*. Axis in peritrochio haud absimili potitur virtute. Inge-
 niosiora illa *Pyrustra* funiculis, ponderibus, orbiculis, spiritu incluso hu-
 manos motus mentientia, leuocula ad pulsam cythere salicantes, Lucetie
 castellum illud mirabile, in quo fabrorum genus omne suum munus non of-
 ficinæ obibat, Norimbergæ musca ferrea, Aquila in aere sublimis *Carolo*
F. obviam facta, & id genus alia plura automata, Statice debent origine.

LII. Inter cætera Mechanicorum genera, admirabiliores certe machinæ,
 hydraulicæ, quibus in aquis hominum voces, ælumque cantus exprimiuntur.
 Per inflexos siphones & tubos ut & per cochleam *Archimedis*, aqua perpe-
 tuè descendens ascendit, ignis e contra ascendens descendit (in finitum essem
 si singula persequer) Ex illis quæ *Archimedes* *πρὸς τὸν οὐρανὸν ἔχων* id est
 quo, cumque pondus regulari humidi fundo insidens cognoscitur, etenim vi
 solidi gravitatis exuperantis, per medium grave graviora descendunt (sic
 facilius multo pondus levabis de aqua quā de aere) leviora item, in ma-
 v. g. sed id æquipondium aquæ pulv. præcisè (sic hydrargyrum dixeris me-
 tallis cæteris gravius, auro, quod unum admittit, excepto, cætera innatant ut
 super aquæ) Et quæ grave non demergitur infra medii convexum. Pneuma-
 tica omnia per rarefactionem aeris, ejusdemque condensationem eveniunt.
 Pyrotechnica tormentario pulvere in tubis ignivomis accenso præcipue clā-

per. Inventum hoc nuperum, etque non *Archimedi*, non *Demetrio*, non *Flavio*, *Adamo* aut *Indo*, sed *Germano* unice deferendum, probant *Salomon* in *Pancrol.* lib. 2. tit. 18. *Hakwel.* lib. 3. apol. c. 10. f. 3. &c. (idem de chalcographia dixerit licet *Rauleighus* in sua hist. hanc etiam olim apud *Indos* viguisse dixerit quam magno mortalium commodo fatiscienti mundo donavit Deus) Ictus horizontalis, maxime omnium debilis; fortissimus autem dom tormentum mediam elevationem habet, grad. 45. facitque cum plano horizontis angulum semirectum. Ab inferiori loco in superiorem pilam longius projeceris, quam è contrà, cujus ratio adhuc in abdito. Pulvis iste ex halinitro vel potius salpetrà (hanc enim distare probat *Scalig.* exer. 104. a veterum halinitro) sulphure & carbone conflatur. Non eadem species pulveris tormento omni commoda, ut nec proportio eadem. *Cardanus* sphaeræ excutiendæ pulverem postulat æquipondium, alii communiter duas tertias dicunt sufficere, tutius fortè hic sequestro te pones. Pilam consistare discas quæ apta sit datæ bombardæ, si hujus concavi diametrum acceptam, conseras cum æreæ pilæ alterius (si lubeat) minusculæ; diametro earum diametrorum proportio triplicanda, dabitque numerum materiæ (respectu ponderis pilæ minoris) pro majore necessaria; ex prop. 20. lib. 6. elem. *Euclid.* &c. Ex purissimi auri ramentis paratur etiam & alius pulvis, qui non sursum sed deorsum rectà (contra naturam ignis) Sole aut modico incendio correptus, majori boato, potentia decuplo majori fulminet quàm prior. Verum de omni genere ignearum harum compositionum, fufius *Perris* mag. nat. lib. 12. &c. Cum ex isoperimetris homogeneis ordinatis majus sit minus ordinato, in munitionib' delineandis eligenda quàm maxime ordinata. Propugnacula circularia minus apta multis videntur ferendis obsidionum ictibus, quàm quæ quasi trigona aut polygonæ, quod singulos hostium globos excipiant per lineas directas ad centrum, atque angulos utrinque æquales facientes, rectilineæ verò munitiones & angulatæ bombardarū pilas eludant longiori lineæ, & ad angulos in ictu inæquales: prudentibus fortè tamen finguntur figuræ inter rectilineam & circularem mediæ. Centralis angulus cujuscunque polygoni, si integrum circulum 360 grad. laterum ipsius numero divideris, facile habetur, atque hinc angulus polygoni interior, cujus duæ tertiæ dant propugnaculi angulum, quo sublato a polygoni ang. reliqui dimidium dabit ang. defendentem interiorem &c. De lateribus quæ lineas appellare solent artifices, diversa diversorum judiciz. Cortina, cavendum ne brevior sit 240 ped. In quadrato, lateris integri ad collum, sit proportio quintupla, colli ad alam ut 5 ad 4. in pentagono tamen, cæterisque polygonis, latera integrum ad colli lineam, est ut 9. ad 2. ad lineam alæ vero sextuplum. Quibus cognitis, cortinæ ad collum & ad alam proportio, non difficilis; atque hæc quidem ratio defendentem lineam è cortinæ centro ad propugnaculi

culi faciem producit. Verùm quæ de munitionibus hisce ordinatis, ut & de inordinatis universim (ordinatarum non est perpetuè copia) earumque ichnographica delineatione, dici possunt, vide apud *Metium* Geom. pract. *Stevinum* Hypom. Math. &c. *Isalorū* in hac arte gloria summa, secunda *Retavium*, licet *Rert.* de pont. & agger. *Pollizado* quam capiendæ *Rapella* extruxerat *Gallorum Rex*, omnibus id genus operibus, præferendam censeat. Projectorum motus principium est impulsus seu qualitas quædam a projiciente impressa, cont. *Camer. Franc. B. S.* &c. quæ specie alia est a gravitate & levitate, Actio productiva illius non est inotus, siquidem ipse non est ubi, neque cum motu necessariò jungitur. Est instantanea per se loquendo. Destruitur impulsus non ad efficientis, subjecti aut termini, delitionem, non contrarii adventu, ut vult *Vasq.* 1. 2. d. 81. c. 3. Deficit ergo natura sua, tempore quo durare petebat elapso, per concursus divini subductionem, non tamen simul totus, ita *Ruw. Arriag. Oviad. Carlet. Chabr.* &c. quod itidem dixeris in habitibus intellectus, speciebus intentionalibus &c. Motus projectorum velocior in medio, at naturalis gravium & levium, in fine crescit; difficile vero hujus rei ratio redditur, licet *Vasq.* & *Connimbr.* recurrendum censeans ad gravitatem quandam accidentalem, motu genitam, difficillimè item taxatur istius incrementi proportio: interim vans judico (quæ tamen hinc inde plura peperere volumina) inter jesuitam *Castrum* & *Gassendum* dissidia, num velocitates ad temporis partes, ut *Galil.* an potius spatii per quas decurritur, referendæ videantur, cum hæc non sint opposita, si sint (ut revera partes spatii plures sunt sæpenumero quàm temporis, in omni de continuo sententia) *Gassendo* adhæreo. Motus resiliëntiæ directus, ab obistente solo est; obliquus simul a projiciente. In puncto reflexionis (quatuor casus hic distinguit *Murcia* & post eum *Oviad.*) nullam quietem requisiverim. Terra gravis simpliciter.

LIII. Elementorum qualitates alteratrices ordine sequuntur. Alteratio est motus ad qualitatem corruptivam. Ex limitatione agentis, formarum impossibilitate in certo gradu (ab hac formalis, ut & à priori, effectiva provenit resistentia; tertia virtualis, agentium etiam sed quæ nihil de facto producunt in subjecto, est ab utràque diversa, ut & quarta passiva) successione quæ in alteratione plerumque cernitur causam desumo. Contrariæ qualitates in eodem subjecto sæpe simul sunt in gradu remisso. Possunt simul esse supernaturaliter in quocunque gradu, si paucas exceperis, assensu v. g. & dissensum, amorem & odium &c. quæ inimicitii plusquam Vatinianis, vel in quo indivisibili sociari nunquam poterunt. Qualitas eadem parte subjecti quâ producitur intenditur (ea sola intenditur, cont. *Franc. B. S.* non ergo quantitas, non formæ substantiales) non quidem novâ aliquâ existentia, quione aut majori radicatione, sed gradus ad gradum additione.

Hoc homogeneos universum dixerim, contra quam sentiunt multi, atque
 ubi inter se. De qualitatis absolute acceptæ, magnitudinis & parvitalis ter-
 minis, quoad intentionem aut remissionem, frustra quaesiveris. Si verb a-
 gentis virtutem, capacitatis subiecti, aut formæ substantialis ad quam dispo-
 nit, habeatur ratio, terminum esse qualitibus, tam incrementi quam de-
 crementi non inficior. Rarefactionem explicant *Suav. Hurt. Riv. Carlet. &c.*
 qualitate materiam majori loco applicante, variatione solâ quantitatis alii
 fortè plures, priores admittunt vacuum, partem æqualem toti posteriores,
 ut demonstrat *Balf.* lib. de nat. inq. 2. Displicet *Fran. B. S.* dum per par-
 tium prius penetratarum evolutionem, rem hanc resolvere satagit, ut &
Chabr. cum majori suo ubi. Rarefit res introacceptis corpusculis extraneis,
 quibus postmodum exclusis, adducitur rursus & addensatur; cum tamen hic
 dilatatur aqua, non continuo concluderis aliud quidpiam simili proportiona
 hic aut alibi coangustari. Calor rarefactioni deservit, condensationi frigus.
 Alterans non necessario distinguitur ab alterato. Agit uniformiter distor-
 miter (in certa sphaera & limitata) at nunquam passum intendit ad eum gra-
 dum, quem tenet. Simile requit agere intendendo, in perfectè simile (spe-
 cie sciz. & gradu) quamvis mole vel densitate dissimile (reflectio è speculo
 concavo, parabolico vel hyperbolico, refraçtio per medium densius, difficul-
 tatem mihi non erant, qui pro ea majore luce illico recorro ad ipsâ substan-
 tiam luminosam) at actio & reactio secundum eandem planè partem &
 contrarietatem, frequenter sunt. Quæ in Antepéristasi contingit qualita-
 tis intentio, formæ nativæ plerumque tribuitur, contrario obidenti nun-
 quam nisi summum ex accidente. Ea plurima explicantur cæteroquin satis
 difficilia, v. g. quod flante boreâ concoctio facilius, famet major, ut etiam
 inter notandum evenit, quod fructus hyeme maturitatem consequatur, capx
 iusula aquâ incendatur & ebulliat (hoc ad solutionem partium per consen-
 sum, revocat *Basso;* cont. *Scal.*) nix insperso sale magis infrigidet &c.

LIII. Quatuor sunt qualitates primæ, calor, frigus, humor & siccitas.
 Prima est maximè activa, maximè resistitiva postrema, mediæ modo medio.
 Elementorum omnium ignis calidissimus, frigidissima aqua, aer humidissi-
 mus, siccissima terra. *Peramatus* lib. de elem. cap. 8. singulis in summo bi-
 nas censet tribuendas qualitates, *Thom. Albari. Avicen.* &c. apud *Cominib.*
 aliter saltem singulas distribuendas censent, at incallu omnes. Elementa dis-
 symboli nulla sunt, sunt duo aliqua inter se convenientia magis quam cum
 aliis. Qualitates symbolæ ejusdem planè rationis quocunque in elemento
 reperiantur. Idem statuas in calore celesti, elementati, animali, febrili &c.
 Mixto est miscibilium alteratorum unio. Temperies mixti non est substan-
 tialis aliqua forma, ut cont. *Fusch.* ostendunt *Sennert.* lib. 1. instit. c. 2. *Zu-
 ew.* lib. 4. hist. q. 3. non relatio, non qualitas una aliqua a primis istis distin-
 ctæ, quod *Avicenna* tribuit prædictus *Fusch.* non omnes quatuor integre ad-

hoc & in suo robore persistentes, cont. *Fernel.* Est verò eadem refracta nonnihil & castigata. Temperamentum aliud ad pondus, ad iusticiam aliud. De priori disputant Medici num sit possibile, aut num detur in misto aliquo animato. Nos inanimata ad eum modum attemperari posse dicimus, quoad omnes sui partes (hoc minimum evicit *Vales.* cont. l. 1. c. 7. ex *Galen.* lib. 1. de temperam. cont. *Avicen.* *Fernel.* lib. 3. physiolog. c. 4.) ut & animata mista, quoad aliquam (ita existimant nonnulli de cerebro, de cute, &c. at num de facto ulla talia detur temperies, ego non determino) quoad omnes, impossibile, cum ejusmodi mixta omnia, aliâ parte indigeant calidiori, humidiori aliâ, ut *Seuere.* inst. lib. 1. c. 4. *Chabr.* tom. 3. de elem. disp. ult. *Conimbr.* &c. Quæ de corpore *Christi* & *Adami* suggerunt mulci, fidem non merentur. Quod de temperie ad pondus in qualitatibus dixi, dictum puta de eadem in elementis ipsis. Temperamentum ad iusticiam multiplex. Homini omnium animantium perfectissimum convenit, ut *Galen.* lib. de temper. *Avicen.* l. 1. doct. 3. c. 1. *Thom.* &c. Quod tamen in indivisibili non consistit. Febris dari nequit absque calore, ut contra *Galenum* arbitratur *Fernelius* (innixus præcipue ut videtur quartanis & tertianis, quarum principio rigor adest & frigus) hinc Græci illam pyreton, seu pyrexia appellarent, *Hippocrat.* in epidem. ignem &c. Etiam ad febris essentiam necessaria caloris naturalis intentio, ut *Gal.* lib. 6. epidem. sec. 1. com. 29. *Zacut.* *Lusitan.* l. 4. hist. q. 2. &c. neque aliter de hectica statuo quàm de cæteris febribus, aut morbo rotius quàm visceris alicujus: modus autem & mensura ad aliquod ex quatuor temperamentis referri non debet, ut acutiss. idem *Zacut.* sed ad suam cujusque corporis ægrotantis aut membri naturalem temperiem. Humorum omnium commotionem triduo contingere, apoplecticus monstrat reviviscens intra illud tempus, unde in repentinis affatibus, ut etiam nempe strangulatu, syncope cardiacâ, caroticis, catalepticis &c. sepultura ante tertium diem præpropera: quod suo damno sensit subtilis *Scotus*, ut in vita ejus legitur, ut & mulier illa cujus planè prodigiosam historiam pertexit *Ambros.* *Para.* lib. 24. c. 46. &c. Humorem veneno similem in corpore nasci & deleterium, malè negant Neoterici, cum vel sola bilis æruginæ id ipsum demonstret. Ingeniorum diversitatem ex complexionum varietate, excellentiam & acumen ex melancholicâ flava bile temperata, metiuntur Authores. Ex corporis etiam temperie, ad virtutes & vitia facti dicuntur homines & nati, ut *Tho.* 1. 2. q. 63. a. 1. hinc jus canonicum illegitimos seu irregulares, ecclesiasticis arcet ordinibus. Ætatem, sexum, singularem corporis partium, ut & anni tempestatum temperies evolvere, res sane lubrica & incerta, neque multum subilicatis philosophicæ continens.

LV. Alteratio Generationi destinatur, ei sciz. ut plurimum præcedanea. Generatio non est necessario conversio, non mutatio, noneductio formæ.

est unionis productio seu unio. Generatio est natura sua instantanea: Vientium verò ab aliis generationibus distinguitur in eo, quod sit origo viventis a vivente, ut a principio conjuncto in similitudinem naturæ. Corruptio non est generatio, nec cum ea continuo conjuncta, aut contra, non est annihilatio, non creatio, est desictio formæ prius genitæ; quod sit dispositio materiæ, a faciente rectore *Pulcano* derelictæ, phantasma est *Helmontii* in suo magno opor. corruptio quippe privativis accensenda. Formæ materiæ. les omnes corruptibiles quia generabiles. (*Helmontius* ubi sup. vult eas intrare quidem, non tamen corrumpi) Quæ adferuntur à *Kirchero* art. magnæ. lib. 3. p. 3. c. 4. de hydrargyro (quod mobilitate sua *Mercurius* dicitur Iatro-chymicis) quibuscunque modis soluto & dissipato, adhuc tamè remanente hydrargyro, quæ etiam de adamante & id genus aliis, adferunt alii, incorruptibiles eas formas non probant. In substantiali corruptione non datur resolutio usque ad materiam primam; hinc qualitates ambulatoriæ *Helmontii*, vitæ mediæ superstites. Anima non est spiritus naturalis, vitalis aut animalis, non qualitatium primarum miscella, non accidens aliquod; ut malè Medicorum Primicerii *Hippocras. Galen.* quos tamen ab eo errore vindicare videntur, *And. Laurent.* l. 10. anat. q. 3. *Fernel.* l. 2. de abditis & aliis, contra iniquiores censuras *Scaligeri* & aliorum. Est actus substantialis corporis organici, & potentiæ vitam habentis. Conceptum commune vitæ in eo ponit *Cartes.* quod res aliqua perfectionem suam habeat ita ab intrinseco, ut ab extra, naturaliter saltem eam habere nequeat. Omnis actio immanens non est vitalis, neq; contra vitalis omnis omni modo immanens. Vita in actu primo soli & omni convenit, cui originari debetur & de se fundere actionem vitalem. Nulli accidenti convenit. Triplex anima, vegetativa (hanc *Helmont.* de Sed. anim. in plantis sustulit & brutis) sensitiva & rationalis. Priores duæ subalternæ species sunt, infima postrema, quicquid de Cynocephalis, Monoscelis, Pygmæis, Arimaspiis, Satyris, Tritonibus &c. fingant nugæum licitarores. Priores duæ divisibiles, sive *symples* species animalia (de plantis minus dubii) sive cætera melioris notæ, cont. *Smar.* de anim. (sententiam istam reformet in Metaph.) post *Thomam* & Thomistas plures, cont. *Connimbr.* qui quæstionem hanc problematicè versant. *Angu-Hinus* hîc varius videtur (referente *Fronundo*) quod anatomices scientiâ non perinde instructus. Anima rationalis indivisibilis. Partes formarum materialium sunt homogeneæ, ut & unionis partes in homine.

LVI. Anima est forma informans, nec enim actibus vitalibus edendis sufficeret sola assistentia seu ubi intra corpus. Informatio ista est unio quæ anima corpori *προσχωρητάς*. Partes omnes primariæ informantur anima (*Helmontius* de Sed. an. eam esse negat omni in parte, quâ operatio ipsius effulget) cujuscmodi caro, ossa, nervi, arteriæ, cerebrum, cor, hepar &c.

De sanguine & cæteris humoribus dubitatur, *Ban. lib. 1. de gen. Cap. 1. p. q. 119. 2. 1. & 3. p. q. 5. 2. 2.* affirmativæ adhiærent, ut & *Hurt. Arriag. O. vid. &c.* præfero ego negativam, cum *Suar. de anim. Durand. dist. 4. 7. jamb. 3. part. Carles. Chabr. Fran. B. S. Fremond. &c.* non obstante *Levir. 17. 11.* Pars sanguinis in spiritus excoquitur, pars etiam in semen. Quod animari docet *Somert. hypomn. 4. cap. 6.* quem idcirco, ut & *calidum* ipsius immatum; ad partes vocat, infestus *Freitag. disp. suis cont. parad. scd. Sennerti & meritò.* Crines vivere & capillos, vel unus iste morbus qui *Plin. Polonio* dicitur seu pilorum inviscatio, abundè docet: loca fatiscor affecta in hoc malo etiam alia multa sunt, ut *Roder. à Fenscà Olysp. consule.* suarum prima ostendit. Dari potest anima quæ apparatu potentiarum distinctio indigeat, ut & quæ non indigeat; qualis de facto omnis, cont. *Suar. Fremond. & Thomistas plures.* Voluntatem ab intellectu realiter distingui repognat, ut & appetitum à sensu communi. Concurrunt anima in omni sententia ad actus vitales immediatè, intellectiones & volitiones insuper sustentat, Sensationes hominis sustentat ipsius materia, recipit anima, ut & appetitiones: qui tamen utrumque hoc munus animæ saltem inadæquatè tribuerit, nihil absurdum contra rei spiritualis conceptum commiserit. Sensationes bruti recipiuntur simul & sustentantur ab anima. Potentiæ spirituales formaliter, materiales quæ dicunt organum corporeum, etiam realiter distinguuntur ab anima. Vitam in actu secundo, seu vitales actus, ponunt *Connimbr. Molin. Cajet. Fran. B. S. &c.* in actione, in qualitate quæ actionem terminat, *Suar. Vasq. Arriag. Carles. Chabr. &c.* in complexo actionis & termini *Hurt. &c.* Nos angelorum, hominum & brutorum, cognitiones & appetitiones, qualitates dicimus seipsis à principiis vitalibus effluas.

LVII. Operationes animæ vegetativæ, sunt nutritio, augmentatio & generatio. Prima quarum alimentorum injectionem supponit, *Valles. cont. lib. 6. c. 6. ex Galeni & Medicorum mente, etiam ex Arist. lib. de sens. cap. 5.* aquam negat aut ullam purum elementum alere posse. Quod de chamaeleonte adducitur, quasi aere sole vesceretur, à *Scalig. refellitur exercit. 196.* ab *Athen. Kircher. art. mag. luc. & umb. l. 1. p. 3.* qui oculatus ipse testis, scribit illud animal (cujus etiam iconem exhibet) extà penè palmari lingua, apprehensam muscam absque labiorum motu in ventrem submisisse. Quæ insuper de pyraustis referuntur, similiter refellunt alii. Plantæ aquis succrescunt, sed non puris. Odores nutriunt, ex historia illa *Pliniana* (quam tamen *Agel. lib. 9. c. 4.* admirationis modum excedere dicit) quod & testatur *Casalp. lib. 1. de medic. sac. c. 14. Zaccus. Insular. hist. l. 1. q. 8.* Vel ut spiritus solos qui per arterias & nervos flunt, non solida membra, illi nutriri pertendo, pertendit prædictus *Zaccus.* Num aliquid tabachi ore sumptum (licere namque pulverem ipsius naribus, aut sumum capiti por-

gando, communiter putant, quamvis in concilio *Livini & Mixiani* idipsum aliquando prohibitum sit, certis quibusdam de causis, ut ex *Pasquali* notat de *Lega* solvat jejunium ad communionem requisitum, disponat *Joan. de Ley. Resp. moral.* (hi enim illis conscientie casus) lib. 1. d. 9. post plura papidolas plus æquo curiosos: verum hoc est decimare mentham & rutam, graviora autem legis succifacere. Alimeturum remotum potest esse vivens ejusdem speciei, licet nonnulli naturam nostram *Thyestras* istas & *Cyclopias* carnium humanarum dapes delectari velint, quibus utique proximam me debituram faterer, si singula quæ juris naturæ arbitrantur, sub sua signa redigerent, sic absque morosa indagine (quæ hîc si unquam alias perplexa) constaret, quæ eò referenda, quæ non. *Laurentius* morbum Gallicum ex anthropophagia scribit primum oriundum, an. 1492, sed falsus; *Hippocrati* namque & *Galenus* innuunt sic hunc morbum post alibi probat *Zacutus* hist. lib. 1. q. 33. ut ut sit rem hanc possibile putant omnes, neq; inde costant resurrectionis articulum, etiam de factis contingere in multis aliis animalibus quæ terrâ degunt & mari. Animalia sanguine prædita, eo solo è quatuor humoribus proxime nutriuntur, si excipias nervos, ossa, ventriculorum, pauculasque alias vivencium partes. Fames & sitis ab *Aristotele* & Medicis definitur per appetitum, rectius fortasse per dolorem definienda, quem ego universum constituerim in facultate cognoscente non appetente. De subiecto famis ineptè quæri dicit *Zacutus*.

LVIII. Ventriculus primæ coctionis seu *χύλουργε* officina, pennatis animantibus duplex, quadrigeminus ruminantibus, homini & cæteris unicus; in abdomine locum habet, diaphragmatis sepro separatus a thorace, jecori medius & lieni; incertâ deprehenditur magnitudine, *Hippocrati* tamen quinque palmos longus. Aspera arteria ad pulmones, ad ventriculum ducit œsophagus. Deducit cibum & potum in stomachum, neque enim absque suffocationis periculo arteria aspera descenderent liquores. Quâ autem virtute in primum hanc decoctionem valeat ventriculus, incertum. *Laurentius* ad formam heterogeneam, ad qualitatem stomachi occultam recurrit *Ferrusius*. Qui tamen ad simplices elementorum virtutes, istiusmodi effectus revocat, nobis magis probatur, ut *Zacutus*. *Lisitan.* hist. lib. 4. q. 19. calori nativo partibus initio, alteri etiam nativo à corde emananti sympathia namque aliqua cordi cum ventriculo, ratione nervi stomachici, qui per thoracem transiens ramulos cordi submittit) influenti unâ, calori porro & aliis alimentorum qualitatibus, coctionem transcribit. Etiam his instrumentis struthiocamelum perdamare posse ferrom, cicutam capram &c. Hermeticalia ad adducum causam minus eritam (quæ licet ab his perspicue non demonstraretur, quibusdam tamen conjecturis minime remota, redditur probabili) liquorem nempe acidum dissolvendi mirâ facultate gaudentem, a liene

liens transfusum in ventriculum, ut ex *Galeno* dicitur in eandem sēm. de humore melancholico. Hoc quidem spleni commendando facit, à quo præcipuum coctionis instrumentum subministratur ventriculo; etiam ex avibus satis validdè elicitur, quæ durissima quæque plantarum semina dissolvunt, liene porò ventriculo undequaque circumducto, pollent, ut notat *River.* præmed. lib. 9. c. 5. His verdè acidum illud spiritum majore inesse, suo didicit, dum passierem aleret, experimento *Helmenium*. Novo etiam medicinæ rem hanc novam fulcit *River.* ubi sapi. aceto quippe sæpius epoto, alvum suum astrinxit, profluvio pituitoso, per quatuor menses miserè dejectum. Non omnis nutritio ventriculi lege ligatur, subinde enim in suffocante angina, hysterica passionè monte læta, syncope aut quavis hypothyria, emplastra nutrientia adaptasse absque non erit, licet enim, ut *Hippocras.* *Valles.* Nolte coctione ventriculi prægressa, focus tenuis & multi habitus, interiora promptè penetrat (ita *Zadun.* licet idcirco impostor jodæus à *Riolano* dicatur, animad. in *Barthol.* anatomica) Etiam per clysteres infusa nutrire possunt, ut *Cordan.* lib. 2. contrad. tract. 6. *Valles.* contravet. lib. 8. c. 3. *Zadun.* hist. lib. 1. d. 5. &c. Non quidem ad ventriculum retracta (licet hoc præter naturam in volvulo contingat) sed chylosificata ipsi ab intestinis; quæ cum ejusdem substantiæ sint cum ventriculo, sive temperata, sive colorem, sive tunicarum texturam advertas (ut 4. de usu part. cap. 17. retulit *Galenus*) quo jure negabitur illi idem effectus? etiam mesaraicæ seu mesentericæ venæ ramificantur ad Rectum, Colon, Ileum, Monocolum &c. authore *Galeno*, sic attractio hepatis ex intestinis satis commoda. Hinc primæ concoctionis errata, secundæ corrigi posse probabile, cont. *Galeni.* *Lauren.* &c. In arboribus certum. Chylo suo nutrire ventriculum, affirmant *Valles.* *Argem.* &c. affirmamus nos, ut & liens sanguine melancholico, amandata prius atrâ ipsius bile ad ventriculum; non autem cystim fellæam flava bile, aut urinâ renes & vesicam. Non omnium ventriculorum idem robur, non ergo in eo tempore (tempore cæcæ) chylosis absolvitur. Præcocto ita & preparato alimento, valvulas inferiores seu pylorum recludit ventriculus, & quæ polles facultate expultrice, chylum in intestina deturbat.

LIX. Hiemacosi dicatur hepar, venæum radix, sanguificationis primarium instrumentum, ut contra *Aristotelem* communiter tuerentur Medici. Ex semine primò est illud organum, in radice album (ita de liene & pulmonibus sentias) licet perichyma ipsius plurimùm rubeat. Causa est fluoris lienterici, dum solito magis ad atrumque hypochondrium expirgitur, ordinariè infra pothæ costas descendit. Ramos portæ per inferiora parenchymatis protendi dicunt, ut & per superiora cavæ ramos. Supernè attingitur jecur diaphragmati, interventus peritonæi, in hepatis cavo clauditur vesicula fellæa, arctè adeo, ut inde eximi nequeat absque sectione. Concreta sunt

olim & adhuc sub iudicio, num à jecore in intestina, an posita in cystis protrudatur bilis. *Galenus* varios referent *Riolanus*. *Fallopium* meatu cholidoco vesiculam ex hepate bilem elicere tradit, quam postea simili ductu in jejunum (quod negat *Aristot.* mulleribus) expuat, ita *Sylv.* *Vesal.* *Columb.* &c. neque ipso *Riolanus* diversus, nisi quod bilem minus defæcatam & turbidam, directè etiam per canalem hepaticum diffuere malit, per motus præcipuè ictericis flavis, in quibus dejectiones nonnullæ concolores, proxus albicantes aliz. Lien ex opposito hepatis in hypochondrio sinistro consistit, licet nonnunquã permutatâ prodigiôsè ratione, in dextro, ut *Plinius* post *Aristot.* notavit. Juniores Anatomici hæmatosi lienem deservire existimant, & subinde hepati laboranti succurrere, diu etiam ipsius officio defunctum, dum scirrhum esset aut lapideum jecur; neque ex falso, lien quippe crassam & faculentam chyli portionem, hepatis portæ applicitam, ex pancreate ramo fugit splenico, insitaque sibi facultate in sanguinem vertit, cujus reliquias (postquam expletus) ventriculo, intestino colo & omento &c. submittit. Truncus autem cavæ venæ & portæ sanguis ab ipso formatus distribuitur, arteriâ lienali extra pancreas ejectâ, derivatus primum in aortam, in cavam deinde per mutuas anastomoses. De chyli translatione ad hepar, summopere certant Anatomici, num sciz. fiat per quasdam venas mesenterii isti officio peculiariter deputatas, an statis vicibus per omnes, a quibus etiam sanguis ad nutritionem intestinorum dispergitur: *Asellius* venas lacteas (eas primus agnovit) huic operi præficit, quas à mesaraicis propaginib⁹ portæ distinguit, quod illæ sint alendis *σπλῆνι*, lactea vasa devehendo chylo ad hepar, ita *Gassend.* *Barthol.* *Pacquet.* & alii. Iudicium hic proferre magnam partem ab antropia dependet: cæterum lacteas si admiserimus venas, corrui multum celebrata anastomosis portæ venæ radicem intra hepar, cum venæ cavæ radicibus.

LX. *Harvæus* ejusque sectatores varii, *Aristotelis* de *Quatuor* in corde sententiæ accedunt, dum sanguinem eorum ab hepate scanilem cæco impetu, atq; in corde arteriosum effici dicunt. Scitæ nutritioni commodum, inde per arterias quoquo versum distribui, venis edere veli, sic in circulum ire sæpius singulis diebus; à dextro cordis ventriculo venâ arteriosâ, pulmones alluere, inde arteria venosa ad sinistram appellere, contracto corde, arteriis in universum dispergi corpus, cujus ad extrema postquam pervenerit, in venas remigrat, usque in dextram cordis auriculam refunditur. Verum licet haud dubie sanguis submittitur cordi atq; ibi in arteriosum coquatur & vitalem, tamen plura sunt quæ in ista sententiâ difficultatè parient, imprimis per pulmones transductio, ut pluribus expendit *Riolanus* lib. de circulat. sang. etiam venarum tumor infra ligaturam (quo sanguinis ascensum in cor subindicari significant, & quo uno nectuntur & fere solo, *Harv.* *Casalp.* &c.)

vel nihil probat vel certè circulationem eam esse longè rapidissimam; quod an patiatur vasorum exilitas, qualis maxima capillarium venularum, ipsi viderint, *Carsinus* insuper *de vasis* inducit. *Fortunius Licetus* supra cæteros Anatomicos in ductu sanguinis cæcutientes, gloriatur sese adinvenisse viam, venam nempe coronariam, à dextro in sinistrum cordis ventriculum trajiciendo sanguini. Verùm qui cum *Riolano* cordis septo medio percolari dixerit eum, probabilius fortasse concluderit; ut & nos cum eodem dicimus primæ regionis sanguinem seu venosum seu arteriosum circulari non posse, cùm in affectibus hypochondriacis palpitatio subinde percipitur in inferiori ventre, invariato interim pulsû arteriæ ad carpum, aut ad pectus cordis motu. In majoribus canalibus venæ cavæ & aortæ arteriæ, nonnulla circulatio sanguinis, cujus multiplicem utilitatem percerens *Riolanus* lib. de circular. sang. c. 18. 19. &c. Vi quadam *εφ' ὧν* dilatat se cor per diastolen, per systolen contrahit, quibus quies seu perisystole interjicitur. Morus isti explicando unicè servit circulatio. Num autem facultas hæc pulsifica imata cordi, dubium; *Galenus* affirmat atq; ex parenchymate procedere dicit non nervis; affirmat *Aristoteles*, lib. de respir. c. 20. atque cordi palpirationem istam cùm primum formatum competere. Errat tamè dom repletionem & *ἐκκένωσιν* sanguinis vitalis, causam istius dilationis dicit, non enim sic moro corde moverentur unâ capillares arteriæ. Spectalem ergo hic facultatem pulsificam, post *Gal. Semmeri. Zacut.* aliosque Medicos cordi concederem. Instrumenta pulsus sunt etiam arteriæ, quæ eodem tempore quo cor, systolem suam habent & diastolem; num à corde an insitam? utramque dixeris, etenim arteriæ pars intercepta vinculo aliquo non pulsât. Ex œconomia & qualitate hujus motus Medici de affectibus cordis & sanguinis arteriosi, aliisque morbis judicant. Inæqualè pulsum periculosum, lethalem intermittentem (ordinata intermissio inordinata deterior) putat *Galenus* lib. 2. de præ sag. ex pul. c. 4. præsertim si in juvene reperiatur. Observatum tamen aliquando cessationem non uno tantùm pulsû sed pluribus, naturalem & ingentitam; neque lethi ingrauentis prænuntiam (in senibus præsertim, ita referente *Amato*. 3. sent. 44. & l. 6. ejusdem 72. *Oiba*. l. de observ. prop. *Argent.* in com. art. med. *Gal.*) etiam pulsus intermittens à morbo genitus non semper mortis præcorfor, sive à valida meatuum obstructione, sive (quod frequentius) à facultate debili causam habeat, nisi signorum lethalium plurimum adsit concursus; ut in febre pestilenti, morbis melancholicis, palpitatione cordis, & similibus observant horum scientes: ut ut sic causæ decisionis *Galenicæ* ut plurimum obtinent. Quemadmodum hepatis venarum est principium (hoc est contra *Arist. Concil. Vesal.* &c.) quibus ceu tubis, totam animalis rempublicam rigat, ita arteriarum cor. Venæ tardè deprehenduntur sine conjunctæ arteriæ, si Cephalicam exceperis & Saphenam, quæ propterea perton-

duntur secundum quædam Basilica, Poplitea, Ischiadica &c. Pericardium cordis capsula, humorem serosum in se continet, etiã vivente adhuc animali (mortuo non dubium, quem & cerebri continent ventriculi) ut post Hippocratem, Fallopiam, Colymb. Piccol. Laurent. Riolan. cujus multiplicem usum persequitur Zacutus hist. lib. 6. Spicileg. anat. At curiosus satis Riolanus, dum ex latere Christi lancea laxato, pericardium hoc perfossu pertendit; dum auctoritate nixus codicis Arabici Romæ excusi, dextrum latus designat, curiosior, quasi majori miraculo aperiri illud voluerit Christi fundendo sanguini & sero, corde hominis (& quidem solius inter animalia quibus pectus) non obtinente medium præcisè, sed in levam papillam nonnihil inclinante. Sibi tamen in *ayyaφus* istis cõmentis mirè placet, ut impietatis dicam, *Laurentio, Rosaluis*, cæterisque contra sentientibus, transcribere non dubitet, Anthropolib. 3. c. 7.

LXI. Sanguis primùm præparatus facibus scatet & crementis, quibus secernendis (asidiora ex ventriculo in alvum conveniunt, atque motu quodam peristaltico intestinorum, rectã tandem foràs mittuntur) triplicem quasi sentinam in proximo posuit providus naturæ Deus, Lienem bili atque flavæ folliculum felleum (hæc controversantur) senes demum attrahendo sero, per venas emulgentes, quod tandem in vesicam per ureteres exundat. Serosi tamen parte aliqua (pituita cruditate domita in sanguinem percoquitur) seu liquidiorẽ vectore ad ultima venarum & meatuum capillarium, appellit sanguis (hoc quidem ultimum est cont. *Aristot.* lib. 3. c. 5. de part. an.) atque ita per traduces plures canalesque, & excos spirarum meatus in omnia corporis membra dispergitur sanguis, & operatio absolvitur, seu certius vegetantium labor. Spirito porro naturali tanquam vehiculo juyatur sanguis ut promptius decurrat, per venarum tubulos & expeditius. Præter illum (in hepate quidem deformatum) duplicem alium, vitalem & animale, è sanguine fieri tradunt Medicorum peritissimi. Prior sinistro in cordis sinu fingitur, & ex puriori sanguine, quem hepar in dextrum immittit ventriculum, ut ibi nonnihil præcoctus, in sinistrum tanquam fornacem totius corporis ferventissimam, transfuder, extenuatur, atque unã cum arterioso sanguine in aortam effunditur, indeque per varios tubos in universum corpus derivatur, irrigandis partibus & amico calore fovendis. Spiritus naturalis non pulsatur in venis, pulsatur vero in arteriis vitalis; quod etiam in corporibus Beatorum continuari dicunt nonnulli post *Thomam*. Spiritus vitalis à corde portio aliqua, per arterias carotides seu soporales ad officinam cerebri scandit, ubi in longe clarissimum tenuissimumque animale spiritum liquatur & solvitur (non enim per coctionem crassescunt omnia, ut *Arist.* *Galen.* *Gentil.* *Garb.* & plures alii tradidere, quod si operæ pretium, evidentioribus nonnullis inditiis, confirmari posset, etiam ipse *Aristoteles* fatetur in aqua elixata &c.)

Primo

Præterea verò quàm spiritus vitæ cellas subeat, plexibus labyrinthicis & choroidibus paululum distinctur. Natura enim non subito & per saltum, sua opera solet absolvere, sed molliter & pedetentim, præparationibus mediis ad perfectionis culmen assurgit. Fictus jam & formatus in cerebro spiritus animalis, nervis amandatur in corpus reliquum, ut *Laurent.* lib. 4. hist. anat. *Thomas à Veq.* lib. 1. de loc. aff. c. 6. *Zacut.* Hist. lib. 5. q. 4. *Sennert.* lib. 1. institut. c. 6. &c. atque ex apoplexia & paralyti evincitur, *Galenus* contrarius. Quod autem nervi pateant spiritibus hisce deferendis, cerebri, dorsalis & opticorum (qui quidem manifesta cavitate perforati) testimonio deprehenditur (reliqui ab illis quantitate solâ diversi) etiam colicæ subinde in paralyti mutatio & è contrâ, fidem facit.

XLII. Nutritionem necessariam efficit caloris continûa depredatio, subinde enim ita dominatur ille ut ipsum humidum primigenium depascat, quemadmodum in hectica contingit, ipsiusque marasmo. Nec tamen vivens necessariò nutritur toto vitæ tempore, sunt intermissiones & somnia alitricis facultatis juxta *Aristot.* Num autem eo quod nutriatur vivens per locum intrinsecum aliquando desinat? dubium; in affirmativam propendeo, cont. *Paracel. Campan.* (qui tamen ambo nondum senes extincti) *Croll. Vaisgel.* fratres *Rosæ* crucis, similesque miriones. *Helmontium* etiam in arcan. *Paracelsi*, in arb. vitæ, in infan. nutrit. ad vit. long. aliisq; operibus. *Panacææ Hermeticonum* & universalem Medicinam ridet *Sennert.* lib. de chymic. cum *Aristot.* consensu c. 18. certè tantos hiatus & paramirios illos bombos, in Magia una sistere aut fanaticis opinionum deliriis dudum constat. Primum quippe & sincerissimum humidum est ex parentum semine, secundum huic & impurius ex alimentis accedit & sanguine, augeturque indies impositas, ut inde calor naturalis pluribus inquinamentis & fuliginibus involutus, cetero impuro oleo pasta lampas, malignis ardeat ac tandem suffocetur & expires. Nihilominus quatuor humiditates secundæ arte medicâ reparari possunt (*Galenus* juvenem marasmo affectum in multos annos, commodis præsidis servasse se gloriatur &c.) aut saltem priores tres, hinc hecticæ species prima (omnis hectica difficiliter sanatur, quia lapsus ex siccitate periculi plenus, quod illa multum resistat, parum agat oppositus humor, ita intellige *Hippocras.* 2. aph. 26. pessimam convulsionem quæ feбри supervenit, affirmantem) quæ ex colligatione primæ nascitur & secundæ humiditatis, curabilis, ut & secunda; tertia verò quæ consumpro glutine seu primigeniâ humiditate, consurgit, exquisitè rabida & ob pertinaciam torridi caloris, immedicabilis. Nec tamen negaverim etiâ solidas partes resiccatas humectari, & nutritione restitui posse non pro operationibus solum animalibus, sed & pro duratione vitæ, perfectius humidum; idque sæpe fieri si reparatio intelligatur quæ siccitati morbosæ opponitur, ut in hecticis contingit & leprosis, qui in-

columes jam evaserunt; subinde etiam, licet quæ nativæ siccitati opponitur, intelligatur, dum sit, sanguis ex quo quis nutritur, multis numeris melior sit eo quo quis genitus: in statu tamen sano, sive per transformationem temperamentum unius in aliud (hæc enim possibilis) sive alia de causa fiat humidi exoluti restauratio, non succedit perfectius provisa; imò universim dicere, quod per nutritionem paratur humidum, deterius semper esse simpliciter loquendo, resolutum & radicali, cùm hoc multò pluribus conditionibus coaguletur quàm illud. Dæmones ipsi nequeunt vitam nostram in æternum producere, aut ad ætatem hominum ante dissolutionem reformare, ut *Poet. Fromond. &c. cont. Del Rio* disq. mag. lib. 2. q. 23. &c. Fabula est *Medeam* veneficiiis suis *Æsonum* in juventutem recoxisse. Fabula item quæ de arbore vitæ feruntur, unde enim Dæmoni semen aut furculus illius? etiam ita eam appellatam arbitror cùm Theologis non quod physicè morbos acceret aut morsem, aut radicale humidum reapponeret (ut multis placet, ac ipsis *Lutheran. is*) sed quòd sacramentum esset & signum duraturæ Dei beneficio, felicitis illius vitæ; etiam si vis aliqua arbori, ea non naturalis sed supernaturalis, ut *August. l. 8. de Gen. ad lit. c. 5. Bonavent. 2. sent. dist. 17. propterea peccata vel perdita, vel peccatori non profutura; ut & virtutem sacramentorum (quia supernaturalium) in eo qui cum peccato illa suscipit, non habere effectum, fatentur Pontificii: imò si naturalis (cùm non ab alimentis tantum, sed à corporis etiam constitutione bona, vitæ pendeat diuturnitas, ista autem à peccato, penè inclinata remanserit, ut *Concil. Arausic. Can. 1. definitur)* vim suam in homine tali non exeruisset; quod contra hoc ultimum dici poterat, à rutilanti thomphrea, quâ arcebat Deus *Gen. 3. 22. ingressum Adam in paradisum, explicat Rives. in loc. Medicina tamen conservatoria utilis putrefactioni prohibendæ & cohibendæ humiditati ne resolvatur citò & effluat. At Alexipharmacum generale desperat Galen. lib. de marcore c. 4. Avicem. 1. 1. doct. 3. c. 3. &c. Nutritionem sequitur accretio, qua vivens debitam statutam assequitur. A generatione probabile nutritionem specie distinguui, ab augmentatione certum, sive in hac pars aliqua quantitatis denotat producat sive non, etiam sive quantitas eadem sit cum materia sive non. Accretio à decretionem differt specie. Terminus formalis accretionis est unio quantitatis veteris cum superveniente. Viventia habent terminum intrinsecum incrementi & decrementi, habent & extrinsecum; non viventibus secundum se spectatis, nihil horum convenit. *Aristoteles ip' idos u' l' ay* inter Philosophos projecit, dum vivens dixit manere idem quòd formam, ante & post accretionem, quoad materiam mutari, sed sensus ipsius facilis & in summa natans.**

LXIII. Nutritione persistit vivens, promovetur accretione individuum, ac generatione species. Causa conformationis foetus in utero materno, non est anima;

anima, quam semini tribuunt cū primū decisio, *Vales.* 2. controvers. c. 9. *Scalig.* exer. 6. *Argent.* in art. par. Galeni, *Fien.* cor. lib. *Sennert.* de cons. Chym. c. 9. quidcirco vapulat à *Freitagio* disp. 1. & 2. & præcipue 3. de parad. sect. *Sennert.* &c. non Deus solus nullā cooperante causā secundā, ut Patres nonnulli asserere videntur. Non Angelus aliquis figulinus, ut *Tertullia.* l. de an. c. 37. Non anima matris (licet in viviparis, quæ foetus suos utero fermentent & gignant, hoc satis probabile ut pluribus defendit *Zacutus prax.* hist. lib. 3. c. 7.) restat igitur ut ipsi semini largiamur virtutem aliquā organopœam, quā utique artifice, ipsosque admirabili vi, materię seminis crassiora primū sufflari dicimus, & faculentioribus in circumferentiam reiectis, secundinas & foetus involucria dein fingi, in centro verò ex puriore semine, tres bullas pellucidas, totidem pangendis partibus præcipuis (cerebro, cordi & hepati) deproperari, postea primum foetus stamina duci & lineamenta, venas & artērias cæterosque interaneorum meatus perforari & discerni singulos intestinorum tubulos, loculos interiores & syringas conformari volumus. Neque Patris semen solum, hoc opere distinctur, suum est & matri, subinde etiam activitate superans paternum, ut contra *Aristot.* ex spermaticis vasis concludunt Medici; imò in congressu animalium heterogeneorum (ut curiosi observant) femina solet speciem ad se trahere: ex ovē & capro, non caprā sed ovīs rigidiori lana, ex capra & ariete, capella, molliori pilo gignitur &c. sciz. plurimum materię mater ad prolis coagulationem suppeditat. Nec tamen verum existimo quod credit *Fien.* circa ultimos tantū gestationis menses, parentum illam similitudinem induci, tū inter prima conformationis initia, in ipsis rodibus adhuc lineis, & filamentis embryonis, fundamenta futurę similitudinis jaccantur. At non hinc deducas (deducunt multi) vel molam informem femineo semine solo posse confici, quod latē disputat *Mercurial.* *Marcel.* *Donat.* *Zacch.* *Zacut.* &c. Sanguis etiam menstruus (qui mulieri uni, demptā fortē simiā inter anima. lia fluit (nisi huic in quibusdam viris sic gonorrhœa similis) ut *Van Helmont.* in Lun. trib.) in rennistam destinatur. Postquā autem in unum *Quædam* fermentata fuerint utriusque parentis semina, unde figuratio incipiat, incertum; placet sententia *Stoicorum* (*Lipsius* dubius) & *Hippocratis*, qui omnes partes delineari simul volunt, non tamen simul absolvi; vis enim plastica vectore spiritu diffusa, opus universum, uniformi impetu, prælagiens quasi futuram partium proportionem aggreditur. Semen etiam ipsā unionem attingit in generatione animalium, sic cum *Carletono*, principiū assignavimus viventium omnium, sive oviparorum (non enim potest gallinæ incubantis anima animam pulli pavonis, cujus ovīs incubat, producere, neque curruca cuculi &c.) sive viviparorum, sive vegetabilium generationibus univocam, cont. *Soc.* *Aristot.* *Thom.* *Fromond.* &c. Num abortum procreans

(febre vehemens, alvi profluvio, expurgante medicamine aut quovis alio acri & efficaciori pharmaco, sanguinis vacatione (dissidium hic inter Galenicos, contendente *Anton.* ab *Aliomari* præveniendò abortui phlebotomia non posse esse ex usu, ac contra nitentibus, *Zacut.* à *Veg.* &c. licet & hi minus detrahendum esse censeant, ob indicationem quæ ab uteri gestatione desumitur, quam affectus & plenitudo desiderant) salu, istu, ira, tristitia, casibus lubitis, excutitur foetus &c.) sit homicida, pendet præcipue à decisione temporis, quo foetum animari experientia monstrat (quod postea problematice daturi sumus) ut enim *Rivetus* observat ab *Exod.* 21, vers. 22. 23. docemur distinctionem hic adhibendam. Cæterum abortum procurare, & sterilitatem (quæ inde sequitur, ut *Dan. Senners.* ostendit lib. 4. med. pract. part. 2. sec. 6. c. 2.) etiamnum inanimi factu, est peccasse graviter, atque in foro Dei homicidium incurrisse (progymnasmata namque cædiu, insidia & occasiones eò reducit Deus) num in foro externo politico vel ecclesiastico variant utriusque juris canones, ut patet ex *Bulla Sixi* : V. 20, i 588, collata cum ea quam edidit *Gregor.* an. sequente &c. *Hippocrati* consilio quod psaltria suggestit, violasse videtur juramentum, quo de non præbendo feminæ pello subditicio sese obstrinxerat. Dum foetum animari constat, aut saltem dubitatur (in hoc ultimo irregularitatem duntaxat contrahi docent è canonistis nonnulli) abortum procurare, est homicidium completum incurrere. *Aristot.* interim lib. 7. c. 16. polit. hoc totum permisit civitarum rectoribus.

LXIV. Ignotus hospes morbus *Helmontia*, ut qui essentiam illius tot retro seculis, occultam & abditam, solitâ superbiâ, etiam artis medicæ Professoribus, fuisse pertendit. Morbus est affectus præter naturam, constans, in membro affecto, immediatè lædens functiones & manifestè, ita *Hippocr.* *Galén.* *Zacut.* &c. Sanitas est qualitas, ut & morbus omnis, juxta *Senners.* inst. lib. 2. p. 1. c. 1. Tria sunt morborum genera, scilicet, in temperamento, in conformatione, in unitate, & tria tantum, obstant licet *Fernelius*, *Argentier.* in consensum sollicitantes *Galenum*. Ut ventriculi varix sunt actiones, sic eorum læsiones varix, diversos affectus constituunt. Quæ attractricem facultatem respiciunt, abollitâ, imminutâ aut depravatâ appetentiâ concluduntur. Pica affectio propria est utero gerentium, quæ in primis mensibus sunt constitutæ (Etiam virgines chlorosi laborantes, pueri & viri interdum hoc affectu detinentur) Eâ cor repletas varia & quidem peregrina appetere edulia, pro varietate vitiosi humoris in ventriculo residentis (ad occultas qualitates, rerum adeo alienarum appetitui explicando, frustra fugiunt, *Mercurialis* lib. 3. de morb. inter. cap. de pica, *Fontana* sect. 10. *Thaumatog.* c. 2. &c.) experientiâ constar. Si calor a debita moderatione recesserit, coctionis læsio contingit, sic frigida ventriculi intemperies, si remissior *Spadurina* parit

a *phlogistone* vero si intencior. Calida intemperies concoctionem depravat & de-
 dejicit. Hinc colici dolores, cachexia, lienteria, hydrops, atrophia, febres &
 similia plura scaturiunt (*Helmontius* stabiliendo suo Archeo, calorem negat
 esse coctionis organum efficiens, sed excitativum duntaxat) Cholera morbus
 afficit ventriculum (hic enim sensu tactus satis exquisito prædictus, ob ner-
 vum quem à sexta conjugatione recipit insignem) ut *Galen.* *Sennert.* *River.*
 &c. atque ab ipsius facultate expultrice irritatâ provenit, subinde etiam de-
 bilidata retentrice accenditur. Causam altam hujus mali quàm fervorem sto-
 machi, comminiscitur *Sennert.* ex Hermeticis lib. 3. par. 1. f. 2. c. 14. humo-
 res nimirum ventriculo substratos in hypochondriis & mesaraicis venis, alce-
 rius humoris admittance salientes. In ventriculo, ut in omnibus aliis partib.
 tumorum genera omnia contingere possunt, at inflammatio & phlegmon fre-
 quentior. Quatenus hepar ex similaribus constat varias admittit intempe-
 ries, quatenus verò pars organica tumoribus afficitur & obstructionibus, sub-
 inde etiam solutione ipsa continui &c. Et quamvis hydrops totum abdomen
 occupet, ut in ascite & tympanite, vel etiam corpus totum, ut in anasarca,
 prima tamen hujus origo à hepatis vitio plerumque pender. Calida hepatis
 intemperies à latitudine sanitatis sæpe non digreditur. Fluxus hepaticus à
 visceris istius imbecillitate & atonia provenit, qua chylus in sanguinem te-
 nuem, serosum & alendis partibus ineptam convertitur. Ab excessu quocun-
 que primæ alicujus qualitatis, robur jecoris nativum dejicitur, illud autem
 durum (quodd graves sæpe hepatis intemperies, & insigniora primarum qua-
 litatum incrementa, morbos alios inducant, hunc verò minimè) *Rivierius*
 coegit, post præceptorem suum *Varand.* ad occultiozem quandam intempe-
 riam confugere præter vulgares, quæ radicale hepatis humidum exolvit, &
 consequenter calorem innatum. Num autem hepatica affectio etiam sit ve-
 narum passio ? difficile, si sanguifica facultas venis per se insit (quod quædâ
 animalia jecoris expertia, alimentum tamen, vel venis perinde conficiantia,
 probabile reddunt, etiam ipse *Galenus* alicubi concedit (& videhamur nos
 asserere superius) licet sui ut videtur oblitus s. de loc. 7. soli hepatis sangui-
 ficandi vires addiderit) etiam diathesin hanc pravam venarum esse dicit.
 Lienteria a passione cœliaca distinguitur, non specie quidem sed secundum
 magis & minus, cùm actionem abolitam illa, ista imminutam respiciat, licet
 hoc olim plurimum agitarum fuerit a medicis, ut notat *Zacut.* hist. lib. 2.
 hist. 83. Colicus dolor à parte affecta nomen desumit, ut & Iliaca passio ab
 intestino Ileopæcipue laborante. *Galenus* putavit tenuia tantum & gracili-
 lora interanea hoc malo vexari, verùm in crassis etiam eam affectionem
 posse consistere, probant *Sal. Mercat. Carrer. Mercurial. Fernel. Zacut.* &c.
 Dolor colicus degenerat subinde ab inflammatione in iliacum, ut *Sennert.* lib.
 3. p. 2. f. 2, c. 3. &c. Cor suos patitur morbos ut & reliqua viscera, qui ab-

tem omnium minimè curari possunt. Syncope inter peculiare cordis affectus numeratur, cum tamen sensum & motum qui cerebri proprii sunt, potissimum lædat, ut & deliquium, lipothymia &c. si enim facultatis vitalis resolutionem, sive defectum, syncope importaret, nunquam liceret (licet tamen) vacuando usque ad syncopen devenire; verùm frivola hæc sunt quævis *Alcimarum, Massariam, Holler, Duver, Mercatum*, & si qui alii *Aphorismos* interpretantur, ad diversas hujus mali species investigandas coegerint; pars enim affecta in syncope est cor, spirituum vitalium officina, cessante auctoris cordis actione, actio cerebri statim cessat, cum organum illud operibus suis obeundis indigeat continuo caloris appulsu. Quæ accretionem tardant, tollunt aut imminuunt, quæ etiam generationem impediunt, ex parte maris aut femine, persequi pluribus in presenti non est animus.

LXV. Vegetantis animæ vires, monstrant maximè plantæ, quarum tria genera, arbor, frutex, herba, ut *Theophr.* 1. de hist. plant. c. 3. &c. in quibus omnibus illustre est creatoris & divinæ providentiæ speculum, infinita etiam admiranda, ut observant Botanici, si ipsarum ortum, formam, figuram, antipathias & sympathias, germanas & vernaculas proprietates, propius aspexeris. Eclogam exhibet *Ionston.* in *Thaumatogr.* *Van Helmont.* etiam libello *curtit. in verb. herb. & lapidibus est Mag. Viri.* Reges porro & Imperatores plures excolere herbas, ut *Mithrid.* *Lyfimach.* *Gent. Salom* (1. Reg. 4. 33.) *Neser* (qui *ἀλκυονας* dictus) *Ioan. Henric. Emman. Portugallia Reges,* *Alcinous Rex Phœacum* &c. De arbore vitæ superius thes. 62. Arbor scientiæ boni & mali, non ab effectu (sunt *Hebrai Doctores, Adamum & Evam*, absque usu rationis conditos & infantes (quibus hætenus cōsentiunt *Socrisiani*) utum autem illius arboris manducatione acceleratum fuisse & excoctum) sed ab eventu prolepsi quædam, nomen habuit ut *River.* in *Gen.* exet. 18. &c. *Dudbaim Rubenis* seu mandragoræ (*αἰθρηβύμωρ* *ῥοῖ* communiter) explicantur ab *Augustin.* tom. 6. mibi pag. 175. de herba quadam suaveolenta & pulchella, sapore tamen ingrato. Hyslopum fruticescere docet & alicubi procerum evadere, *Anna Mar. à Schur.* eruditâ epist. ad *Salmasium.* Quæ de ricino Ionæ, balsamo, myrrha, aloë, cæterisque sacris scripturæ plantis, dici possunt, carptim tradunt Interpretes, ut & *Panciroi, Salm. Vales. Camer.* &c. Quæ de Napello, Pæonia, Holleriana herba, Lyfimachia, Gentiana, Basilica, & infinitis aliis earumque signaturis & viribus, congerunt *Camer. cent. 3.* mirab. natur. *Sennert.* hist. plant. &c. ibi vide, ut & apud *Alfred.* encyclop. lib. 13. par. 5. &c. Herbarum noxiarum ac venenatarum (venena tunc non erant homini *θανάσιμα*) adhuc medicamentaria, item spinarum & tribulorum versio diè sunt condita, contr. *Basil.* qui *Hexæm. hom. 5.* rosam vult eo tempore caruisse spinis, illis autem postea in poenam peccati, rigentem redditam. Illud memorabile quod *Athan. Kirsh.* art. magnæ, lib. 3. par. 5. multis

multis prosequitur, de virga columna seu ex corylo decisa, inclinante se, simul ac supra venam auri vel argenti, pedem poluerint gestantes. Alina virga in versorio constituta ad aquas latentes inclinatur, multo magis præcipue; Sole namq; meridiano & incalcescente, paulo ante curvatam, in æquilibrio consistere reperies. Heliotropiorum diversa genera, quæ Sole primum æquato-rem subeunte atque ortivo, excusso mox omni torpore, expansæque decoris sui supellestile, sentientia quasi sui sponsi adventu, ultrò obviam procedunt, ideo Rusticorum Horologia dici meruerunt. Agnus scythicus, herbas circumsitas quas non tangit, depascitur, neque hoc mirum, ut nec quoddam sanguineum sub pelle lanigera succum gerat, herbulis autem iis absumptis contabescit illico atque interit, quemadmodum palmarum expirante alterâ (sincerus adeo amor) altera languet & labitur. Orchides etiam dantur apiformes & anthropophoræ, apum illæ, hæ hominis, capite, brachiis, pedibus (quoddam mirum) sexu ipso mentientes imaginem, ut idem Kirck. ubi ssp. Verùm quæ de istis dicuntur, aut quæ a *Zacuto* hist. lib. 1. hist. 22. de herba quadam apud urbem *Possa* reperta, a *Iosepho* de bel. Iud. lib. 7. c. 25. de radice *Baryssæ*, de foliis ambulantibus, herbâ illa Lusitanis dictâ *Sentida* & pluribus aliis admirandis, à *Plinio* aliisque Magiæ ac Thaumaturgiæ naturalis, scriptoribus, dicuntur, non probant plantis concedendam animam sentientem, aut istas Zoophytis accenseri debere.

LXVI. Anima sensitiva variis sese exerit viribus & facultatibus; quarum aliæ cognoscitivæ, appetitivæ aliæ, ex quibus procedit motus progressivus, cæteræque operationes externæ. Cognoscitivæ aliæ tendunt in objecta exteriora, suntque sensus externi, in horum autem cognitiones aliæ, & sunt interni. Quia verò ad operationes sensuum, objecta aliquo modo concurrere debent, per se autem immediatè non possint, ut plurimum saltem, speciebus opus quas dicimus intentionales. Dantur illæ, contra *Durand. Gabr. Occam.* & alios, quos citat *Molina* 1. p. q. 55. art. 2. Sunt accidentia, at diversæ rationis ab objecto etiam accidente. Producentur primò, regulariter iis conservantur ab eodem, quod exprimunt, non formaliter, exprimunt tamen. Productæ intenduntur & remittuntur. Aliæ aliarum sunt productivæ (quod aliquibus convenire dixeris dependenter tantum ab objecti concursu) cognitionis omnes & quidem efficienter, cont. *From. Franc. B. S.* Hallucinatut *Fromond.* dum species ipsas sensu percipi contendit. Sensibile commune (hoc non admittit *Franc. B. S.*) duobus minimùm sensibus dignoscitur, specie utique eadem qua sensibile proprium. Circa rationem genericam huius non errat sensus unquam, in speciebus autem desumendis & rationibus individuâ sua habet *trappapara*, nisi omnia adfint requisita. Sensibile proprium supra sensorium per se loquendo, sentiri potest, quod in visu (ubi maxima difficultas) probant ictérica. Organum a vehementi sensibili quâdam

nunquam læditur, cum *Ruv. Ioan. à S. Thom. Arriag. Ovid. &c.* Potentia
 materiales quæ de factio dantur, non cognoscunt objecta spiritualia; neque
 possunt, materialis autem facultas cui hoc sit possibile, unde repugnet vix vi-
 deo; at *ἀνθρώπου διαφανούς* hinc inferes, essentiam Dei oculis corporeis videri
 posse; negant hoc Scholastici *Alen. 1. p. q. 2. m. 2. a. 3. Valent. 1. p. quæ.*
12. p. 8. Arrab. ib. disp. 18. c. 1. 2. 3. Pasq. ib. d. 40. c. 1. 2. 3. Suar. ib.
tract. 1. lib. 2. c. 6. Fasel. ib. art. tertio per totum. Trigof. ib. q. 7. a. 1. d.
8. Tjamb. ib. disp. 5. Gammach. ib. c. 11. Salmant. ib. pariter &c. Rationibus
 tamen *Aquinatis* non moveor. Quod ex *Iobi. 19. 26* adducitur, explicant
 Interpretes, explicat *Faselus*, qui etiam ostendit *Augustinum* in ea non fuisse
 sententia (fuisse putant plures) quodd Beati saltem oculo corporis Deum vi-
 dent. *Abrahamis, Moysi &c.* visiones quales fuerint, ostendit *Rivier. exer. in*
Gen. 72. &c. Naturaliter nequit dari sensatio externa (cum cognitiones hæ
 sint intuitivæ) nisi præsentia objecto, licet hæc fortè nonnihil de nomine. Po-
 test supernaturaliter, indifferenter etiam conservatâ specie in absentia obje-
 cti, vel in speciei absentia sensatione servatâ, hoc uno discrimine, quodd in
 secundo casu eandem numero manere repugnet, in primo verò minimè. Sē-
 satio quæ procederet a Deo specialiter ita concurrente, non solum posset
 esse absque objecti præsentia, sed neque eam peteret. In objectum non exi-
 stens quâ tale, ferri nequit sensatio exterior. Sensus externi non defluunt a
 cerebro per irradiationem in vacua sensuum organa, hisce quippe stabiles
 insident potentia, ut rectè probat *Aguilon.* etiam qui in adversa sententia
Galenus, ejusque sequaces doctissimi, nondum nisi similitudinibus quibusdâ
 & comparationibus, rem hanc aliâs tenebrosissimam, clarificatæ valuerunt.
 Spiritus tamen, qui ex ardente cordis officina, in cerebri gelidam (est enim
 secundum *Hippocrati. μὲν πρὸς τοὺς τῷ ψυχρῷ cerebrum)* transfusi ex vitali-
 bus in animales temperantur, in sensuum organa imprimis, demitti non ne-
 gamus, negat unus *Argentarius*: non autem systole aliqua cerebri aut diasto-
 le, spiritus eos detrudi imagineris, etenim formicans ista contractio & dila-
 tatio usque adeo exigua, ut an ulla sit, Medici non ignobiles ambigant; illos
 ergo ut nutritioni superfluos repellit à se cerebrum, ut ventriculus chylum,
 hepar venosum sanguinem, arteriosum cor &c. Cave tamen putes spiritus
 istos activè concurrere in sensatione aut hanc in sola passione consistere, Sē-
 sus quippe organis insistentes operantur ut & ipsa organa. Cum autem iis-
 dem nervis ex spinall medulla emanantibus, spiritibus mediis communice-
 tur sensus & motus, arduum est & implicitum quomodo pereunte motu
 sensus remaneat aut è contrâ, quod tamen utrumque frequenter contingere,
 advertunt Medici *Galeni. lib. 1. de loc. affec. c. 6. & lib. 1. de symptom. caus.*
c. 5. Laurent. lib. 4. anat. q. 11. Falaf. cont. lib. 5. c. 10. explicat rem hanc
Zacutus. hist. lib. 5. q. 5. dicendo alios esse nervos sensorios, teneros mollesque
 motorios.

micioris nervos alios priores robustiores, illos a debili magnum partem, a spinali hoc medulla oriundos: eumque possit contingere ut vis major vel preternaturalis causa, modò hos modò illos infestet, non mirum si pro varietate affecti nervi, subinde perdatursensus (resolutis sensoriis) mamente motu, subinde verò è contrà turbato musculi nervo aboleatur motus in columni sensu. Non enim fieri poterit, ut in uno eodemque organo, vigeat motus actio robustior, prorsus perditâ sentiendi infirmiore, quod & ipse Galen. advertit 1. de caus. symp. c. 1. &c.

LXVII. Sensus externi sunt quinque tantum (*Scaligeri sextum, exerc. 286. rejicimus*) Possunt esse plures. Organum visus esse oculum satis constat. Errant quippe *Visal. Alhaz. Galenus* etiam, dum extra oculorum orbes visum fieri putant in via cerebri, seu opticorum nervorum concursu, ut enī notat *Vesalius* in isto congressu nulla cavitas, visibilibus imaginibus explicari & abique perturbatione deformandis; etiam oculus pavo suo excussus, paralyti, ab inflammatione vehementi, aut alio magno præter naturam tumore, ab ictu &c. nervo adhuc pendulus vacillansque omnia similiter vacillantis spectare videtur; accedit quodd. nervorum iste coitus in quibusdam non reperitur. Errat etiam *Plato* qui per corradiationem seu in concursu stellarum quarundam ab oculo in objectum & vice versa ab objecto in oculum aliarum, emissionem; visionem fieri voluit; si enim *extraria nuntia* non *intus* *intus*, quicquid in contrarium *Basso* lib. de visu, *Fremund. tremulus* lib. 3. de an. art. 13. in consensum sollicitantes, ille *Pythag. Macrobi. Galen. &c.* hic *August. Ficini. &c.* Qua autem oculi parte fiat visio, difficile; a cerebro quippe per nervum opticum triplici constantem canaliculo, procedunt oculi. Cerebrum duæ ambiunt velles, Arabicis *Matres, Meninges* Græcis dictæ: Exterior dura est, firma & crassa, interior è contrà mollis & tenuis, unde *pia mater* dicitur. A matre dura prima tunica seu canalis exterior nervi optici desumitur, qui intra ossa utrumque oculum claudenda, hinc inde laxatur in ramos duos in figuras oculorum sphericas ampliatos, atque primam ipsorum tunicam conficientes, quæ consideratione nostrâ dividitur in anteriorem partem & posteriorem. Illa aliquantulum extat, pupillam cooperit, diciturque cornea. Agnata hæc & reliquum oculi ambiens. Secundus canalis ejusdem optici nervi a matre pia intra priorem, procedens, uveam membranam efficit; quæ quidem anterioris non connectitur cum priori, sed perforata pupillam oculi transmittit, posterioris vero connectitur, atque cum nervulis variis ibi conspersis, isti alimenta suppeditat. Tertius secundo medius, ab ipsa effluit cerebri substantia, atque intra prædictas tunicas in oculo distenditur, figurâ utique sphericâ, anterioris, posterioris lenticulari. Pars una tunicæ hujus & intima, retina seu retiformis dicitur, aræne extrema vel processus ciliaris. Ab illius semicirculo pellicula

quodam procedit subtilissima, hanc formans plenam humore crystallino &c. verum de totius oculi anatome, fofius *Zacut. hist. lib. 6. spicel. anat. Somner. Inst. lib. 2. par. 3. cap. 3. Sempil. Discip. Math. lib. 4. c. 2. Athan. Kirch. art. mag. luc. & umb. lib. 2. p. 2. c. 1. Bettin. api. 6. progym. 3. c. 1. & pro omnibus unus Scheinerus lib. 1. sup. ocul. p. 1. &c. Visio in retina perficitur illuminante humore crystallino; ut Bettin. *Schiner. From. Chabr. Sempil. &c. cont. Alhaz. Puel. Aguil. & Philosophos communiter &c. etiam Scheinerus ostendit in Ros. Urs. in demortui oculo lucernæ radios, humore crystallino refractos, incidisse in retinam, eamque illuminasse. Ex decussatione autem radiorum opticorum in illo humore, angulum realem fieri dico intra oculum, at in quo visio non fit, ut Schein. ocul. 1. 3. p. 2. sed sub illo vel in basi introrsus, non antorsus (hæc enim objecti est) opposita; neque hinc corrunt axiomata *Euclides* in Opticis v. g. Visa sub æqualibus angulis, æqualia censer, inæqualia sub inæqualibus &c. nam ab eodem puncto unde refractione specierum in oculo, potest considerari angulus objectum comprehendens, sic eadem semper distantia, cæterisque paribus, quæ sunt majores, majori conspiciuntur sub angulo.**

LXVIII. Objecta visibilia lux & color. Num distincta realiter (de luce satis superius) controvertitur. Affirmative adhæreo, cont. *Fran. B. S. Frémond. &c.* licet non diffitear colores quosdam non aliud esse quam languidas laces & in opaco suo semisuffocatas; cujusmodi Iridis, auroræ & crepusculorum, puniceus, viridis, purpureus colores, non aliud quam Solis lumina, in nubibus ferè expirantia. Color nunquam videtur sine luce, eam tamen in objecto duntaxat, non simul in medio requisiverim, ut cont. *Commobr. probant, Hurr. Arriag. Ovied.* Oritur hoc accidens non a primis qualitatibus immediate, cum frigidissima juxta ac calidissima, ejusdem sæpe sint coloris, ut nix v. g. & sal: a secundis ergo aut tertiis oriri dixeris. Chromatissimos variorum in arte sua Luc-umbri percenset *Ath. Kirch. lib. 1. part. 3.* per totam. Mare subinde canum aut cæruleum, quandoque subviride spectatur, ad fundi imprimis tincturam; hinc Mediterranei tractus varii (quos vulgò *Le Praterie* vocant) toti virescunt, rubet *Erythraum*, *Euxinum* nigricat &c. In multiplici colorum sobole explicanda, quæ in vitris polyedris apparet, ita fluctuant Arbores; ut æstu quodam abrepti, cum omnia dicere videantur, nihil dicant, etiam res hæc in *Eliæ* tempora (ut cum Rabbinis loquar) reservata videtur. Qui tamen mixturam colorum Iridis, ejusque causam detegeret, rei illi retrusæ explicandæ, gradum aliquem faceret. Lignum quoddam candidum Mexicanum (Indigenis *Caal* & *Tlapaxalli* dicitur) aquas transformat in omne colorum genus, quod poculo inde formato, expectus *Kirschnerus*. Sicuti vis plastica in semine latens, rebus singulis formam largitur & figuram, ita in semine quoque uniuscujusque rei, vis quædam chromatica

seu colorifica latet, alioqui ad visum vix patisset individuationis discretio. Hinc marmora, alabastra, jaspides, corallus, lapis judaicus &c. suis striis singula variegata. Intermedii colores omnes possunt esse diaphani, (color tamen est actus perspicui terminati) non item albus & niger, extremi. Gemmarum mediis coloribus videntur tantum. Argentum vivum vel hinc maxime constat metallorum omnium esse semen, quod in liquefacto plumbo tanta appareat colorum varietate, ut nulla ferè major conspici possit. Flores nigri rarè dantur, rarè dantur virides, primo quippe ordinis vegetativi gradui, foliis scilicet, viror respondet, non floribus ergo secundo; nigror autem majorem maturationem designat, quàm quæ in istos cadere possit. Qua verò arte & ratione in flores, induci queant colores quivis dati, vide apud *Wicker. de Secret. Pers. Mag. Nat. Athen. Kirch. art. mag. loc. & umb. &c.* Illud fidam omnem excedis quod de Chamæleonte & Polypo referunt *Connimbr. de Gen. & Cos. lib. 1. q. 1. a. 3.* qui rerum omnium quas attingunt colores exprimunt ad vivum; *Theophr.* causam hujus in animalium horum ignavis, sitam vult & pavore, ad cibos quibus vescuntur recurrunt alii. Nos phantasiæ eum effectum tribuimus, præsupposita pelle animalis humore transusstri intersuo: *Connimbr.* per corpus rarum & trāsmeabile animantium istorum, seu vitrom, rerum subjacentium formas cerni dicunt; at mortuus Chamæleon nullo colore motus, epi redarguit. Chromocriticen exercere, seu ex coloribus præcisè de herbarum & lapidum viribus, hominum moribus & ingeniiis &c. judicium expromere, labrica sanè res est. Scas tamen crises exhibet urina.

LXIX. Optica rerum objectarum ad visum, sub forma conii aut pyramidis appulsus, considerat. Tres hîc sunt radii seu visionum formæ, directus, reflexus & refractus. In optica triplex projectio, orthographica, stereographica & scenographica. Prima continet descriptiones omnes ex radiis ad planum rectis. Hinc lineas obliquè vel directè intuitas excipere possis, exceptas in partes prototypi proportionales secare, circulum perpendiculariter aspectum in planum transcribere, proposita ellipsi eam situs obliquitatem investire, quâ ut circulus vel in aliam ellipsin diversæ formæ tradocatur. Sic similes figuræ ex parallelis planis, in similes parallelas incident projecturarum formas. Hinc analemmatum & astrolabiorum descriptiones, apud *Ptolom. Command. Gem. Clav. Guid. Ubald. &c.* neque ratione dispari, conus, cylindrus, pyramis, prisma, cubus, octaedron, & cætera corporum compositorum lineamenta adumbrantur. Stereographia oculo juxta objectum posito, universam ejus peripheriam & profunditatem, tanquam transparentis esset in planum describit. Tertium demum projecturarum genus, cœu matrem pictoriæ sculptoriæque, summo semper studio coluit antiquitas, ejusque *Ubaldus* elementa demonstrat. Instrumento parallelogrammo & simili-

bus, utuntur *Dart.* *Vign.* *Mar.* &c. Brevis est ratio quæ *Daniel Barb.* (referente *Scampilio*) datæ imagines quilibet proportionem describit, umbræ Solis opera, defixis in prototypo & patatâ tabulâ certæ proportionis indicibus. Neque contemnenda videtur praxis per species intentionales obscuro cubiculo exceptas. Datâ igitur luminosi altitudine, profundendas a quolibet corpore umbras, facile est doctis radiis designare; datâ verb umbræ corporis quantitas: dato corpore & umbræ luminosi altitudo & magnitudo facile colligitur, si ex iusto intervallo videatur; in hoc autem taxando discordant *Uald.* lib. 1. perspect. *Agul.* lib. 6. opt. prop. 129. & alii. Radio directo succedit *advanatus* & reflexus. Angulus incidentiæ est quem incidentiæ cathetus subtendit, quem verb subtendit cathetus reflexionis, reflexionis angulus dicitur, atque hi duo hic & in sono perperim æquales (in corporibus non semper) ut *Aristot.* lib. 2. de an. item probl. sec. 1. & 23. & 16. 4. 13. *Pueh.* 1. 5. opt. prop. 20. *Euclid. Ptolem.* in catopt. *Alb.* *Berz.* aptar. 6. 7. (in parab. ellip. hyperbolâ etiam, tribus sectionibus con.) & novissimè *Cartes.* in Dioptr. &c. natura nempe per brevissimas operatur lineas, & angulus reflexionis æqualis reperitur, ei qui verticalis est incidentiæ angulo. Quæ speculis planis fiunt apparitiones, quæ item sphericis, columnatis, aut conicis, iisque omnibus convexis aut concavis, quo etiam ipsa loco, vide apud *Alb.* *Pueh.* *Kirch.* *Pott.* &c. Hunc tamen erroris & vanitatis arguunt *Kirch.* art. mag. luc. & umb. lib. 10. par 3. *Bettin.* aptar. 7. prog. 3. prop. 7. quodd speculum causticum (lib. 17. suæ mag.) sectionis parabolice fieri posse dixerit, cui vis urendi in infinitum, operetur enim ad maximam quæ dari potest distantiam speculum illud, vel per cylindrum agis ustorium, vel per ustorium conum, si modo primo, tunc paralleli radii, nullâ prorsus urendi vi pollent, quippe nisi his unitis in puncto, non contingere ultionem communiter concludunt, si verb ustorium conum, quis dixerit, tunc certè cum suo vertice & consequenter spatio aliquo, determinetur omnis conus, infinitus utique non erit. *Archimedes.* *Marcelli* naves ad tria stadia, speculis suis combussisse scribit *Diogenes*, ad tria passuum colla *Cluverius*, præcæteris verb exactibus attigisse videtur *Zuerer*, qui iactu sagittæ distantiam determinat: *Kircherus* tamen dum *Syracusas* transiret, loco probè expenso, unde *Archimedes* fama fuic ignem eum accendisse, spatium multo minus reperit, immediatè scilicet ad moenia illius, quam antiquis *Acradinam* vocabant, urbis, lineam causticam 30 circiter passuum. Speculum *Cardani*, tantum abest ut ad mille passus vim ustivam obtineat (prout ille optinatus) ut vix ad 50 accedat, licet verum (quodd notat, quoguo *Cartesius*) vehementiam caloris æstimari deberet magnitudine, vix quodd radios (neque enim ratio unice habenda illius qui ex contrariis Solis manat, sed etiam aliorum) colligit, cum spatio in quo colligitur magnitudine.

nitudine collata. *Kircherus*, *Germanicus*, *Gallus*, *Italian* petragrande, insigniores artifices convenisse sed dicit, ut speculum videret parabolici quod ad 20 aut 30 passus incendium pararet, sed frustra; etiam difficile arbitratum & plenum aleæ opus perfectam parabolam effingere, formâ enim vel minimum detrita speculum jam in superficiem sphericam degenerat &c. Specula *Procli* cautica putat plana fuisse *Kircherus*, imò pluribus ejusmodi speculis multiplicatis, quæ in unum punctum reflectant (quod facile fieri potest, iis in certo situ constitutis) tale machinamentum confici posse, quod nullum aliud catoptricum majorem obtineat in utendo vim aut ad distantiam majorem; specula quippe parabolica ad magnum spatium projecta, oblique nimis se interfecant, & penè in parallelismum degenerant &c. Radius reflexo succedit ἀνακλινῆς & refractus. Qui subinde ad perpendicularem accedit, recedit subinde (perpendicularis hoc loco, differt ab ea quæ dicitur incidentiæ cathetus) Superficies refringens est prima diaphani sequentis extremitas. Quando hoc igitur densius est antecedente diaphano, refractione fit ad perpendicularum, à perpendicularo dum rarius. Radius à medio seu diaphano priori allapsus dicitur incidens, ad sequens collatus, ad antecedens refractus. Unde si diaphanorum seriem ordine sese consequentem, punctum aliquod visibilis operiret, radii intermedii omnes incidentes simul & refracti, primus solum incidens, refractus solum postremus. *Kepler* in *Dioptr.* 1. vocat angulum inclinationis, quem incidentiæ facit *Vitellio*. Refractionis angulus facile deprehenditur, in aere, aqua, vitrò & aliis diaphanis ex *Vitel.* 1. 10. prop. 6. 7. Centro visus & rei visæ per rarefactionem in diversis diaphanis loca permutantibus, lineæ incidentiæ & refractionis nomina mutant, ut *Alhaz.* lib. 7. pr. 34. Refractio debilitat lucem & colores, etiam rem visam extra suum locum abducens, in lineâ refractâ representat, ubi cathetum incidentiæ intersectat reflexionis lineam, ut *Alhaz.* *Vitel.* &c. Si quæ in sphaeris crystallinis, iride, halone, pareliis, oculo (num autem humore hujus vitreus, crystallinum densitate superet, propositis hinc inde argumentis, indecisum relinquit *Schoynerus*, ac refractionem in oculo fieri radii visorii, insidè probat, fund. opt. lib. 2. p. 1. &c.) conspicimus adique planis, convexis aut concavis undique, planoconcavis, convexoplanis &c. et reflectiis &c. refractiones contingunt persequarè singulas, infinitis effectibus. Illud non prætereundum, perspicilla nuperum esse inventum. Falluntur ergo quotquot ex *Deut.* 6. 8. ea deducunt, cum hebraicum *maphen*, non oclaria sed frontalia positis designet, ut *Atrius*, *Buxtorf.* *Pagius*, &c. Quotò aqtem seculo inventionis hujus gloriam debeamus? incertum relinquit *Lipf.* cent. 3. miscel. ep. 36. apud *Plinium* etiam, qui discutiendæ oculorum caligini colliria multa describit, de perspicillorum sublevamine nihil. *Plinius* porò dum quærebatur in *Symp.* cur Senes emin? atque et longinquo faci-

his, legerent; si orbe Romano aut Graeco ocalarium ulla fuisset cognitio, propudabilem eam non fuisset. Corrente ergo quarto hinc seculo, dum optica in maturitatem aliquam succreverat, occurrentibus *Alhaz. Vitel. Bacon* &c. perspicilla primum inventa. Quodd autem Veteres hac allevatione usi non legantur, non probat caligines senum cum puerorum variolis aut lue venerea (recentibus, saltem recens cognitis morbis) esse conferendas. Telescopeum Batavis non ita pridem cognitum, demonstratione vulgaribus dioptris familiari nititur.

XXX. Auris organum in capite prominens (pisces pulmone destituti respirantes puncto fileo balneas, delphinos, vitulos marinos &c. quibus aures haud latitant.) qua parte audiant, a nemine adhuc penitus exploratum) duobus meatibusque, seu sonorum seminis, miro ordine digestum, cavernulis in usus varios effossum, officulis veluti sulciculis quibusdam formatum, nervis rursusque sensum, aere denique implantato animatum, oeconomiam quandam omnibus numeris absolutam refert. *Aristoteles* Inferiorem totam aurium concavitate, a tympano adusque organi coneanerationem ultimam cochleam vocat: postquam autem per sepimentum illud, fortasse cum aere suo bajulo transferibitur sonus, *Aristoteles* auditus est extremum ejus nervi (ex quinta conjugatione illabentis) qui in ultimo cochleae recessu se dilatat & officium cavum convestit: vide *Alban. Kirck. art. mag. conson. & disson. organi acustici partes singulas anatomicè discutientem, Valls. cont. lib. 2. c. 27. Vesalium, Fromond. Cunnimb. &c.* Plures horum auctoritate *Aristotelis* nixi, tympanum concludunt esse organum auditus, ut & *Arriaz. Ovid. Chabr. &c.* Sonus isti *πρῶτος αἰσος πλῆθος αἰσος*, non tamen semper in aere efformatur, saepe in aqua, subinde in igne &c. Medium per quod devehitur est quodvis è quatuor elementis, non autem quacunque in densitate, multa etiam mista. (captura piscis *Psyphis* in Siculo mari mirabilis, ut *Kirck. lib. 9. musorg.*) *Heller Boerius* in suo chron. saxum surdum fixa reperiri dicit, sub quo latentes terribiles tormentorum depletiones non sodantur. Simile quid narrant de quibusdam lignorum generibus. Vox humana ita per sonos omnes seu policti mundi vinculum, fidel & disciplinae communicatrix &c. pender a pluribus organis, pulmonibus imprimis cordi incumbenribus, à quibus aspera ascendit arteria, quâ ipsi aerem attrahunt ab ore & naribus, eademque remittunt. Larynx arteriae istius pars ultima, epiglottidis operculo cartilagineo regitur. Agmen denique claudunt, lingua, palatum, dentes &c. quae variè modificant aeris fractiones, ut talis edatur Tonus. Quicumque vocem magnam & parvam ex magno vel parvo motu, ut *Plato*, vel ex angustia aut amplitudine meatu, ut *Galenus, Senhorr. &c.* vel ex caliditate & frigiditate, ut *Abens.* oriri senserint, bene sentiunt omnes ac causas duntaxat partiales edisserunt, quae simul junctae constant ad quatuor

tam: Calidi natura majori & etiam graviore voce reperiantur, quàm frigidi: unde ob magnam similitudinem quam vasa spermarica habent cum vocalibus, pueris pubescentibus gravescit vox, Eunuchi exilem retinent. Animalia cætera quadrupedia, volatilia & insecta, si volucris nonnulla (quæ & dulci modulatione aures mulcent auscultantium, & humanæ loquelæ æmula in stuporem rapiunt audientes) exceperis, cum lingua ipsorum Laryngi non respondeat, neque habilis, ex anatomia, deprehendatur vocalibus efficiendis consonantibusve, articulatz loquelæ incapacia dixeris. Mira sonus quæ narrat Kirck. art. mag. con. & dis. de animali quodam *Haut* dicto indigenis, quod ascendendo descendendoque per sex graduum intervalla vulgaris, elementa Musicæ tyrones edoceat. At ad cantandum & loquendum supra cætera animalia facti volucres: mira narrant de Psittaco, Pica, sed palmam in hoc genere præripit Luscinia, ales utique non *Philomelos* tantum sed & *Phædoxos*: siquid in solitudinibus simpliciter cantum, seu sibi canens ad exercitii causam nullo modulatur apparatu. At ubi auditores vicinos tracta fuerit, tum veluti vocis suæ divitias exponens, varietate admirabili innumeros fingit sonos. Verum nihil singulare in hujus animalculi dissectione, observât curiosi, præter laryngem supra modum fibrosam. Cygnum instante morte cantillare fama est, sed fabulosa atque nympharum, quas ob candorem cygnos dicebant, occasione, a Poetis inducta. Phonocriticen exercere de lignis, ossibus, mineralibus &c. ex sono quem edunt percussa, aut de animalium brutorum & hominum ingenio ex voce, incertum negotium. Minima enim figuræ aut temperamenti diversitas, inflectionem & sonum evariat, atque hic ut in vulcrum discerniculis, intus fulgent inexhaustæ supremi opificis opes. Cæterum *Platonem* ferunt dicere solitam, dum in adolescentis alicujus indolem inquirebat, *loquere ut te videam*, etiam *Isaacum* non tactu fratrum differentiam agnovisse, sed voce, restantur sacræ literæ.

LXXI. Sonus harmonicus Musicæ objicitur, seu numerus sonorus. Ea organica est vel vocalis, utraque hæc theórica vel practica, atque origine sua pervertusta, licet hic ut in omnibus ferè variant Authores. Illud certum ex Gen. 4. 21. *Jubalem* Patrem dici eitharæ canentium & organo. Qualia autem fuerint Instrumenta Hebræorum antiqua, polychorda, pulsatilia, pneumatica &c. multis ostendit *Kircherus* lib. 2. philolog. suæ artis mag. In sono harmonico status spectatur seu tensio (Græcis *τάσις*) intentio etiam (Græcis *έντασις*) ut & remissio seu *έντοσις*, quæ ab acuto in grave proceditur, ut intendendo è contrà a gravi in acutum. Unisonus sive *ένήχωνος* in Musica idem, quod oniras in Arithmetica, in Geometria punctum, intentiohils omnibus & remissionis incapax. Hunc Rustici non magno labore conficiunt, etiam omnes (nisi communi sensu planè careant) potius cum quàm diatessaron aut

disapente inodolantur. Illud infremetur duobus aut pleribus instrumentis ad unisonum tensis, si plectro incitaveris eorum unum, æquitasque cæterorum chordæ resonabunt intactæ; hoc solo discrimine quod viciniore sensibilibus. Contingit etiam hoc subinde in chorda octavam exprimente, diapason quippe ab inferiori non differt, imo in eo *Aristide* teste, ut acutum in gravi continetur; unde mulieres cum viris, eunuchi & pueri cum provectionis ætatis hominibus cæuentes octavâ sæpe distant; ratio tamen illius difficile redditur; recurrit *Kircherus* ad ærem sono primo incitatum, qui soni adhuc quem debeat simulachro imbutus, in simile corpus incidens, similiterque tensum, illud excitat & movet, huc etiam recurrunt alii plures; ego quidem (quæ mea est infantis) aliam non novi meliorem, ut nec pejorem. Inter alia est soni acuti gravisque *diatrypa* sive distantia. Dividitur in concinnam & inconcinnam. Quæ concinna (Græcis *ἰσμελὴς*) ad harmoniam apta sunt, inconcinnæ ineptæ. Ista considerat harmonicus ex accidente ut rejiciat, per se illa, ut retineat. Concinnæ sunt vel consonæ quæ suavem concentum, vel quæ ingratum exhibent, dissonæ, musicis tamen numeris aptum. Consonantia arithmetica proportionalitate divisa, majori sui parte inter mediam & æutam, inter gravem autem & mediam minori, cernitur; at secundum analogiam harmonicam, ratione huic præsertim contrariâ proceditur; ita diapason arithmetice divisa in diapente & diatessaron, istam inferius superius illam, harmonicè verò divisa, illam inferius superius istam dispositam habet. Consonantia geometricæ proportionalitatis lege divisa, æqualitatem amat, scilicet, ut à medio tantum versus grave, quantum acutum versus superius intercapedinis, cujusmodi in divisione disdiapason, i. e. quadrupla proportione, quæ geometricè divisa duplam utrinque resecat. Inter autem eos respectus illud discriminis, quod arithmetica & harmonica diviso semper sit rationalis, rationalis verò vel irrationalis geometrica. Datis autem duabus rectis quibuscunque, mediâ proportionali simplici & duplici, inventâ & assignatâ (quod ultimum facile ex 31. 3. & prop. 4. 6. *Euclid.* atque si datæ rectæ in duplâ sumantur ratione, cubus minoris mediæ, duplex erit extremæ minoris, per 1. 13. *Euclid.*) lineam datum intervallum bisecantem, ut & bisecantes tonum & semitonium medias proportionales invenire, octavam etiam geometricè & mechanicè in duodecem semitoniam 11 mediis proportionalibus dividere, non admodum difficile. Consonantia ad istas quinque revocantur, Diapason (hæc perfectissima ut *Philom.* lib. 1. c. 5. 9. *Bert.* 1. 5. c. 20. 11. *Aristus.* probil. secunda, q. 39. &c. non quoddam aliquid lateat in numero octonario creando Diapason occurrat enim, ut bene *Korollaris*, cent. 2. nat. hist. in secens octo notatâ, duplex B molle inter unisonum scilicet & diapason neque spectatâ naturali variatione vocis aliter contingere potest) sic *Q*si, resolutâ consonabit integris & æqualibus notis, non pluribus) Diapente, Diatessaron, Diatonum

diversissima quippe tarantularum ingenia, contraria item venena, non nisi disparibus & oppositis curantur remediis, imò si uni & eidem inspirentur, vix unquam corpore eliciuntur, quod damno suo expertus Hispanus ille, & quo *Abbas. Kirch. Musurg. l. 9. p. 2.* quibus auditis Tarantiacus incitetur & saliat, usque ad totius transfusionem venient. Neque soli Tarantati sed & Tarantulae musica mulcentur & exiliunt. Ratio horum difficilis, putarem quibusdam venenis specialem vim esse inphantasiam, quorum ope scilicet humores toto corpore suscitati in cerebrum elevantur, atque inde ad species in imaginativa conceptas, habitum temperamenti ratione, variè efferruntur, & Tarantismo correpti seu Corybantes exultant. ita *ὁ δὲ παρὰ τὴν* rabidi canis morsu, ut & diri effectus qui a Dipsadiis veneno, vel aconito copiosis sumptis, in hominibus videntur. Difficilius adhuc quomodo musica evocari possit venenū aut quomodo corpore tarantiaci, non autem ipsius tarantulae, quæ tamen ad numeros non minus saltat quàm ille, causam quæ nobis videtur probabilior in arena dabimus. Quod ad varios horum animillum colores, coloribus itidem variis delectentur Tarantiaci, explicatu facile. Sonus Locis similis, reflectitur, & densiori etiam medio subinde refringitur. Prius docet *Echus*, Hebraeis *Bai sol*. Quæ autem propagatione, celeritate, distantia, fiat hæc, incognitum est ut quicquam aliud. *Barus. nat. hist.* in templo Carantobæsi valde multiplicari dicit Echum, magis autem *Boissardus* in loco quodam prope *Romam*. *Kircherus* Echus polyphonæ constructæ docet methodum, inventa primò mechanicè (mathematica distantia in hoc negotio inobscuro dari nequit) objecti phonocamptici distantia, ut & heterophonia. Canales sive siphones sonum propagant, at quod vox ipsa arctè inclusa, ibidem aliquo tempore maneat, ut pleribus post diebus, alteretro extremo aperto veluti a captivitate quadam, voces solæ auribus se sistant integras auscultant, impositura est *Duprè. Porta. Str. Agrippa. Wapler. Alexii*, &c. quæ enim in aere formatur loquela, non nisi ejus motu perseverante manet. Trabes oblongæ, tubi etiam, at circulares melius quàm recti vocem propagant & augent. Etiam *Kircherus Musur. lib. 9.* curiosus observator, quicquid telescopiis aut microscopiis, in oculis contingit, id ipsum suscipit machinis quibusdam fieri posse in auribus, voces enim ceteroquin insensibiles intra instrumenta coarctatas, cum admiratione auscultantis, ita vivaces sonorasque sisti posse, ut à morte ad vitam non immerito revocatz videantur.

LXXII. Olfactus organum in primos cerebri ventriculos submovet *Galenus*, illud tamen in interiori naso, aut ejus vicinia esse, probant *Arif. 2. 4. 2. 4. 2. 4.* &c. inde præcipue quod odor per se ad calvariam non meat nisi attractatur respirando prius aer, sic si intra cranium hic sensus delitesceret, animalia anhelitu destituta (ut apes, formicæ &c.) non odorarentur, quod falsum.

Nervum

Nervi sensibiles, a papilla mamillaribus quæ in summo nasi, usque ultimæ in occipite cerebri ventriculum, observantur ascendentes recentes Anatomici, cont. *Zacut. prax. hist. l. 1. c. 15. Laurent. Vesal. From. &c.* Organum ergo in his carunculis colloco, collocant *Sennert. lib. 1. inst. c. 121. Vales. cont. l. 2. c. 26. Suar. Ruv. Connimb. Hurt. Arriag. Ovied. Casleri. Til. &c.* de anima omnes, Lacæni canes sagaciores quia nasutiores. Odor est accidens, subinde tamen cum eo, exhalat ipsa substantia odorabilis. Provenit ex varia permixtione tam primarum quàm secundarum qualitatũ, ut & sapor. His enim duobus summa affinitas (*Helmontio* propterea in suo *Mag. oport.* fermenta dicuntur fundamentalia) hoc uno discrimine, quod licet oriantur præcipuè tam odor quàm sapor ex humiditate & siccitate, caloris attenuatis, in illo tamen dominari debeat siccitas, humiditas in isto, *Arabia & India*, regiones calidæ & siccæ, fragrantissimos progerminant odores. Si verò aquæ dentur osmeticæ, est nisi ratione siccorum quos continent spirituum. Odores sunt specie diversi. Medium autem per quod deferuntur, non aerem esse solum, sed & aquam, ostendunt pisces odorati, ut & alii, ad nonnullos nidores ex alto accurrentes. Gustus organum in lingua est, atque extremitatibus quorundam tertiæ & quartæ cõjugationis nervorum, seu unius & ejusdem ramis diversis. Hinc ferunt *Orangium* vulnere accepto in collo (de quo *Serap. Pedius &c.*) amisisse gustum, etiam militem gallinæ consimili, motum factum; nempe nervus duplex à tertiâ conjugatione, laryngibus insertus, ramo altero linguam sermoni, saporibus percipiendis, altero; aptam reddit. Sapores ad oſonarium reducit *Zacutus prax. hist. lib. ult. cap. 2. n. 10.* Tactus à gustu distinguitur objecto & organo. Tactoria tamen potentia toto corpore spargitur (negat eam *Zacut.* in ore ventriculi) num autem principale ipsius organum caro sit an nervi, daturi sumus postea problematicè. Tactus unus est & simplex, licet diversarum contrarietatum perceptivus. Primæ qualitates omnes, duritiæ, mollietis, dolorifera & voluptuosa si ulla talia, impulsus &c. hoc sensu dignoscuntur. Neq; prius debent in ipso organo recipi ut sentiantur, ad immutationem quippe intentionalem non necessariò requiritur physica & realis. Tactus non percipit qualitatem debitam sibi & diuturnam, nisi ante præcesserit privatus (idem dicas de gustu) exuperantias illico percipit, sive in extraneo subjecto sive in organo receptas. Excellentiæ tactus ingenii indicium. Hic sensus maximè necessarius, omni animali convenit; absque cæterorum uno vel altero multa, aliqua absque omnibus vivunt animalia.

LXXIII. Præter sensus externos, datur & interni, percipiendis præcipuè extendendis sensationibus, ad quod ipsi non valent. Sensus hic unus, cum *Alex. & philosophis*; cont. *Avicen. qui 5, pro numero externorum, Thom. qui 4, Gal. Sennert. & Medicos, qui 3. Connimb. qui duos dicunt.* Sedem

sensus interni in corde ponit *Aristot.* rectius *Hippoc.* *Galen.* & *Medicini* de-
 rebro; ab hoc enim non à corde nervorum origo? Sententiam tamen nostram
 quæ problematice tueretur *Ephras.* ad Rom. 1. 21. Quæ autem ex quatuor ce-
 rebri ventriculis dubium; qui per omnes diffusum dixerint eum *Galen.* for-
 tasse non aberraverit (*Carissus* in glandula pineali, in septo lucido *Parisi*
 doctissimi discipulus *Digby* lib. ang. de nar. corp. phantasiam ponit) li-
 cet priores cellæ ad summam utrinque frontem collocatæ; primæ spirituum
 animalium coctioni destinentur, mediæ rudimentum illud poltre pergar, per-
 fectio autem in interioribus ventriculorum fornacibus inchoata, in poste-
 riore & quarta occipitis, inter cerebellum & medullæ spinæ cervicis initis,
 demum absolvatur, ibi enim spiritus defæcatissimi putantur. Perfectio ima-
 ginationis substantiam cerebri formatam facile susceptivam sequi solet.
 Mita autem ejus vis in alterando corpore, non quidem per se & immediate,
 sed humores toto corpore & potentias naturales, in consensum trahendo &
 excitando, ut pluribus ostendunt, *Helmont.* *Zacut.* *Sennert.* &c. Hinc per ac-
 cidentis unice infligendis morbis aut eisdem curandis valet imaginatio. Quid
 si per se corpus cui inest non afficiat, multo minus poterit fortissima & no-
 bilissima atque à materia quàm maxime abstracta imaginatio, res difficas
 permeare, absensibus morbos aut mortem inducere &c. ut fingunt multi.
 Per accidens non nihil hic etiam præstare non negaverim imaginativam; ut
 in mensuris mulieribus, fascinatriculis, carolepsis &c. contingit. Multi
 negant in foetum aliquid posse phantasiam, sed contra *Hippoc.* de superfoet.
Galen. de ether. *Avicen.* f. 2. l. 1. d. 2. c. & medicos ad unum fere omnes. E-
 tiam *Isidori* factum Gen. 30. extra dubium ponit, ut tacitam nunc *Heliodori*
 hist. Æthiopicam de *Carystea*, & alias multas valde memorabiles (vera
 quippe *Peotei* filia, omnium transformatrix est imaginatio. Corvi, vulpes,
 ursi, lepores, in borealioribus mundi plagis, ex continuo nivium aspectu,
 promovente phantasia, producant omnia candida & alba, ut testantur *Ba-*
abri ex peregrinationibus; etiam character ex uva vel ceraso relictus in pro-
 le eandem subinde vicissitudines subit, quoad figuram, colorem, totum ha-
 bitum &c. quas fructus ipse arbore pendulas &c. quod & domestica expe-
 rientie me docent) imaginationem hic plurimum posse. Quæ verò ratione
 id fiat, obsecro adeo ut doctissimi quique in eâ reddendâ hærent.
Plinius de vir. imagin. porat speciem quandam spiritibus animalibus à phan-
 tasmate imprimi, quæ nervis deinde, vel certè communicata primum san-
 guini et spiritibus ex eo formatis, arteriis aut venis illabatur in uterum, se-
 minibusque communicetur decisis, ut organopoea virtus in ipsam tanquam
 ideam intentam, simili signatura foetum exprimat; ita etiam *Sennert.* cons.
 ephym. cum *Arist.* cap. 13. *Scal.* exer. &c. Multa tamen hæc difficultatem
 pariunt, imprimis illud (ut notat *Fren.*) quod quâ vi species illa trajiciatur ad

ut uterum vix innoscas, nec juvat arteriam & venâq; umbilicalem ob-
scure, cùm nondum illis formatæ, signandi causæ in utero cùm prima te-
mine possint illabi, etiâ polli imaginatione incubantis efficiantur, &c.
Proterius ipse muginator aliquid melius, attamen difficultatem quam su-
peritis objecerat, suo capiti non amover. Ego quidem (licet omnes perre-
paverim angulos) ad liquidum rem hanc perducere posse nequeo, nisi in u-
na sententia formationem foetus matris animæ tribuente (hæc polihæ pro-
cedit res non obitante thesi 63; sive in viviparis, sive oviparis) quæ vobis fu-
istis de causis; damnavi superitis. Non tamen deest mihi in arena (ut ultima
premissis respondeant) quo ictum hunc, etiâ in mea sententia de causa for-
matrice foetus, imperterritus excipiam. Vehemens imaginatio minime
tenet juvat ut: *Alfred. Encycl. lib. 3. c. 3.* Pictores etiâ probant. Sensus
internus percipit omnia quæ ab externis percipiuntur, non sola; non per-
cipit negationes. Quæ in contrarium hujus ultimi adducit *Arriaga*, paripassu
procedunt in sensibus externis, gustu v. g. respectu insipidi, visu respectu
senebrarum &c.

LXXIV. Potentiam visivam speciebus egere, plura probant. Num audi-
tiva etiâ? variant Authores. Quidam sonos secundum esse suum reale; se-
cundum esse notionale præcisè propagari dicunt alii. Nos mediâ tæstibus,
aliquonquæ namque deferri & propagari potamus sonum; secundum esse
reale, non tamen per spheram totam, quæ cum audiri contingit. Differunt
inter se species ad visum & auditum requisitæ, quod lineâ rectâ visibiles so-
lidum (pendent quippe in esse & conservari ab existentia objecti) sed in instan-
ti trahantur; audibiles, quæcumque (existant sæpe & propagantur ipso so-
no destructo) sed cum mora, ut observavit nobilis *Vernium. cont. 3. nat.*
hist. &c. Sparguntur utæque: *παταχῶ καὶ πύκνω.* In olfactu gustu & ta-
ctu nullas species requisiverim; percipiendis sensibilibus propriis; sensibiles
communes ab ipsis non attingi pertendunt plures. Sensus internus ad per-
cipiendas sensationes externorum præsentis aut præteritis speciebus illarum
non indiget; neque ullâ dum ipse adsunt, dum absunt indiget. Posterius
duo in actibus suis internos phantasie & *Arriaga* (potentia materialis per se
percipere potest suas operationes, cùm *Arist. Sent. &c. cont. Sent. de an. 1. 3. 10.*
11.) pariter conveniunt. Sensatio interna nullam sui speciem memorativam
effingit in intellectu, ut nec externa in interno sensu. In hoc tamen nullas
species insensatas requiri arbitror, licet Scholastici plures post *Thomam*, mul-
tis animalibus ab ortu etiâ, creationis titulo concessas eas contendunt.
Quidd autem maximarum rerum & penè innumerabilium imaginès cere-
bru tam parvo inscribi valeant (sive in tunica retinæ plagola, integrum ferè
coeli hemisphaerium) absque confusione, inde etiâ vocatæ & citatæ ordine
quæque suæ (quod item in memoria intellectiva conspicuum; recitante ali-

quo prolificiores & plurium horarum orationem angustis illis adfuit, ut
 posse perculit jam olim longè maximam *Augustini* ingenium; incòperta
 quippe hæcenus ratio, licet anxie investigata; vide *Fam. Serad. prol. Oviu.*
Ærem. & alios plures. Fortè tamen animales spiritus picti & imbuti speciebus
 illis, in meatus Erasistratæos seu intestiniformes, postremâ cerebri expuntur
 officinâ; posthac voluntatis reminiscens excitantur imperio (quod mor-
 taliter subinde manet, dum non physicè, etiam physicè dum non percipitur
 aut immutat, ut communiter Scholastici) nec enim iis assentior qui negant
 ullum animali motum esse voluntarium, nisi qui musculis aut nervis admi-
 nistratur. Insomnia etiam ab iisdem spiritibus, levitate sua & mobilitate, per
 cerebri saltus errabundis & vagis (sensuum externorum viæ tunc oppilatae)
 plerumque fiunt. Libri tamen *de sompniis* otiosi. In Noctambulis porro
 spinæ dorsii patet canalis, quâ motorii spiritus per nervos & musculos spargi
 valeant. Affectus hic senes quibus calor natus extinctus, non occupat, oc-
 cupat juvenes, imprimis melancholicos (pertinacior iis adest imaginativa)
 ut notat *Insensu.* cl. 10. Thaum. c. 7. *Horst.* libel. de Noctamb. Nimiam
 hic spirituum tenuitatem corrigere, juxta ac phantasie robori occurrere, in-
 cumbit Medico. Operibus suis, licet subinde perniciosissimis, irregularita-
 tem non contrahent Somnambuli, juxta *Concil. Vien.* &c. Appetitus sensiti-
 vos unus, non multiplex ut voluit *Hortadus*, ad sensuum externorum multi-
 plicitatem. Dividitur autem in concupiscibilem & irascibilem; si non exactè
 (passiones namque seu motus concupiscibilis quæ tales non differunt specie
 nec numero, ab irascibilis passionibus) commodè tamen, & consuetudine
 præscriptâ. Ad passionem spei requiro probabilitatem assequendi quod spe-
 satur, certitudinem rejicio, cont. *Con. Suar. Vasq.* &c. Distinguitur spes a
 desiderio ut includens ab incluso. In ea quæ nos penes sunt subinde ferimur
 spe, subinde etiam timore. Brutis non ineptè spem concesseri, licet illa sit
 futuri & absentis. Circa malum arduum præsens nulla passio præter iram.
 Ea non satis ab odio distinguitur, quod hoc mensuram nullam habeat in op-
 erandis malis personæ odio habitæ, habeat ira. Sæpe coincidente harum pas-
 sionum motivo coincidunt & ipsæ. Musculus præcipuum est & immediatè
 motus voluntarii instrumentum, ut cont. *Galen.* statuit *Arretius*, & nunc te-
 nent Medici communiter quos citat & sequitur *Zach.* hist. lib. 3. q. 38.
 Affectus varios sensuum externorum & potentie locomotivæ in præsentem
 prætereo. Imaginatio inminuitur in comate, aberrat in delirio, in sopore
 sollicitur &c.

LXXV. Sentientis animæ vires cernuntur imprimis in Brutis. Quorum
 aliqua ex putri, actione Solis & cælorum, ex semine alia & plura, alia etiam
 utrovic modo progignuntur. Num autem primi generis animalia, produxerit
 Deus in hexaemero illo ineptè quæritur, constat enim, acaros, syrones, *Baf-*
san

fovi chirones) lumbricos, tam largos quàm rotundos seq̃ astrucides, & ejusmodi alia animalcula ab initio non existisse, ut *Sennert. Vales. &c.* Afferunt nulli chalcitæ cremare, in medio igne nasci pyrales sive pyraustas, bestioles muscis majores; ita *Aristot. l. 5. hist. animal. Plin. l. 11. c. 36. Scalig. exer. 9. 23. 191. f. 4. &c.* ac non ex vero. Salamandraz, teste *Sennertio*, canthum abest ut ignibus delectentur, ut nusquam nisi locis frigidissimis repetant, ardentes prunas, seu frigiditate sua seu lentore restringunt, dum peruruntur; vide *Galen. Dioscor. Mathiol. Hackw. &c.* Quæ habet *Plinius* de Pegaso alato & sphingibus, habent *Albert. M. Herod. Philast. &c.* de Gryphibus, ludicra & fabulosa, licet in hoc ultimo distinguendum censeat *Kermannus*. Pelicanum dari probat *Psalmus 102.* atquẽ idem animal esse cum Onocratolo, ostendit ex *Aldrovando Lorinus* in *Psal. & in Levit. 11.* plures tamen distinguendum censent duplex pelicanorum genus, alterum aquaticum, terrestre & solitarium alterum. Quod autem animal hoc rostro suo hauriat sibi pectus levandæ pullorum fami, sanguine porro quem subinde largiorem, elicit, mortuos eos revocet vitæque restituat (hujus ultimi aucthores plures exhibet *Lorin. loc. cit.*) fabulæ, cum rostro pelecani ut notat *Hackwell. ex Jouberto*, isti muneri prorsus sit inidoneum. Phœnicem primò fingit *Ægyptus*, transtulit inde fama ad Græcos & Romanos, sed quam esse falsam nemo dubitat, ut *Plinius nat. hist. 10. Tacit. Cardan. Scalig. &c.* Conficta ergo quæ de ipsius vita & morte, de rostro trifistulato, de novæ phœnicis generatione &c. congerunt nonnulli. Quodd si Patres ab animali hoc, resurrectioni firmamentum aliquod scenerabantur, ad hominem duntaxat ex concessis arguebant. Viperæ femellæ mares non necant dum coeunt, non coeunt cum murænâ. In partu, catuli moræ perterriti, perfosso matris latere vi non erumpunt, ut suo experimento docet *Scaliger exercit. 201. cont. Plin. Alian. fabularum architectos insignes.* Nominis autem *Pipera* originem aliam enarrat *Angulus Abbas*. Quodd lupus hominem prævidens, consternat ipsum vocemque auferat, item quodd lepus sexum moter, falsitatis arguitur a *Philippo Camer. med. hist. Rudolpho Camer. mem. med. Scal. &c.* Basiliscum negarunt *Mathiol. Cardan. Hermol. Barbar. in Dioscor.* quos tamen revincit *Psalmus 91.* ut ostendit *Lorinus* in loc. *Scalig. exer. 246. Zacut. hist. lib. 5. q. 6. &c.* Interim quodd id genus serpentis aspectu solo aut sibilo necet, incedat erectum, frutices affatas perdat, exurat herbas, saxa rumpat &c, desinire non vult *Lorinus*, imo expresse negat ovo gallinæ ipsum prodire, hæc enim aliàs sinu gestari non suassent *Druidæ. Ensch. Cardan. Lepp. &c.* ovo galli excludi ipsum per busopem affirmant. An sit monoceros seu unicornis, dubitant Docti, in scriptura *Ps. 22. & 92.* occurrit, quodd ubique monoceros vertunt 70, ut *Lorin. in loc.* manet tamen difficultas an sit hoc animal de quo tam multa, sequuntur, *Plinius, Alianus*

ffabr. Solib. &c. qui utique ex *Pyra* descriptis videntur, nullof. *Ido* examina-
re, quæradiderunt. *Ambrosius* apud *Pinedam* in *Iob* 39. unicorinem repe-
rit negat. certe non alium reperiri a rhinocero seu maricorni (quod anti-
ma in India, ptimò visum; quomodo autem eo delatum, questio commu-
nis, cum brutis aliis, reptilibus, terrestribusque ibi visis ante & post diluvium,
cui solutio multiplex non deerit in campo ipso) probabile facient, *Arias*
in loc. *Tertul.* *De* *Ind.* c. 10. cum quo sentit *Pamelius*, *Gregor.* 39. *Moral.*
cap. 10. (ibi tamen multa fabulosa) *Alberti*, lib. 22. de animal. *Ambrosi*,
Par. *chir.* lib. 21. cap. 39. &c. cont. *Scalig.* exer. 205. &c. Rhinoceros saepe
visus, atque *Ulyssipone* ab *Emmanuele* Rege cum elephante commissus, re-
ferente *Pineda* loc. cit. *Corn. a Lap.* ad Num. 23. &c. victor evasit: idem
tamen a *Lap.* ib. cum Medicis *Gisnero*, *Bascio*, curationem unicornis hu-
jus per virginem, pluribus explodit. *Zacutus* hist. lib. 1. obser. 36. ex *Ges-
nero* refert hujus animalis cornu in *Alexandria* raro reperiri, neque illius
visus esse in curandis melancholicis symptomatis, aut refrananda venenorum
variorum potentia, si reperiretur, consilique salubribus capi cornu cervinū,
Fabulam tamen istam *Exortis*, & *Exortis* continuant Magnatum ministri. De
Sympathis & Antipathis animalium brutorum (v. g. bufonis & muscelæ,
galli & leonis, quod tamē *Jacobus R.* sua convicit experientia) galgali & mor-
bi scortilli &c. videatur *Alberti M.* *Athanas.* *Kircher.* &c. Illud mirum de eche-
neide seu remora, quæ si *Plinio* fides in *Actiaca* pugna prætorii *Antonii* te-
noit, palmaque dedit supervenienti *Cæsari*, quinquerem quoque *Cæli Caligæ*
& *Cæsaris* tenuisse, *Susconi* refert. Quæ autem vi id præstitū det Remora, va-
riant *Rondelii* de piscib., *Fractastor* cap. 8. de sympath. & antipath. *Scal.* exer.
215. f. 8. *Cameras* cent. 9. mem. med. & alii. Ego quidē, licet repugnantia nul-
lam in tali pisciculo inveniam, eum tamen salvo aliorum iudicio fabulosum
existimo, cum à *Plinio* usque ad hæc tempora, quibus non mediterraneum
tantum, sed & orbis terrarum, reperitis itineribus sæpius emens & hostia-
tus, ejusmodi nullum esse cū notatum legimus. Si verò alicubi navium cur-
sus interstatur, alia inquirenda causa. Torpedo (cujus effigiem exhibet *Kir-
cher*, art. magnet. lib. 3. par. 6.) stupefacit manum, totum corpus etiam ut
refert *Prodignus* de *Abys.* reb. etiam quos tetigerit pisces mortuos vitens tor-
pedo, arcano quodam & interno motu ciet ut vivere videantur. Hoc ulti-
mum nescio an crediderim. Quæ de sermone naturali serpentis, aliorumq;
animalium in paradiso (asina *Balaam* sermo miraculosus) habet *Basil.* in
hexæm. *Fl. Joseph.* in antiq. (hoc fabule Platonis consonat apud *Eufr.*
præpar. evangel. l. 12. c. 9.) ut notat *Mares.* in suo system. *Poet.* de creat.
&c. quæ item a Scholasticis veteribus, de lege bruta lata, dicuntur, si pro-
babilia aut vera, rationem his itidem concedendam suaderent. Nos autem
contra *Pythagor.* *Plat.* *Plin.* *Badin.* *Kall.* *Campan.* (quibus etiam accinit *Ab-*

pubertatemque Muhammedi, de brutis in extremo judicio excitandis atque pro operibus suis censendis) *Galen.* subinde Platonizantem &c. non obstantibus porro, quæ de simiis, cercopithecis, canibus (eo *Chryssippi* imprimis) elephantis (apud *Plin. Elian. Lips.* &c.) & aliis animalibus adferuntur mirabilia, animas brutorum omnium sensitivas dicimus solum, non simul rationales. Discurrunt tamen belluæ plures, agunt propter finem cognita etiam & indagata mediorum proportione: verum subsistit quod diximus, jejunæ quippe coram istæ operationes, longe infra humanas aut angelicas subsidunt, quod utique in arena multifariam explicabimus. Supremum infimū prope contingit infimum supremi, quod dictum volo pariter in conclusione thescoi 65. &c. Divinationes nunc & præsagia brutorum animantium non attingo.

LXXVI. Anima rationalis Spiritus cum sit (*Scalig.* exercit. 307. s. 39. ad partes vocat *Melanthonem* quia animam dixerit spiritum, sed immerito) & spiritualis, excellit cæteras, sentientem & vegetantem. Non tamen est vitalis seu animalis spiritus (quod de omni anima conclusum superius) non ullis eorum quos Medici, Chymici vel Mechanici celebrant; non est pars Dei, cont. *Carpocrat. Cerd. Gnostic. Priscillianist. Manich.* Gentiles veteres & recentiores Enthusiastas, (an hisce faveat *Volkcl.* de ver. rel. l. 3. c. 11. qui animā dicit divinæ particulæ auræ, viderint alii) Cum anima rationalis corpori uniator, ut *Zanch.* lib. 2. c. 6. errant *Simpl. Philop. Themist. Aver.* &c. illi item quorum meminit *Concil. Vitenense, Lateran.* sub *Leo X.* Ius canonicum etiam, in *Clementin.* Interprete *Pauormitano* &c. errat *Plato* qui in *Alcibiade* statuit animam corpori uniri, ut motorem mobili, quod nudam importat præsentiam localem; errant denique *Cajet.* 1. p. q. 76. a. 1. *Ferrar.* cont. *Geni.* c. 58. qui volunt animam secundum supremū gradum & intellectum non esse formam corporis. Singulis hominibus sua cuique est anima rationalis; sic *Manichei, Platonici, Pythag.* ut & antiqui *Galli, Germani, Iudei* veteres & hodierni, *Simon Mag.* (*Albigensibus* solita suā impudentiā (quod ostendit *Vost.* desp. cau. pap. lib. 3. sec. 2. ex *Thnao, Raynerio, Greisero* &c.) eum errorem tribuunt *Papicolas*, ut *Lorin.* Sap. 2. 22. à *Castro* adver. hæres. lib. 2. &c.) Indi etiam sub imperio magni *Mogul.* referente *Vossio* *partia-qu'xavros* assertores fabulantur omnes errat item *Averroes* qui juxta *Lorin.* 1b. cum *Themistio* & *Simpl.* unam universalem & communem facit mentē. Anima rationalis est formaliter vegetativa & sensitiva, cont. *Cajet. Ban.* utrumque ad q. 76. 1. p. Est tota in corpore toto, tota insuper in qualibet parte, cont. *Xenoc. Herophilæ* & apud *Tertul.* de an. & *Cass.* qui in cerebro; *Stoici, Philoni, Albiri.* aliosque *Lipso* citatos, qui in corde ipsā collocant; contra cæteros omnes qui negant eam totam esse in partibus singulis, ut negat *Timpler.* in metaph. accinens fortasse *Vossio* qui eā suā hypothesi prælu-

debat disputationi isti infami cont. Dei immensitatem. Etiam animæ vires & potentia ubique sunt toto corpore, non sunt ubique organa, sic idem effectus ubique non editur. Anima rationalis non præexistit ad informationem corporis, contra *Plat. Origen.* damnatos in Constantinop. synod. VI & concil. Bracar. I. Etiam *Clem. Alex.* l. 4. Strom. ut & *Hieron.* eundem errorem convincunt. Semel producta, est immortalis suâ naturâ & incorruptibilis, quod utique nullâ consequentiâ deducit *Cartesius* Synop. p. 3. ex substantiæ ratione in anima reperta. Deduci tamen potest lumine naturæ (nisi quis dicat Gentiles, de resurrectione, beatitudine cœlesti, imò de Trinitate & iustitiæ Divinæ placamento per sanguinem, adeo clarè locutos, quæ tamen ipsos certum naturæ lumine non percepisse) & demonstratione cogente, ut tenent Scholastici plures, apud *Connimb. Ruv. Lorin.* in Eccles. 3. 21. *Enyrbis.* op. de perenni phil. &c. cont. *Scot. Bonavent. Cajet. &c.* Torquosum putant plures *Aristotelem* in hoc negotio, quem tamen *Suarez Alib.* 1. de ani. c. 11. multis in mediis testimoniis ipsius adductis, operose vindicat, vindicat etiam *From.* contra illicitas artes *Machiavelli & Epicurorum.* ex eo loco imprimis de an. l. 1. c. 1. & 2. 2. Si est operatio animæ aliqua in qua *ὁ νοῦς χωρὶς σωματικῆς ψυχῆς*, continget utique eam separari. Iam verdè extases (quas naturaliter dari posse, atque in his ferri facultates omnes (*Thomas* 2. 2. q. 175. a. 5. non requirit vegetatrices vires opere desistere) uno excepto intellectu, tenemus nos post *Avalensium, Senneri, Platonem, Socratem* (hæc duos fama est sæpe factos extaticos) aliosque plures de rapto *Pauli* dicentes (a quo tamen ego nihil in hanc causam, haberi posse existimo) etiâ quæ divinitus, quæque Dæmonis ope contingunt extases (hujus viribus contingere posse, tellis *Cordanus,* qui suum patrem extaticum sæpe, *δαίμονας ἀδελφῶν* comitatum perhibet, testis item *Olaus* Ad. l. 3. de Genr. Septent. *Lappius* similesque alios inducens) id ipsum evincunt; ac non extases solæ, dantur namque operationes animæ propriæ, quibus non communicat cum corpore, etiam nullâ extasi facultatibus suspensis. Origo animæ rationalis obscura; *Pencero, Sobnio, Combachio, Brighio,* aliisque *Maresio* citatis (*Musculus & Piscator* rem in medio relinquunt) & *Lutheranus* prope omnibus (*Maisu, Senneri, Barthol. Eckhar, Spexling, &c.*) eam ex tradoce fieri concordantibus Ego quidem licet quæ à ratione adferuntur contra eam sententiam stringere, vix videam: in oppositam tamen concedo. Anima rationalis creatione sola producitur, ita fere Patres, quorum syllabum exhibet *Wendelin.* exer 36. (si eorum aliqui traduci faveant, excipiant *αὐτὰς* de apimam Christi, ut notat *Zach.*) Scholastici, Theologi (Remonstrantes etiam, licet argumenta è scriptura floccifaciant) Philosophi, Medici &c. Hanc questionem ad peccati originalis intelligentiam, dicit *Calspin.* inst. l. 2. c. 1. §. 7. non esse necessariam.

LXXVII. Facultates animæ rationalis quæ talis duæ sunt, Intellectus & Voluntas. Ille est virtus cognoscitiva spiritualis. Quod tamē ex immaterialitate non inferes (ut superius dixi thes. 3.) quomodoque prædicatum istud immaterialitatis explicent *Raiz.* tom. de Sci. *Heriz.* tom. 1. in 1. p. &c. ita *Ocham.* in 1. dist. 35. *Arriag. Oviad.* Dari potest intellectus qui aliquorum duntaxat objectorum sit perceptivus; etiam potest dari qui omnium, qualis Angelicus & humanus, atque hic specie ab illo distinctus. Plura ut plura, ut unum, unum ut unum, ut plura, indifferenter eodem indivisibili actu cognoscere potest intellectus noster, sive ex motivis diversis (hinc evidentiam mediatam & discursu partam, cum simili probabilitate (de evidentia ex terminis & probabilitate simili, aliter statuendum) unā & certitudine fidei divinæ vel humanæ, in eundem actum cōjungi posse (diversos actus vel habitus scientiæ, fidei & opinionis, circa idem objectum in subiecto eodem, consociabiles, non est dubium, licet tunc etiam formidini actuali nullos locus) non renuo, cum *Suar. Hurt. Arriag. Oviad. Compt. Fran. B. S.* qui ultimus sociari unā posse dicit formidinem actualem, errorem &c.) sive non. Quæ pro intellectu agente, ejusq; munere adferuntur, lubrica valde video; unde *Hurt. & Arabes* Philosophi ad Deum recurrunt, pro specierum impressarum (has ut superius in sensibus quibusdam, ita nunc in intellectu requiro) productione. Ad primos actus intellectus sufficere phantasma existimo sine specie media (hinc effatum istud, Phantasmata illuminare intellectum, apud *Ferraz. Cajet. &c.*) ad secundos verò determinari non ab imaginativæ actibus (in istis quippe phantasia sequitur seu rota inferior, superiorem rotam rationis) sed à speciebus istis quas actus primi reliquere; vel ad apprehensiones solas, ex omnibus operationibus intellectus (memorativis exceptis) species necessarias dicito, cum *Oviad. Chabr. &c.* Intellectus reflexivus est supra suos actus. Memoria tota (quam intellectui concedunt conc. *Avic. sen.* Philosophi) ejusmodi constat cognitionibus, quæ feruntur non in objectum solum sed & in cognitionem priorem, in amorem etiam subinde. Quæ feruntur in rem ipsam directè, nullo discrimine, possunt esse præsentis præteritæ aut futuræ. Operationes intellectus sunt apprehensio (in hac dirigenda, occupatur ferè Logica (quæ apud nos) saltem qua parte agit de universalis, prædicabilium directis aut reflexis notionibus, prædicamentis &c.) judicium & discursus; actus ille quem ex reformatis Theologis *Joan. Camer.* ante annos aliquot in Scholas revexit, & peculiari tract. adversus Episcopium (is enim est *vir doctus*) defendit, quem etiam sub nomine *judicii practici* eximii dein Theologi, *Riva. Mascov. Post. &c.* tventur, quartam speciem operationum intellectus non constituit) Apprehensio & judicium à se mutuo tendendi modo solum; a discursu etiam objecto discernuntur. Interioram cognitionem ineptè distinguas ab abstractiva, ex eo, quod illa semper sit objecti

objecti presentis. Intuitiva enim absentis, imo ejus quod absolit non existit dari potest, interim visionem eam quā attingitur res non tollit alterius à se distinctæ. Intuitivam dixeris. Ad comprehensionem requiritur notitia completa, quæ sunt in objecto formaliter aut eminenter, non tamen sufficit, ut *Alph. 3. p. d. 13. m. 7. Arab. 4. p. tom. 1. d. 23. Ruy. disp. 8. de Sci. sec. 2. Hier. 2. l. d. 4. c. 4. Wamber. 3. p. ad q. 12.* (licet contrarium asserere videatur). *Arizag. Oviedo. Carlos. &c.* Hinc Deus incomprehensibilis & spectu alicujus creaturæ productæ aut producibilis. Novam explicationem comprehensionis quam adducit *Oviedo* non approbo, licet molitur facit stabiliendo argumento quo utitur *Heriz* disp. 52. in 1. p. c. 1. Phantasia læditur sæpe & ligatur intellectu illibato, ut *Sonnens. lib. 2. inst. p. 3. Sealig. in Catul. Salmas. in exer. Plin. ad Solin. c. 52.* subinde etiam è contrâ. *Nebuchadnezzar* imaginariâ læsus & intellectivâ. Potest quis in una materia desipere, in alia tamen omni, plenâ ratione uti & sapere, cont. *Villor. &c.*

LXXVIII. Secunda mentis operatio, intrinsece est & in se simplex, cont. *Kasq. 1. p. d. 223. c. 3. & 1. 2. d. 62. c. 3. & d. 79. c. 3.* qui duobus ipsam, subjecti & prædicati conceptibus componit, & *Molin. 1. p. q. 1. ar. 3.* qui tertium superaddit terminatum ad copulam, extrinsece tamen & compositivæ tres minimum prodromas supponit apprehensiones, exteriorum duas sententiam identitatis vel non identitatis exercitæ. Sunt qui quartam exigunt complexam totius enunciabilis, ut *Chabr. tract. 6. phy. d. 4. l. 3.* at rectior *Suar. de an. l. 3. c. 9.* qui eam non exigat. Cave tamen potes cum *Ferraz. Fran. L. R.* iudicium esse actum semper reflexum, non enim fertur in apprehensiones sed ipsarum objectum, quod geminum quasi per eas & divisum apparet. Veritas cognitionis est ipsius conformitas cum objecto (quæ si *Thoma* credas aut *Suaris*, peculiari modo in compositione reperitur & divisione) non est relatio aliqua realis superaddita actui aut identificata, non rationis ista (ut *Kasq. secutus Durand. 1. dist. 19.*) res in intellectu ad se ipsam extra. Veritas in abstracto actum dicitur & objectum ex æquo, neque aliter discurrendum in intuitivis quàm abstractivis, supernaturalibus quàm naturalibus, divinis quàm humanis. Datur tamen actus intuitivus creatus, ex essentia sua cum objecti existentia connexus. Actui Divino omni, supernaturali etiam creato, repugnat falsitas, nisi quis dicat fidem ferri posse in revelationem existentem sed falsam (quod horrent omnes sancti) vel non existentem sed talis existimatam, quod ut. aliqui, rectius tamen negat *Suar. de trip. virt. disp. 4. l. 13. Lug. de fid. disp. 4. Pallavicin. lib. d. 3. a. 4. &c.* Actui abstractivo naturali de objecto necessario, ex se quidem falsitatem subesse nihil prohibet. Actus idem transire nequit de vero in falsum, licet nunc sit presentis, nunc præteriti, nunc objecti futuri, cont. *Salman. in 1. 2. trac. 11. disp. 6. dub. 2. &c.* Tertia mentis operatio est unus simplex actus, specia-

totæ à prima & secunda diversus. Præmissæ objectivæ attingit intrinsicè & exprimit, cont. *Suar. Vassq. Hurr. Compt. &c.* non erud. tamen ex falso concludas verum. Cognitio bonitatis consequentiæ in actu signato sãpe datur, nunquam requiritur. Consequens quoad speciem & quoad exercitium determinationem trahit ab antecedente. Syllogismus ut à philosophia definitur, non est tertia mentis operatio. Objectum præmissarum & conclusionis rard idem, vis tamen syllogistica in eu fundatur principio. Quæ sunt eadem unitertio sunt eadem inter se. Num præmissæ efficienter (quod *Ballucino* placet) an solum illuminativè (quod *Suar. Vassq. Hurr. Arriag. Ovied. Carles.* magis placet) respectu conclusionis sese habeant, postea problematice dabo. Demonstratio perfectissima non censenda ea in qua definitio sit medium, cum nullà talis. In omni demonstratione præmissæ debent esse veræ, veriores esse conclusionem, non debent, non possunt. Ipsa resum necessitas vulgò est certitudo objectiva, sed satis impropiè, quæcumque ea tandem, est actu extrinseca, at certitudo subjectiva & formalis, intrinseca ut & evidentiæ. In actu simul vero certo & evidente, posteriora dupl. à prioribus distinguuntur realiter inadæquatè, à se mutuo formaliter. Potest dari evidentiæ (cont. *Carles.*) ubi nulla certitudo & è contra. Potest dari opinio & evidentiæ ubi nulla veritas & è contra. Ab imperio voluntatis nulla manat in assensum intellectus quem imperat, certitudo intrinseca, ut nec ob actu ejusdem intellectus reflexo quo dico assensum quem præsto esse certum. Præmissa utraque lumine nature noræ, non determinat aut in ratione præmissæ determinare potest intellectum ad conclusionem fidei supernaturalis. Principia tamen rationis & illationes artificiosas, in rebus fidei probandis, nemo sanq. rejecerit. Methodus *Gumeri* in *Colloquio Duryloensi*, tentatè potius quàm habito; *Card.* *Perouii* primùm in *Gallus Verroni* dein (originem tamen itius opinionis alibi repetit *Videl. Rat. Theol. l. i. c. 6. ex Germania* nimirum, à *Lutheranis* consubstantiatoribus &c.) jam diu deplumata, planè & explosa à *Molin. Farr. Rivet. Videt. Vert. &c.* conquiescit in enciclica falcatos *Pegesii*, aut machinas *Jambelli*, similis imprimis illi quæm *Anversiani* (reference *Fam. Strad. belli*, Belg. tom. 2.) finem belli futuram dicebant. Præmissa unà lumine nature noræ, altera fide infusâ, assensus deductus, nec est fidei nec scientificus, cont. *And. de Veg.* Quod autem utraq. de fide deducitur est similiter de fide, ut vel *Ballam. l. 4. de ver. c. 9. &c.* negata men *Ghemii*, & alii *Lutherani* (taceo *Anabaptistas* & vecturnos similes) nec nisi cum distinctione admittit ipse *Videl. Rationalis* sui lib. 2. c. 16. Præmissæ quæcumq. altera evidens probabilis altera, sive ex terminis sive aliunde, (opinio quippe ex *Aristotele* mediata est vel immediata) ad scienciam inferendam non valent, valent ad opinionem aut fidem humanam. Ratio à priori est quia supernaturalitas, evidentiæ, certitudo, congenitas in utraq. præmis-

si præsupponunt perfectiones, nec certior unquam erit de identitate duorum inter se, quam eorundem cum tertio, quodles ex hac illa inferunt.

LXXIX. Voluntas sequitur. Principium tamen cognoscitivum non necessarium inferi appetitivum, cont. *Alm.* 1. p. q. 34. m. 3. *Suar.* 1. p. 1. 3. de attrib. positiv. c. 6. *Vasq.* ib. d. 231. c. 3. *Ruz.* de Volont. Dei d. 1. f. 3. *Heitz.* 1. p. 1. 1. et. 2. d. 11. c. 2. 3. *Palen.* *Fasq.* *Molin.* *Arriag.* *Ysamb.* *Gammach.* ad 19. quæst. 1. part. omnes (Thoma autem argumentum, quo ex intellectu probat voluntatem in Deo, adhuc sustinet, nam licet ex cognoscitivo utcumque non inferatur volitivum, bene tamen ex cognoscitivo infinitè perfectio) cum *Arriag.* *Ovied.* &c. Cognitio intellectus tanquam præcedens ad actum quemcumque voluntatis requiritur a *hypópus*, cont. *Bondum.* *Perfel.* *Gerson.* *Oreg.* de *Arim.* &c. nec tamen negaverim divinitus dari posse motum in appetitu, absque cognitione illuminante, ut ut sit contra *Vasq.* *Harr.* *Arriag.* &c. Quæ cognitio sufficit? *Connimbr.* in medio relinquitur, *Vasq.* 1. 2. d. 44. (cul subscribo) apprehensionem subinde sufficere dicir, subinde requiri iudicium (in nobis saltem) indispensabiliter, spectatis naturis rerum. Num vero efficienter sese habeat cognitio volitionis respectu (quod placet *Molin.* *Cajetan.* *Pallavicino*) an præcise ad modum conditionis (quod *Vasq.* *Harr.* *Arriag.* *Ovied.* &c. magis placet) postmodum problematicè dabimus, cum *Connimbr.* in eth. & de an. &c. Obiectum voluntatis est bonum & malum. Num istud prosequi possit, avertari illud quia tale est bonum, negativè determino, cont. *Sew.* *Gab.* *Greg.* *Ahor.* *Complur.* *Harr.* *Canon.* &c. cum *Vasq.* *Suar.* *Salman.* *Arriag.* &c. Prosequitur tamen saepe, numero voluntas obiectum nulla ratione boni convellitum; Ex æqualibus bonis alterutrum; inæqualibus, minus aut malignius propositum, suapte sequitur non ratio, cont. *Vasq.* 1. 2. d. 43. c. 2. *Col.* *Salm.* ib. tract. 10. & 11. *Wynald.* de lib. arb. &c. Amor ab odio & cæteris affectibus, tendendi modo distinguitur, non semper objecto. Omnis electio mediocrum est simul intentio finis, non contra. Num autem hæc, ubi distincta, influat physicè in electionem (quod placet *Vasq.* 1. 2. d. 33. c. 3. *Ruz.* de prov. d. 36. f. 5.) an præcise ad ipsam, voluntatem determinet absque influxu (quod *Thom.* *Dur.* *Palen.* *Arriag.* *Ovied.* magis placet) in utramvis partem postea disputandum dabimus; neque sic, aut in simili circa cognitionem problematicè, quicquam contra thes. 19. ubi ex conditioni hypotessi, cognitionem; intentionem &c. condiciones dicebamus. Voluntas sibi ipsi subinde imperare conit. *Vasq.* 1. 2. d. 51. c. 5. qui tamen sub distinctione loquitur. Ex intentione efficaci tenetur eligere medium unum aliquod, si plura, si ubi etiam ratione est eligendi locus) illud ipsam, ut intentio una, vi & efficaciam saepe superat alteram. Ex imperio efficaci similiter ad actum imperarum. Quando verd cū latitudine temporis aliqua, obligat intentio & impetum, plenam libertatem habes

habes ante instant ultimum, ad ipsam etiam actus substantiam, num media-
tam an immediatam non dispero, disponat *Arriag.*) accedente autem co-
ultimo instanti, electio est necessaria, necessarius actus imperatus, juxta *Jo-*
an. de Lug. disp. 29. de locat. sec. 3. cont. *Did. Rui?* qui libertas earum opera-
tiones mavult, quocunque illius temporis puncto elicitas, & *Arr.* qui e con-
tra necessarias semper. Fortè tamen rectius *Rui?*

LXXX. Voluntarium ex *Arist.* & *Them.* definitur, Quod est à principio
intrinseco cum cognitione. Omne voluntarium est spontaneum & contra.
Omne liberum est voluntarium, non contra; nec enim esse *Arist.* quod
involuntarium est & spontaneum; *Agassiz* idem esse, necessarium. Hinc
præproperæ illæ passionum nostrarum exilientia, motus primo primi dici
solitæ (cùm naturæ instinctu emicent & præcipitentur, non aorem plene
libero voluntatis imperio effundantur, propterea quod dimidiatæ quasi face-
lis præluceat intellectus) sunt tantum festinati cujusdam amoris phorsus; pec-
cata tamen. In brutis etiam reperitur voluntarium propellè eam *Martin. Cur.*
Salmant. Ovid. omnibus in 1. 2. Necessarium specie idem est (ceteris pa-
ribus) cum libero, ratio tamen voluntarii perfectior in hoc, quo non ob-
stante individuum generis illius longè nobilissimum est voluntarium neces-
sarium, ut *Salmant. Arr. Ovid.* in 1. 2. Omissionem potest vel non potest
si prævideatur (seclusa etiam obligatione ipsam vitandi) a ratione dicens *Al-*
phonse Caris. voluntariam dixerim; ita *Vasq. Smar. Valent. etc. Ovid.* 1.
2. omnes. Effectum ex ea secutum per se aut per accidens, positivum aut
negativum, non item. Omne involuntarium est violentum, non contra. Li-
cèt *Salmanticensium* 1. 2. c. 10. d. 3. sententia, vim creaturarum ulli a Deo
fieri posse negans (quam ex parte sequitur *Ovid.* in philof. & in 1. 2. & alibi)
sit admodum probabilis, cont. *Vasq. Smar. Tan. Arriag.* Sed voluntatem ta-
men cogi posse dicimus in actibus non imperatis modo sed elicitis: causæ
siquidem efficienti quæ tali, vim fieri non conditionale, solam sed absolu-
tam & præcisam (ut distinguit *Covar.* Epitom. in 4. Doctr. §. 1. n. 17.)
nihil vetat, violentum verò omne est à principio extrinseco. Quæ sunt metû
majoris mali minus libera ex conceptu suo deprehenduntur, non tamè sem-
per involuntaria etiam secundum quid; quin potius mixta istiusmodi actio-
nes, ab *Arist.* appellantur, quia partim de vi & a vi, de vi & a vi, de vi
etiam constare videntur ita *Gammach.* in 1. 2. q. 6. c. 4. etiam si eo temporis
articulo suscipiantur quo majus malum minori redimendum esse judicatur;
liberæ simpliciter sunt & voluntariæ, ita *August.* in Num. q. 24. *Just.* *Pasq.*
Tan. Arr. Ovid. Salmant. in 1. 2. *Scipio* contra jurisconsultos; quibus vi vel
metu factum, penè isticum pertrahitur, præsertim si ex metu cadente in
constantem virum, quem explicat *Genet.* tom. 2. de mat. p. 216. 230. 241
Sanch. de eodem l. 4. disp. 3. & seq. *Grat.* autem de jur. bel. l. 2. c. 1. libent-

etiam censet invalidationem, ad casum cum unice, quo cui promissus me-
 ritum intulerit, sic enim vellevorem contra quum dirimere non dubitat, Con-
 cupiscentia subsequens nec augeat voluntarium, nec minuit. Antecedens liber-
 tatem ex parte damnat, voluntarij vero rationem augeat sensu quodam, quo-
 dam sensu minuit, nunquam causare peratur involuntarium, ita *Arist.* lib.
 2. *Eth.* c. 1. licet in ratione huius ultimi reddenda valde laborent *Curiel &*
Salmant. in 1. 2. cum natus iuxta ipsos involuntarium secundum quid sub-
 inde pariat. Ignorantia antecedens actionem, quoad rem ignoratam (sive
 jussit (hoc namque sine peccato ignoratur subinde, ex *Covar.* t. 1. p. 2. §.
 7. de err. & dub. in prob.) sive factum) reddit non voluntarium, non reddit
 involuntarium. Concomitans paria prestat, cont. *Covar.* de *Alm. Mar.* §.
 10. n. 14. & 15. et non excusat a peccato, excusat antecedens, ut palam text.
 in cap. 2. *de iustis* & d. *Arist.* 3. *Eth.* c. 1. *Theob.* 1. 2. q. 76. ubi *Salmant.*
 idem asserunt. Consequens denique actionem voluntariam, non tamen usque ad
 deo culpabilem peccabilem tamen, est quippe dissoluta, sic non ferenda t.
 6. ff. *de iuris* *fulgentia*. & prope dolum. 1. *Si fidei iuss.* ff. *Mand.*) minuit quip-
 po voluntarium, consequenter conditionem culpæ, verum perperam hinc de-
 ducas particularem peccatum veniale. Libertatis in actu primo formalis ra-
 tionem indicat *Thom.* *Spens.* tom. 2. sui *August.* per totum ferè & tom. 3.
 l. 8. & c. *de iustis* de lib. arb. per quadruplicem hominis statum, operoso
 decurrens, *Salmant.* in 1. 2. §. 4. 1. b. & denique quis non saltem suam in
 hanc motionem commisit? Liberum arbitrium definiti olim, quod positis omni-
 bus ad agendum præquisitis, agere potest vel non agere, non tamen (quod
 unum *Arminianum* omni in hoc puncto me procul habet & Iesuitismo)
 vel per se tantum adinitum unquam, in sensu composito cum prædeterminatione
 ne (quam regulo & regulati semper) indifferentiam istam constitutibilem
 in sensu auctora prædeterminatione diviso, istam definitionem non admittit
 vere non possunt Orthodoxi, multi etiam admittunt. Indifferentia vero re-
 quiritur, cum obiectiva (hunc autem dicenda sit ista, conditio præcisè ut
Omnia vult placet, an libertatis radix, ut magis placet *Curr. Cum. Alvar.* 7.
scilicet. Dam. &c. nolim contendere, modò formalis libertas non collocetur
 autototal ex parte, in intellectu ejus & actibus, cont. *Ambr.* quæ ab actibus
 nibus & alijs quæ sunt auctoris ad voluntatem, ab hujus deorum actionibus
 voluti per vestigia ascendens ad intellectum, in eo sistit propriam libertatis
 sedem, cum subjectiva seu passiva, saltem in libertate creata tam respectu
 ipsius & actus vitalis, quam in deum cum inferentis) tum etiam activa seu e-
 lectiva, atque in hac sola (principium passivum quibus esse possit liberum,
 motorius *Armin.* quæ sunt bonis & compaginatis luxare gessit) libertas
 tam formalis constitueretur. *Augustinus* tamen & *Arminius* vult, iuxta dam-
 nos, ac indifferentiam absolutam, illimitatam, relativam *Arminianam*. The-
 differentia

differentia porro ista activa, in qua sicutum volo libertatis ingenium, est *con-*
tradictionis unice, vel *quod exercitum*, nempe voluntas (quæ sola libera de
 distinctione potentiarum nunc non ago) non conjungitur necessario nec es-
 sentialiter, quoad actum vel exigentiam, cum principia cetera ubi influen-
 tibus, aut cum ipsa operatione; imò totum quod in priori naturæ hanc præ-
 cedit (philosophice loquor) potest actum elicere vel suspendere (possibilibus
 quippe pura omisso libera) atque hoc uno & solo à brutis hominem (in cæ-
 teris agentibus naturalibus, difficultas minor) quod ad hanc rem, distingui
 hocque invenire potui. Hinc I. *in respectu* ista ad bonum & malum, nequit
 esse de ratione libertatis, ubi enim est necessitas moralis, vel semper bene a-
 gendi (qualis Dei, Angelorum, Christi, Beatorum) vel malè agendi sem-
 per & peccandi (qualis Dæmonum & hominum peccatorum, qui fide &
 gratia destituti fixi sunt & immobiles ad malum, ut licet ab hoc peccato ex-
 terno abstinere possint, & illi, non tamen ab omni, sed ut ait *Præsp. de ingrati-*
c. 27. in vulnere vulnere surgunt &c.) nulla est ejusmodi indifferentia: vid.
Camer. q. 21. sel. Disp. &c. 11. etiam indifferentia cōtrarietatis quæcumque,
 seu quoad *specificacionem*, per accidens sese habet ad libertatē, nisi quā includit
indifferentiam contradictionis, hanc solā quippe voluntas est sui actūs domina.
 In actu secundo seu posteriori naturæ, frustra quæras indifferentiam aliquā.
 Actio tamen eo instanti quo primum exercetur est libertissima, et non intrin-
 secè adæquatè, cont. *Salmant. Hurt. &c.* sed per denominationem partim
 extrinsecam, ut *Suar. Vafq. Valen. Arr. Oviad. Carles. &c.* Num autem li-
 bertas sit ad finem, quod displicet *Amynaldo*, an solū ad media? locum
 postulat inter problemata.

LXXXI. Adam *πατριάρχης της γης* terra filius (nugæ Paræclitarum de
 terra Adamica, ut & de agro Damasceno, aut monte Moria judæorum non
 moramur) ad *Imaginem Dei & similitudinem* excitatus (Secuti sunt frustra ab
 hoc privilegio, sequiorem sequi exaltatio velint, ut & author libri, qui
 sic *multas non sunt homines &c.*) Hoc autem non faveat *Pneifici* ineptè di-
 stinguentibus imaginem inter & idolum, non *Andanis*, multo minus *Opas-*
des & Anshap. qui cælestiorem hanc ad humanæ naturæ Christi per *in-*
venit de novo assumende, similitudinem, & fingebant. Imaginis illius pars
 non exigua, in antioræ naturæ sic erat (reglā tribus neque quāsi *Lurbin-*
is) nec tamen *Flaccus* favens dicens formam hominis essentialē, peccato
 prorsus interisse. In justitia originali pars altera, quæ utique præterquam
 quod mentis sapientiam & rectitudinem voluntatis, dicebat, etiam appeti-
 tum sensitivum *et obedientem* præstabat, ut nulla inde *ut a-*
Multi fuisse Adamū supernaturalis & indebiti. In eo statu non negave-
 rim (quæ fore esse, donum prophetie) justitia tamen hæc, licet non essen-
 tialis, naturalis fuit, (quidam Orthodoxi adversantes, è quibus *Atolins. Ch-*

tante *Amyraldo* exer. Spec. cont. *Spanhem.* p. 101] contra Pontificios, qui
 Imaginario suo *pura natura* ita (quem *Janus* 177. tom. 2. ful. *Aug.* tu-
 bus libris profuse rejicit) provehendo, atque rebellionis partis inferioris pec-
 cato eximenda, supernaturalem eam persequunt. *Sociniani*, contra habitus
 Scientiæ, justitiæ & sanctitatis in Adamo, insurgentes, non moror, ut nec
Adamitæ (*Præadamitæ* damnat theseos initium) *Anabaptistas* quosdam, &
 alios nuditatem suæ carnis exponentes. Dominium etiam Adamo datum in
 cætera animantia (in hoc uno imaginem Dei collocat *Socinus*, atque ad ve-
 teres avias, molieri commune pornegar) deperditum tamen à peccato mag-
 na sui parte, in Christo revocatum; ita tamen ut rerum suarum domini sint e-
 tiam irregeneriti, cont. *Anabap.* sic infidelium bona fidelibus occupanda, ad-
 judicat perversissime *Pontifex Romanus*; remanserunt namque rudera aliqua
 & reliquæ domini istius in homine jam inde à lapsu. Etiam summi viri co-
 entur, eatenus saltem vel reprobis, proficuum fuisse Christum. Ut in statu
 innocentie nullum peccatum (cum eo veniale *Socinus*, vel etiam mortale
Abulensis, *Calberm.* impossibile, perpetram admittere, ut & plura errorum
 monstra Pontificii alii Pelagianismo incrostando destinata) ita mori nulla
 aut morbus; hæc enim ex peccato primum progerminarunt, ut communiter
 contra *Socinianos* tuentur nostri, etiam cont. *Pelagianos*, ut liquet ex *Augu-
 stino*, & anathematismis in eos latis, à concil. *Milevi.* can. 2. *Arauscan.* can.
 2. denique cont. *Episcopis* nonnullos (nunc etiam hoc sit contra orthodoxos
 quosdam universalis gratiæ patronos, qui peccatum originale nemini non
 officere constitunt, ipsi viderint) Hæc felicissimo statui colophon accessit
Edenis hortus (non enim allegorice accipienda sunt ista de paradiso, ut ac-
 cipione *Abm. Bara*, *Maynard*, & alii apud *Forer*). Ubi autem fuerat olim
 hortus ille variant *Archæores*. Huc constat male confundi ipsum cum uni-
 verso orbe à *Isaia*, male item in *India* collocari ab aliis, licet enim Geogra-
 phorum stylo & fere scriptorum omnium, per Orientalem mundi plagam
 intelligatur orbis alter & novus, nos tamen eam locum genesios, de terris
 illis interpretemur quæ circa sinum Persicum usque ad judæam porrigitur.
Bellarminus lib. de gra. pri. hom. valde vacillat in horti hujus loco designan-
 do. Cum communiter tamen, ceteris *Mesopotamiam* & *Armeniam* cum statum, ibi enim flumines *Euphrates* & *Tigris*, quæ de montibus *Armenis* exurgunt
 primum, decursu alluvit *Mesop.* *Assyr.* *Chaldeam* tandem in sinum Per-
 sicum. An etiamnum superstes Paradisus? divisio pontificii; negamus nos, &
 quod inde sequitur, animas fidelium à morte ibi (*Indæorum* hoc somnium
 & ex antiquis *Iranis*) aut illic *Enochum* & *Eliam* viros asseruari, inde pugna-
 turum aduersus *Amichristum* aliquando redituros (quod, *Pontificum* delictum)
 etiam si adhuc peritaret Paradisus, fideri fabulis istis omnibus non fa-
 cere, Qualem vitam Adamo pactus sit Deum temporariam præcise &
 naturalem

quædam, an etiam eam quæ nunc, in Christum credentibus, obtingit. Scinditur in contraria studia Theologorum vulgus. Illud certum conditionem Adamo impositam definiendam non esse, comestione sola aut non comestione fructus vetici, nisi summum symbolice & sacramentaliter. Ineptæ quærunt nonnulli Scholastici, num Adamus, licet in aliis pluribus deliquisset, si tamen fructu abstinent, perstitisset innocuus. Ineptæ etiâ, num durante eo statu ordinaria lege generatio futura, aut hac necessitatio virginitas amittenda; num etiam magnitudo, temperies, variatio sexus, individuatio porro &c. eadem quæ nunc; Num homo tunc carnes edidisset, aut peculiare genus politiciæ institurus (licet hoc ultimum non negarim) quid Adamo peccante solo, eventurum, frivola & incerta omnia.

LXXXII. Malaciam istam primorum Parentum, & longè felicissimam conditionem, tristis & luridus lapsus brevi subsecutus, extrema gaudii corrupt. Quæro autem à creatione die hic contigerit? Incertum; sunt qui referunt in quadragesimâ, sunt qui citius aut serius eam excidisse ariolentur. Non placet *Abulensis*, qui (citante *Arriaga*) ipso sabbatho, altero nempe à creatione die, lapsum scribit Adamum, cum sabbathum illud primum à Deo sanctificatum solenniter, atroci eo scelere pollui non expediverit. Displicet item à *Lapide* qui descivisse dicit hominem ipso creationis die, nempe vespere fere fuit & serum noctis (multa quæ eo die præcesserant, longam trahabant moram) priusquam conderetur Adam. Audaculos istos qui apud *Mosim Barcephum* horam definiunt, quâ conditus, matutinis nonam, tertiam pomeridianam quæ ejectionis paradiso Adamus, (quod eadem circiter expiravit Christus in cruce) non moror. Placet *Primus* quem sequitur *Arriaga*, ad diem aliquem quintum aut sextum sequenti septimanæ rem istam revocans, ut & eo plures minis diebus perstitisse videantur Parentes primi. Lapsum sollicitavit Dæmon invidia livens. Organo usus serpente verò (*Cajus Cyril. Bug.* ad speciem duntaxat serpentis, confugientes, non sequimur) vatro quippe animalante & e patris callido. Num autem in ordinem reptillum detrusus tunc primus serpens in peccatam, cum ante in nobilliori quadrupedâ, erectus incedebat, an quod pluribus placet, tunc solum, quod alias naturale, in contumeliam abierit, postmodum problema. Illud certum non ab ipsa muliere, ut insolenter jactant *Pontifici* & inter eos *Del Rio Adag. Sac.* in Gen. 3. sed a Christo ipso tot palmarum duce, gratiam illius conculcatum. Liberè tamen peccavit Adam, nam satanæ suggestio suasionis moralis metas non transcendebat. Quæ ordine autem hæc rebellio processerit, colligendum ex codice sacro. Uter gravior peccavit Vir an Mulier, solita suâ curiositate quærunt Scholastici. Infelix ista laurea (peccato in se spectato) *Evæ* non sine ratione conceditur, circumstantiis tamen personarum expensis, *Adami* lapsus gravior, *Bellarmin.* labem primam istius mali superbiam fuisse dicit,

Calvus & Luctus infectorius, quod in infidelitate illi loca sunt. *Pavus* ad *tor-*
mentum inobedientiam appellatur & cetera, hydra multiceps, plura complectebatur
 scelera, quae praedicti Theologi in suos quoque ramos distribunt. Sub-
 secuta demum mors, corporea (ut supra definivimus) & spiritualis, lento
 tamen pede, quemadmodum & *axalo tempo* gradatim peragitur. Aequum
 etiam erat illam malorum letnam, quam suo jumento (ut loquuntur) sibi
 accersivit Adam, transmitti ordine ad posterum (quod etiam ex Ethnica
 multi cognoverunt, ut *Pless.* de ver. Christ. rel.) neque aliter supposito pa-
 cto quod cum Adamo inivit Deus (ad hoc non requiro *παράλογον* con-
 sensum, posterorum neque cognitionem) evenire potuit, quin quoscunque
 propagaret, societate sceleris implicaret Adam. Innatam vero hanc & cor-
 ruptionem ingentiam (quam peccatum originale dicunt Orthodoxi) nega-
 runt olim *Pelagiani* (*Calvisius* cuiusque progressu veritas, articulis fidei rem,
 hanc (quam alias admittebat) concludi noluit; ideoque reprehensus ab *An-*
gust.) *Sociniani* item, ut videtur est apud *Socin.* & *Volkel.* &c. quod ipsum in
 causa, sublata ab iis satisfactiois Christi, efficacis gratiae & miraculose
 illius virtutis quam Spiritus exerit in conversione, negat; ut & potestatis
 plenam praestandi obedientiam assertat, atque eam justificationis consequen-
 dae (*Pontificii* in multis horum, syncretismus colunt, ex iisdem etiam prin-
 cipiis, saltem quotquot imputatione solâ peccati Adamici (hanc negat *Pelag-*
Iesuita, ne sit, sic faveret nobis, iustitiam Christi imputari dicentibus) ori-
 ginale circumscribunt, ut *Pigh.* *Cathar.* &c.) *Arminiani* demum & *Romani*
Strantes, saltem *Grevinch.* (citante *Ames.* in *Anti-syn & Thiss.* con. *Cor-*
dig. 1.) & *Cassell.* de *jure Dei* con. *Ames.* &c. expresse, imò implicite ex-
 teri, dum neminem ob solum originale dampnari pertendunt, atque infantes
 ad unum omnes, tam extra Ecclesiam quam intra eam natos indempnes di-
 micti. Nescio quum *Anabaptista* & *Weigeliani*, ut & incurtatores nonnulli
 quales *Cracina*, *Universalistae* &c. hisce accenseri debeant. Peccatum ergo
 originis dicit illud ipsum Adam peccatum omnibus nobis & singulis impu-
 tatam (hoc *originem Alimio*) insuper iustitiae primae vacuum (hanc
 solâ peccatum illud concludunt permulti Pontificii) denique qualitatem
 morbidam singulis inhaerentem & intima quoque depravantem (*Mani-*
chaeismo non accedo.) Quo autem pacto propagetur hoc ultimum (in
 prioribus res facilior, licet primum de imputatione, multis laessans plures)
 quae nobis videbitur probabilior sententia, atque animae creationi con-
 sonantior, in arena dabimus. Hac livida haec & contagio communi corrip-
 untur quotquot ordinario modo a parentibus proleminantur infantes, ne
 virgine *Maria* excepta, cons. vet. & nov. *Antidicomarianitas*, à *Riquio* in sua
Apol. rejectos &c. Sic baptizandos esse fidelium Liberos in remissionem
 peccatorum pertendimus, atque contra vulgus Pontificiorum (*Jansenitas*
 excipio)

metipso prolixi in ipso si adhibere requisita. Originali vitium ut non impeteret saltem, nec tamen *Dæmonem* aut *Verbum* baptismalem justificationem asserimus, multo magis absolutam sacramenti illius necessitatem. Durioſcolus hic *Augustinus* qui parvulos omnes sine baptismo decedentes, gehennæ addicit, Pontificii durioſculi qui limbo peculiaris infantum. Non obstant gratia hæc quæ in omnibus Adami posteris vires acquirit eundo, rudera Deus nonnulla perfectionis primæ superesse voluit a lapsu etiam, quæ cetero loculis quibusdam, tantæ calamitatis caligo digne æstimari posset, unde *Adriani* *Proterii* insculptæ mentibus Mortalium, lex naturæ &c. (de quibus Hexiologi accuratiores) sufficiunt scilicet illæ *Dæmonum* reliquæ reddendo homini inexcusabili.

LXXXII. Adamo nunc in extrema regula veritatis, pro evangelii promulgatione auxiliantes manus admovit Deus Gen. 3. 15. ubi epikome exhibetur Evangelii, quæ utique promissio complementum suum est consequuta, tempore constituto. Hoc autem exactè haberi posse (si retro rationes exigantur) sive ex scripturis calculo Astronomo-Chronologico, sive ex historiæ fide, negat *Font.* Sel. Disp. p. 12. natalis quippe *Abrahæ* annique regni *Abissini* (de cætera secretum) nodum faciunt inexplicabilem, nec tamen ideo mutat aut laborat nostræ scilicet. Constat enim *Iesum Christum* in *Missionem* missum a Patre (a seipso etiam, ut *Forbes.* Inst. Hist. Theol. 1. 1. c. 26. §. 6. sic ineptè verbi missionem hanc a *Sacramenti* in Divinitatis Christi præjudicium) tempore opportuno explendis suorum sceleribus. Christus verus homo, naturæ nostræ non tantum *essentia* sed *passiva* specificè (nam æternæ naturæ essentiam irrationalis & insensibilis assumi posset, numquam materia & forma seorsim, nunc accidentia separata &c. frustra quærent Scholastici) cont. *Valent.* *Marcion.* *Cardon.* *Borbor.* *Paracel.* *Weigel.* & alios plures apud hæreseologos. Carnem assumpsit de virgine (audaculus *Del Rio* Disq. Mag. 1. 2. q. 15. dum Dæmones virginem imprægnare posse defendit) cont. *Anabap.* (quibus etiam Medici resistunt) non tamen ad morem *Mennonitarum.* Christi anima vera, cont. *Apollin* cujus etiam errorem amplecti debent, *Monothelita* ut observat *Forbes.* Inst. Hist. Theol. 1. 5. &c. in *Hæresis*, Papæ eorum hyperaspis. *Eponymia* & *et* *et* *et* quæ secundæ Personæ Trinitatis cum hæc natura humana, facta est unione mediâ hypostaticâ, substantiali, cont. *Durand.* 3. d. 6. q. 4. (licet *Hurt.* cum defendendum suscipiat, quod in re ipsa bene senserit) simplici. cum *Hurt.* de Incar. d. 24. f. 2. (licet argumenta ipsius disp. 5. phy. de un. in composito & supposito juxta probent, duplicem unionem aut nihil in humanitate subjecta, cum *Thom.* *Lug. Arr.* in 3. p. &c. incorruptibili suâ naturâ cum *Arrius.* *Lug.* cont. *Vasq.* qui ad voluntatem Dei solam recurrit, terminat unione ad Verbum seu secundam Trinitatis personam, licet effectivè & originaliter a

cota Trinitate efflorescit incarnatio, cont. *Sabul. & Petripoff.* Num autem
 humanitas personata propria subsistentia, eidem possit a divina assumi
 disparant in contraria, de *Lug. & Arr.* Res mihi possibilis apparet, cum una
 eademque natura, subsistere possit pluribus propriis, alienis pluribus, alienis
 & propriis, seorsum aut simul subsistentiis (ad modum loquendi tunc, si dum
 naturæ humanæ unâ terminarentur subsistentia, essent duo homines, una per-
 sona, si è contra natura una duplicem terminaret subsistentiam, oppositæ
 dixerim &c.) De fide tamen assumptis verbum, nodam naturam humanâ.
 Num sanguinem simul, aut num totum sanguinem (*Cajet.* negat, affirmant
 ceteri, imprimis *Suarez.*) num item triduo mortis sanguis permanserit ver-
 bo unitus (quod misere distraxit olim, *Dominicus & Franciscus*, atque
 commisit coram Pontifice) quæstiones omnes inceptæ. Unio autem hæc, ut
 contra *Aristot.* (in Synodo *Ep. Gen.* damnatum, annuente *Cyrillo*) *dyo-*
physis 2. ad *diverſos*, facta fuisse creditur, ita cont. *Euseb.* (in *Chalced.* dâ-
 natum) at *et* 2. *dyophysis*, Hinc per *adverſum* *Lutheranum* (*Lutherus*,
 ipse dubitatur, & varius, etiam si fides *Machiari Adam.* in vit. *Luth.* dum
 moreretur, penitentia eluit quicquid prius innovaverat in re sacramentaria)
 sive matrem (quæ seu porta decemana ierunt, *Euseb.* *Apoll.* *Stromb.*
Acip. *Arrian.* *Suenfeld.* *Phoin.* *Thopasch.* *Judo.* *Mabum.* *Scin.* &c. de
 Christo jam olim errores eliminati) qualem admittunt *Suevi*; sive non
 matrem, quæ propria naturæ divinæ tribuantur humanæ non contrâ, sine
 affirmetur hæc in statu exaltationis duntaxat, ut *Hassio.* *Marpurg.* *Bransvie-*
jenen. *Salas.* (novi quosdam particulares ex his, Theologos, *Hoffman.* *Chem-*
ni. *Hertlin.* *Westphal.* &c. omnipresenciam humanitati Christi negare) si-
 ve in omni statu etiam ab ortu, quam soli inter *Lutheranos.* *Suevi.* de pulsis
 distinctionibus quas obtendunt ceteri, tueri audent, rejiciendam statim,
 atque frustra ipsos advocare *Damasc.* *Zanch.* *Gryus.* *Sadeul.* *Polan.* &c. Non
 negaverim tamen Idiomatum communicationem, non verbalem tantum
 (quod falso attingunt adversarii *Danz.* *Ahng.* &c.) sed & realem, quæ quæ
 unitus naturæ sunt propria, non illa quidem in re de altera dici queant &
 abstracto, res quoque sic acceptæ non sunt, nec per identitatem, nec inha-
 rentiam, nec unionem, nec terminationem ullâ, in concreto verd de ipsa per-
 sona ite prædicantur. Perfectiones humanæ naturæ Christi animæ, corporis,
 voluntatis, intellectus, gratiam, scientiam, infusam, acquisitam, possi-
 bilitatem & futurorum (de quibus omnibus multa Scholastici) in præsentem non
 rongo. Infirmitates naturæ nostræ cum ipsa nō assumpsit, nec enim scivit
 omnia quæ homo (insurgit *Arri.* 2. b. d. 29. l. 5. in *Obied.* nominatim
 quod maluit rationem reddiderit, non communicatæ sciequæ divinæ hu-
 manitati, cui tamen illa unior, sed frustra) simplices nescientias ipsius, scrip-
 turæ modum, nobis explicandis perperam fugiunt *Baray.* & *Iesuitæ*, ad
 æquivocationes

equivocationes suas. Ab infirmitatibus naturæ humane, quas Deus in eo
 composuit, longe habemus peccatum. Quo autem titulo Christus homo impe-
 cabilis (creaturam rationalem naturâ suâ impeccabilem, post *Salomon.* trac.
 7. de Ang. d. 9. repugnare arbitror, licet contra Testes multos) variant
 Authores. *Secor. Durand.* & alii apud *Suar. Vafq. Becan. c. 12.* de Incar. &c.
 impeccabilitatem Christi reducant in visionem beatificâ (est namque Scho-
 lasticus Christus simul viator & comprehensor) absque hac turem potuisse
 eum primò product, consequenter peccatum fatentur cum unione hyposta-
 tica compossibile. *Arminiani* dum Christum docent docet in quere potuisse
 demandatam sibi a Patre provinciam, (ut ostendit *Gloppenb. Sel. disp. Sym.*
ex Remonstrant. Apol. &c.) paria docent; ac omnium clarissime *Episcop.*
resp. ad Disf. Camer. (ut taceam nunc *Pramonstratensem* illum *Card. Hosti* ci-
 tatum) cap. 12. Christum peccabilem asserit. Nos contra impeccabilem,
 ab unione imprimis accessimus, ut & ab exuperante gratia, quâ unctus ipse
 supra sociales omnes. Per calumniam oggerunt *Calvin* Pontifici, quod dicit
 Christum in cruce desperasse, cum illius nec vola nec vestigium apud
 ipsum.

EXXXIV. Scholastici plures, etsi Adamus nunquam peccasset, inextin-
 tionem futuram (gloriosum quippe mysterium & extra peccati respectum,
 desiderabile) concludunt, ita *Alen. 3. p. q. 2. m. 13. Albert. 3. S. d. 7.*
Secor. ib. d. 3. Suar. Hurtad. 3. p. cont. Vafq. Tanner. Arriaz. Luz. &c. arguo
 hoc totum effluxisse video ex perverso quem instituunt Decretorum Divi-
 norum ordine. Placet methodus *Molina*, quam postea (amputata Scientia
 Media, & quibusdam aliis anomaliis præcis) amplectitur *Twiss. Vind. lib.*
1. Dig. decem continuis, non tamen illius vitola arans. Expiandis ergo pec-
 catis venit Christus, quod vel ipse *Erasmus* Socinianus (forte insolens, ut olim
Casparus admittit lib. de cau. mort. Christi. Satisfecit in omni rigore, iusti-
 tiz De exigenti, ut tangebam superius ches. 12. cont. *Gentilis* qui ignoravit,
Pelagianus (qui primis satisfactionem subruere satagere) *Abaylard*, deinde
 (quem idcirco exagitat *Bernard. ep. 190.* etiam damnat *Council. Romæ* habi-
 tum sub *Innocentio*, ut *Berou. ad an. 1140*) Socinianus deinde &c. copra e-
 tiam *Durand.* (Scholastici cæteri saniores, ut pro omnibus unis in hoc pon-
 to, testatur *Humbert. 3. p.*) qui satisfactionem quidem admittit, exactam
 tamen eam & in rigore nolo; ita quod intervenire debet Desceptatio
 (hoc etiam percussit *Versilius*, ut *Lobb.* in ipsius er. & ad partes *Durandi* per-
 traxit) at hæc licet Orthodoxis necessaria etiam, illibata linguat *Sanctus*
 Satisfactionis bujos. *Spanhemius* (citante *Amrat. Spe. animad. Special. p.*
487.) redemptionem nostram quam morte Christi, peragi non potuisse al-
 ter perpendit (forte cont. *August. Calvin.* etiam) *Owen* dicit. *Wag. p. 13.*
 convenientiorem alteram machinam *Philas* *Deur* *las* explicandæ vix sibi

videri, & ista sunt quæ Scholastici nonnulli temere subintrant. Illud te-
neq. exarumam eandem nullam, iustitiæ Divinæ facere satis potuisse unquam;
etiam Scholasticos quosque malitiam peccati finitam, (aliquo sensu hoc
etiam admittunt orthodoxi, quem vide apud *Baron. de pec. ven. & mort.*)
p. 2. c. 2. *Poss. Sel. disp.* p. 2. de Mer. Chr.) faciunt, ut faciunt *Suer. Vafg.*
Valent. Tannr. (*Hurt.* hic sanior) *Lug. Arriag. Ovied.* &c. etiam quosque
satisfactionem à puro homine præstabilem potant (ut potant plures in pec-
cato saltem veniali, in mortali etiam, *Alexand. Pallud. Riebar. Tapper. Cajet.*
Ar. apud *Vafg.* 3. p.) errare omnes. Nescio an *Stancari* opinio de Christo
Mediatore secundum humanitatem solam, huc revocari possit; si possit,
illuc damno. Num autem dignitas illa à persona Christi in ipsius actiones
exundans (hinc obedientiæ valor infinitus) physica sit entitas, an potius
moralis relatio, disputant inulti; posterioribus adhæreo, neque argumentis
Rogase divelli me patior. Quamvis absque culpa & cautela ex lege iustitiæ,
pomerus nemo sit, quandoque tamen ex causa (ubi nulla culpa) divino
& humano iudicio poena inferitur, & quoniam frequenter. h. si vero. ut sit. non
contestas. text. & ib. gl. c. renorantes. 22. distin. & inc. antiqua. de privil. gl.
communiter recepta in c. 2. de Confis. Sic *Levit.* c. 20. Interprete *Angulim.*
poena rationis expers & innocuum, cum femina quæ se ei commiscuerat,
lapidibus una obrebat, &c. etiam inanimata, *Draconis* legibus apud *Athe-*
nienfes, cordis perpetuæ iudicium subire tenebantur. Ut tamen indecitant
relinquã ipsi iurisconsultis quæstionem illam, num quis, se possit regulariter
alterius loco, ad poenas corporeas obligare non minus quàm pecuniarias, de
quibus eruditè *Covarr.* tom. 2. var. Reiol. l. 2. c. 8. quinque totis conclusio-
nibus, certum est difficultates istas quæ aliàs moveri possent, respectu Christi
cessare. quoniam enim Dominus fuerit suæ vitæ & membrorum, potuerit illa
probabilis oppignorare pro nostra salute, ultro etiam subire poenam cui
non erat succubiturus, de quâ porro victoriam non ignobilem se reportatu-
rum, certissime sciverat. *Sociniani* hic plura tumultuantes non moror. Num
autem creaturam omnino immerentem, addicere possit Deus æterni cruci-
atibus, quod affirmat *Tyris. Zuidlov.* &c. negat *Arriag.* salva ipsius iusti-
tiæ fieri posse, ad problemata remitto.

LXXXV. Sunt Qui Christum volunt actiones multas habuisse, vel in-
differentes solum, vel in firem præcisæ naturalem, sed admodum injuriæ.
Actiones ipsius omnes. Sponsiorum non erant, licet homo nostro obiverit vel
maximè naturales. Actus Mediatorios Christus prius quàm incarnatus, præ-
stitit aliquos vid. *Rives.* in 12. Hof. nullos tamen sacerdotales. Christus
quoad naturam humanam (de supposito non loquor, licet in hoc etiam, ita
dicant *Arriani, Nestoriani* &c.) iudex fuit. De facio quæ moralia legiserant,
accuratè præstitit. Cæremoniali etiam (circumcisiis, hæcque fuit, quod
mirum,

(*minimè de hostilitate*) sese submitit. *Spalato* de Rep. Eccl. l. 6. c. 1. civili Potestati Christum subjugem, non nisi per blasphemiam dici posse contendit, ut debili suspitioni innixus. Neque ad veram obedientiam desuit Christo libertas, licet Scholasticos (in more Christi imprimis) hoc misere torserit, vide *Suar. Vass. Val. Tan. Tjamb. Harr. Lug. Arr.* in 3. p. omnes. Num autem in censum iustitiæ nostræ legalis, tota ea obedientia cum activa tota passiva, (multa distinctionem respouit, seu *Remonstrantium* machinam discerpente Ecclesiæ destinata, minimè catachresi dicitur *obedientia passiva*) qua actionibus & per passionibus suis Theandricis, vitæ decursu atque ipsa domum morte, præstitit Christus, referenda sit? disputare video cont. *Lutheranos Wendelinum*, atque iusticiam nostram circumscribere morte Christi sola, post *Piscator. Olvian. &c.* (*Ursin. Parau. Lubb. &c.* alii in hoc negotio Palamones potius quàm Adores) Tamen pro tota Christi Obedientia stare Theologos plures, ut *Lutheranos* penè omnes taceam, *Iun. Gomar. Polan. Walg. Rivet. Cloppemb. Amis. Perkin. Devenant. Gou. de Sathf. cap. 6.* Inter Scholasticos *Suar. &c.* in 3. p. d. 39. l. 3. &c. licet eorum pauci sub his terminis quæstionem eam verent, etiam ipsum *Calvinum*, talem quid posuerit justificationem in remissione sola peccatorum, non probat eum aduersus accessisse sententiæ; vide *Commen. in Rom. 5. 19. Wal. epist. ad Daurin. &c.* Posteriori opinio nobis magis probatur, neque motor Enthusiastas quosdam & extaticos, ad gradum summum contemplationis, qui in meta passionis consisteret, contigentes, Christos Mediator utique & sponsor secundum utramque naturam; Reijciendus ergo *Stancarus* qui cum Pontificiis Divinam, ex una parte, ex altera, qui humanam excluderat *Osiander* (Num autem qua Mediator Christus sit adorandus, quod in fayas concitavit *ragardias Maraf. &c. Zandee*, quod etiam fuisse tradat *Post. Cloppemb. &c.* in quodammodo argumento, *Sacchini* ipse ad *Eximius Day* redactus in disp. com. *Christ. Frank.* cum hinc inde habeamus Orthodocis, locum sibi vendicat inter problemata) Quæ Deque rationem passionis eximitur; Humana natura plures penas pertulit, cum corpore tota animâ totâ: nec enim Pontificiis accedimus, quæ cum quibusdam etiam nostris *Chamiers* castigatis admittunt unquæ gratiarum Christi corporalem; animæ negant, nisi lectum accidentalem ex sympathia, & præapprehensione, aut quoad sensitivam partem præcise. Calumniatur tamen *Suar. Vass. Bellarm. Besk. &c.* alii, dum idcirco nos, Christum desperasse, de animæ salute dubium, putare dicunt; cuius interim esumonia sapio, postulat, rancidam eam crambem, non erubescunt renouere: neceolunt. Desiderio Christi ad inferos, cum res sit historice potius quàm fidei, tuorum facti, sicut localem, eum negent Orthodoci plures, non omnes. Num Christus singuli aliquid præmerueris præstatione legis, negant *Calvin. Daur. Par. Inn. Amis. Maccov. Buchel. &c.* aff.

Zench. Pifcas. Cloppomb. Gomar. Vact. &c. ut taceam nōdū Scholasticos) turius tamen fequeſtrāte pones, *Chamierus* quippe non neceſſariam hanc quæſtionem pluribus oſtendit. Quod *Chriſtus* mortuus ſit pro omnibus, ſimprobant etiam ex papicolis, *Dominicani, Præmonſtrates, Ciſter. Academia Leyan. & Duac.* ut ex *Epis* liquet *Comment. in epist. damianæ* item plures alios iſtius ſarſoris, vel ſerales iſti conſictus ſuper *Iansenii ſpree. Auguſt. palatib* faciunt & deinceps facient. *Lutherani* inter evangelicos (ſic eos dici a mte *Amyr. de pac. inter Evang. Mareſ. in ſynocet &c.*) ſoli ab hère diverſi. *Soci-niani* item & *Remonſtrantes. Amyraldus* cujus deſenſionem molitur *Dada. & Baxter.* & alii ſimile quid imaginantur, ſed aſſim dicere *Amyrald.* (cujus tamen memet patronum non proſiteor) *Arminianis* in hoc puncto non accedere, cūm decreram dandi fidem & poenitentiam (quicquid ſit de gratiæ ipſius univerſali objectivā) abſolutum ubique fateatur. Uter ſit *Chriſtum* in cruce ſolos ſuſtinuiſſe electos firmiter credo. Nom ſiſtione ſuppoſiti & civili quadam *μὴ ἀμφὶ ὑποστάσι*, an ex re geſtā ſolam ut loquuntur *Iura*, promunt abſtrabo. certus, nihil interim, *Remonſtrantes. Arminianis* nihil, ſive hoc ſive illud dicatur, accreſcere, ut neque aliis contrā ſententiis. Diſtinctionem ſufficientiæ & efficaciæ mortis *Chriſti*, ſeu ſufficientiæ iſtius in potentialem & actuaalem, alicubi explicant, *Peſſ. & Athing.* abſque præjudicio veritatis. Abhominamur iſtam *Pueſſi & Huberi* univerſalem reſtictio-nem, & fidem in Deum naturalem, abhominantur omnes ſancti. Quæſtioni illi, num *Ethnici* aliqui ſalutem conſequantur, in præſenti immiſcere me nolo, licet (ſi quid ego iudico) qui habitum fidei *Adamo* conceſſerit in innocentia (ut concedunt plures orthodoxi. vid. *Twiff. cont. Corvin.*) gradum aliquem faciat in hanc opinionem tuendam. Etiam *Clement. Alexand. & Chryſoſt.* (non iſdem principiis uterque) affirmare non dubitant; ut ex *Cas-fab.* liquet in ſuis exerciciis. in *Baran. Sime Senen.* in annotat. explicitam namque fidem in *Chriſtum* ante tempora plenioris patefactionis non requiri dicebant (quod falſum eſt, *μὴ γὰρ οὕτως & ἀντιπαρὸς*) nec *Remonſtrantes* hic aſymboli (licet *Epifc. Reſp. ad Camer c. 7.* negare videatur) ex eorum namque principiis ſequitur, etiam *Epifcop.* eictus, *Athen. Cytil. Proſper. Origen. Clement. Auguſtin. Oſ.* in ea fuiſſe dictæ ſententiæ; ut & *Pſ. Eraſmus. & Andrad. Baſilius* cont. *Papiſm. &c.* Omnem gratiam ſui promeruit *Chriſtus*, niſi ſermo ſit de prædeſtinante ſeu electionis, & primò primā exequente (quā ipſe Sponſor conſtitutus & Mediator.) *Amyrald. & alii*, fidem reducunt etiam ad decretum electionis, non *Chriſti* merita, vid. ad hoc *Theſ. Salmer. p. 2. 250.* Quo autem ordine conferantur ea bona, non nihil poſtea, nunc dico obligationem noſtram non extingui ipſo factō & immediate in morte *Chriſti*, aut alia bona preparati. quod verum, ſive idem perſolvent *Chriſtus*, ſive tantumdem pñict, ſatiſfaciendo ſic, (hæc quæſtio eſt

ficam peperit istam appen. *Omnium Bader.*) in hoc ultimo clariff. ex *L. Mutuum §. 2. ff. de reb. credit. L. cum v. de sol. L. Debitor &c.* Quis autem immediatus effectus mortis Christi? in præfenti dico me non unum aliquid reperire cui hæc nomenclatura conveniat.

LXXXVI. Bona quæ Christi vita & morte hominibus obtingunt, non nisi fœdere medio veniunt, nec enim aliter Deus œconomiam gratiæ institueret & explicare voluit. Fœdus non pactum esse *μὴν ἁρπαγ* seu uni⁹ latortis, intelligunt omnes (nisi ubi de creatoris irrationalibus ut Hof. 2. 18. fit sermo) sed mutui fidei. Quam autem Deus stipulatur obedientiam particularem, ad eam eminenter obligat ipsa hominis natura (hæresi namque *Sab. Franci & Embusasi.* affines esse non copimus) ab eaque quæ tali taliterque relata ad Deum & homines, efflorescentia dictamina. Quibus utique duobus Legem ego naturæ & æternæ (hæc etiam alio sensu usurpatur) cum *Vasq.* definitio, ipsiusque promulgationem. Fœdus isti obligationi superveniens, reciprocam a Deo promissionem includit. Originaliter ergo est a naturæ lege, omnis ea quæ fœdere, addiderim aut jure positivo ullo divino vel humano, in creaturas rationales inducitur obligatio. Prima regula morum nobis est natura rationalis. De primi fœderis (quod vetus dicitur) stipulatione & restipulatione nonnihil dictum superius. Eo verò, Adami turpi delivio, ut Aqubor ad Heb. antiquato, sub fœderis saltem formali ratione, successit novum. Cujus œconomiam multiplicem Mosaicam & Evangelicam per censere nunc alienum, Vid. *Cambr. de Trip. Fœd. Cloppenb Disp. Theol. 2.* Illud certum cont. *Antinomios* succedaneum hoc & Evangelicum quod icere voluit Deus cum homine lapsu Gen. 3. 15. fundamentum habere fœdus aliud, quod *Patrem* intercessit & *Filium* &c. num autem fœdus novum sub conditione efferatur, an formulâ absolutâ? num item ambitu suo, quicquid est proficentis populi contineat (unde lites illæ magnam partem, quæ hoc sæculo, in sacramentorum præcipuè administratione, Ecclesiam Dei concitarunt) definire hic importundum. Hoc firmiter teneo, cum Deus non adigat aut adigere possit hominem ad impossibile (*Zuidlev. cap. 13. suarum Vind.* renititur, quibusdam enstasibus fræctus, sed frustra) spectata bonitate naturæ suæ, quam declarare vult (imprimis contra dictum suorum cum homine constanti tenore) & elucescere, impar autem sit homo & super novæ legi præstandæ (de legibus aliis postmodum redibit sermo) gratiam aliquam adiutoriam exigi, qua homo in operibus bonis & purè supernaturalibus promoveatur. *Atenichai* olim & *Priscillianista* fato dabant omnia, hoc pno. discrimine, quod illi duo principia, alterum bonorum, malorum alterum, hi astroturp influxum allegebant. *Pelagius* virtutes juxta ac vitia humano ascripsit arbitrio, *intraditum* etiam istius viribus & *inmunitatibus* largiens, gratiam verò omnem, cujus in Scriptura mentio, de creatione

interpretans. Obstitit principiis hîsc *Augustin.* idcirco infensiores ex parte *Pelag. Calist. & Julian.* In Concil. tamen *Palæst.* ne anathematizaretur *Pelagius* gratiam aliam admisit à creatione, sed verbo tenuis. Postea vero ut ex lib. 4. *August.* cont. *Julian.* liquet, nonnihil amplius gratiæ concedere visi sunt *Pelagiani*, continuationem sciz. & incrementum boni operis, initium non omnino. Cum autem hæresis hæc, ab *Arausiano* conciliisque aliis mediâ sui parte præsepulta, atque ab *Augustini* argumentis tumulata jaceret, aliquæ tamen illius fibræ remanserunt, in *Galila* præsertim ac nominatione *Abassitis*, unde forculus alter *Semipelagianorum* seu *Abassitensium* surrexit & pullulavit, *Pelagianis* utique paulo mitior, adnitebatur namque peccatum originale & necessitatem gratiæ ad cætera bona opera, sed in multis infelix germen; initium enim aliquod prærequerebant à nobis, fidem sciz. vel certe fidei desiderium, quo merito (scz illud ponerent condignum seu congruum) moveretur Deus ut huic potius quàm illi gratiasti ad bene operandum tribueret. Hujus doctrinæ admonitus *Augustin.* a *Prospero Aquitano* & *Hilar. Arelat.* duos libros edidit atque triplici omnino argumento protulit itosum audaciam. De quâ re latè *Suar.* proleg. 5. de grat. *Poss.* Hist. Pelag. lib. 2. c. 7. cum paucis eruditus, *Janfen.* toto tom. 1. sui *August.* *Regiusen.* ubi error c. 10. 1. vindicat *Poss.* supradictus, ut & alii *Cassianum. Prædestinationis* dicte *Possini* dicti lib. 6. 8. fuisse Monachos quosdam omnia gratiæ, nihil arbitrio, suasioni aut correptioni tribuentes. Sed rectius thes. nostra 10. hæresin istam confictam conclusimus, ut & *Janfen.* c. 1. sui *August.* L. 8. c. 23. Mentuntur Pontificii dum *Lutherum* & *Calvinum* isti calumnizare putant. *Scotus* voluntatem creatam determinati voluit a Deo non quidem per aliquid intrinsecum (etiam in bonis actibus) & in ea receptam, sed suâ voluntate extrinsecâ solâ, ob sympathiam scz. quæ voluntati nostræ cum Divina intercedit; consequenter Si Deus operaretur ex necessitate nature ut voluit *Aristot.* non superfuturam nobis libertatem, concludit *Scot.* 1. d. 1. q. 1. & d. 9. q. 4. &c. cont. *Thomisti Cajet. Capreol. Ferner.* & *Resus* plures. *Scotum* quod ad actus naturales attinet, sequitur *Strangius*, sequuntur alii. Deslexerunt tamen nonnihil *Ambros. Cathar. & Less.* (ut ex hujus disp. de Prædest. apparet.) qui ultimus *Augustin.* arripere nititur, *Michæel. Raj. Lovan.* demum, opera Angelorum bonorum & Adami innocentis, non esse transcribenda dicit Divinæ gratiæ determinanti; transcribenda tamen peccatorum opera bona omnia, ut quoscunque liberarit Deus liberentur ceteris, ceteris ne iridem derelicti damnentur. Facultas *Lovan.* eandem doctrinam asseruit adversus *Less.* (distinctione gratiæ in sufficientem & efficientem præpositam *Janfenius Ipreu.* neque abla. *Strang.* &c. Adamum quippe innocentem, gratiâ quæ ipsius actus determinaret, non indiguisse arbitrarur, *Demigiani* (quos hæcenus sequuntur Orthodoxi) ingratia

Ingentis Jesuitarum, Arminian, &c. prædeterminatricem gratiam possident ad omne opus bonum & supernaturale. Quibus nos adhæremus, adhæsimus semper, & posthac cum bono Deo adhærebimus.

LXXXVII. Si qui actus antecedanei ad conversionem, sunt admittendi, si quæ præviz ad fidem & resipiscentiam salutarem dentur dispositiones in nonnullis (de quib. Theologi) non sunt illæ arbitrii humani viribus adscribendæ, non merito de congruo *Jesuitarum*, sed gratiæ imprimis discriminanti (*Χαρισματα* tamen & communiores Spiritus S. egressus non negaverim) primam suam efficaciam exercenti, ut tandem ædificium spirituale gradatim assurgat. Dona Dei quippe sunt *αὐτὰ μὲν*. Gratia victrix & liberatrix. Hinc corrue inepta illa & importuna *Jesuitarum* & aliorum (quorundam Universalistarum, qui habentur Orthodoxi) Gratiz distinctio in sufficientem & efficacem, circa quam hærent impliciti, atque anxie inquirentes quid auxilium efficax sufficienti superaddat. Merito etiam *Syn. Dordracina* erroribus Ecclesiæ ejiciendis, quos hausserant *Remonstrantes* ex Lacunis *Jesuitarum* *Malayiani* *ζῆλος*, annuñtavit sententiam de conversione per suasionem merè moralem, & talem duntaxat Gratiz operationem cui homo & resistere possit & actu saepe resistat, ut Deus regenerationem ipsius intendens soci sine excidar, Cap. 3. & 4. *In rejell. Error.* §. 7. Sanè insuperabilem & quendam sensu irresistibilem Gratiam hanc operationem, in Sanctis & Beatis, summè agnovisse videtur *August. de corrup. & grm.* &c. & *Enchirid.* c. 32. Sed Neque placet, quæ *Amyrald.* post *Cameron.* & nunc communiter *Galli*, insistant, viâ, nempe Spiritum Dei immediate quidem intellectum afficere, eo, verò mediante, voluntatem & appetitum emendare, interpolare, immutare, vivificare &c. (voluntas quippe illi sequitur ultimum judicium practicum intellectus.) Quamvis enim *Amyrald. & Camero.* illuminationem mentis sequi omnia, & quidem necessario, quæ de voluntatis transformatione, dum convertimur, docet Scriptura; tamen tanta cum emphasi, & tot patheticis loquendi formulis, concelebrantur ista, ut certe statui debeat immediata Spiritus actio in affectibus, vel unum è duobus admittendum, in fidelibus scilicet, affectus manere irrogenitos, aut (quod æque absurdum) absque spiritus ope regenerari. Quare præter antecedanea ea, quæ conversionis subinde & actum bonorum, præstigia; præter illuminationem intellectus (quam exhibet *Job. 6. 45. Job. 16. 8. 11 Eph. 1. 17. Apocal. 3. 18. &c.*) præter etiam incendiorym faces voluntati immixtas & inspiratas (quibus alludere videtur *Ps. 45. 7. Gen. 9. 27. Hos. 2. 14. &c.*) necessariam duco voluntati inciduam & infusam efficacem gratiam, omnis actus boni detotinatricem. Quæ quidem indeclinabiliter, irresistibiliter (salvâ libertate) elietur voluntas & incitatur, absque qua autem nullum opus bonum edi possit aut absolvi. Quæ porro titulo qualitas ista seu motio voluntatis gratiosa exigatur, num

sciz; Originalis peccati unice (quod *Lansen. Maref. Strang. &c.* videtur) an subordinatiois ad Deum (quod allubescit quibuldam longè doctissimis viris) an quoddam actus isti sint supernaturales (*Baxtero* non accedo, a reprobris amores eisdem specie cum actibus reparatorum fieri posse perpendenti, qui adeo circū vapulat *Kindalle Dig. Spec. &c.*) an titulo aliquo diverso ab his omnibus, in arenā explicabo. Atque hæc quidem mea sententia quam hæcenus sustinui (nec enim providentiam Dei circa actus bonos, decreto indifferenti circumscribere, fuit inquam mihi animus aut opinio) & etiam nunc sustineo, de gratiæ efficaciam, candidè exposita, Si ex adverso quæras Providentiæ divinæ contexturam & ordinem in operibus malis, cerè delitescere volebam & vadamonitum deferere. Placet quippe in hac re *Augustini* modestia, recurrentis subinde ad modum occultum sed semper iustum, seu explicabilem seu inexplicabilem, *Bradward.* item, de Cau. Dei, c. 34. ult. ver. *In magnitudine huius questionis mallem majores audire quàm ego minimus respondere.* Ne tamen suspicio aliqua suboriatur, me carcinoma aliquod seorsim à vulgo in sinu fovere, & occultis coquere consiliis, agedum, quid hic rei sit pervideamus. Atque primò tdm, post Orthodoxum in orbe nomen, neminem (qui typis sua permisit) vidèro mihi licerit, qui formale peccati seu malitiam, in actu ipso collocans, ad hunc, simul requiri dixerit qualitatem voluntati divinitus immixtam, quæ non inferat utrunque, sed naturaliter, essentialiter & omni modo, determinet ipsam cum ad actum, i.e. malitiā & iniquitatem. Certè quæ hæc duo tenuerit aliquando aut teneri posse putarit, Theologus Reformatus occurrit nemo. *Arriag. Ovied. Rayn.* & istius turfuris alii, malitiam peccati ponunt in actu ipso positivo, ut & *Strang.* Insuper (ut taceam nunc Dominicanos) Orthodoxi plures ad peccati materiale, seu actum malitiæ substantiatum, determinati dicunt Voluntatem à Deo. At qui hæc duo junctim defenderit, ad manum non habeo. Propterea sollicitè mihi declinanda ista cantes. Desiste, etiam qui peccatum in privatione ponentes, prædeterminationibus faventiore videntur Reformati, rem istam in actibus malis (ubi difficultas major) saltem potius deslorare mihi vili (excepto uno aut alio caso qui ad vivum relictus) aut si qui propius attingunt, non definire quod sciam, prædeterminationes eas, qualitaris infusione in voluntatem. Tertio, cum duobus aut tribus Christi seculis, pene Patres omnes, pro arbitrii libertate in actibus naturalibus, adduci etiam a nostris, *Bacon.* porro, *Sibbald. Capel. Baxter. Camer. Amyrald.* & plures alios peculiari fortasse scripto post hac citandos, in diversa a prædeterminationibus voluntati immixtis, fuisse sententias; cum denique Summus quosdam & pios viros, *Synodi Dorstacena* etiam lumina & eolumina, Scientiæ Mediæ (quam absque decreto indifferenti subsistere non posse, nec intelligi, lippis & tonsoribus notum) favere observassem. Certè, ut verum fatear, hæc omnia me ita transigere, ut pene persuasum

persuasum habuerim, aliam quod ad actus peccatorios (catenâ solam
 admissam quâ Scientiam Mediam) me debuisse insistere viam. Nunc Dei
 gratia, Scientiam in Deo Mediam, nullam esse posse, demonstrare paratissim
 sum. At non quod hæc illa affinis aut eam inferens, nec enim apud *Au-
 gust.* *Epiph.* (*Philos.*) aut hærescologos alios, occurrit, etiam durum
 si conclusio omnis, quâ per odiosum consequentiarum systema, deduci possint
 nonnulla, *Scotus*, *Arminius*, *Pelagius*, forte favens, *Scotus* illico censetur
 aut *Arminius*, præsertim cum qui concludit, lacinosas illas sequelas
 opportunè præseindat. Neque quod Dominio Dei adversatur (hoc argumen-
 tum magnificunt multi) Interim ut spero viri boni, dum in conclusionem
 eò, patienter ferent me omni ipsorum ratione non moveri, Scientia ergo
 media nulla. Nam infundendo qualitatem voluntati eam prædeterminat
 Deus ad peccata? adhuc nego. Concursum proximum Dei & identicum,
 subtractionem gratiæ reprimentis (quâ subinde Deus improbit largitur)
 efficaciam item gratiæ subtractionem & salutaris, permissionem non nudam
 sed quæ effectum fortiatûr imperturbabiliter &c. respectu actus mali ad-
 mittere, atque his, etiam quæ de induratione leguntur in Scriptura & occa-
 sione (ubi maximè angustia) explicari posse pro. At quod Deus mali-
 tiam infundat voluntati, aut qualitatem mali determinatricem, non videt
 adhuc Scripturâ, auctoritate aut ratione evictum. Etiam horrendum mihi vi-
 detur (quod tamen si consequenter loqui velint, admittere tenentur quor-
 quot in adversa nobis sententia) Adamum culmine istius felicitatis, quod
 Dei gratia tenebat, præcipitatum, infusione solâ qualitatis illius ad malum
 moventis & determinantis, à Deo facta. Certè sanctiores Scholastici sapienti-
 qui ne habitum quidem virtuosum (efficacia tamen longè inferiori quali-
 tate hac) à Deo infundi posse defendere audent. Atque hoc meum est iu-
 dicium de modo conjunctionis concursus Dei & hominis, in actibus bonis
 & malis, quod utique expromere verasset modestia (cum hæc alterius for-
 sint, neque quis debeat Theologicum thuribulum arripere.) nisi, ut apud
 Hæreseos, Arminianismi imprimis & Pelagianismi, postularer eorû Scoti.
 Quibus tamen exolvunt me ut opinor, quæ prioribus quibusdam & hac eâ-
 dem thesi, de gratia divinæque efficacia. Quod autem hîc negarem infu-
 sionem qualitatis ad malum determinantis appetitam, non mihi fruidi. At
 opinor, cum in hoc uno recedam (siramen recedam) & paratos sim aliam
 aliquam inire viam (si quam institi hætenus, & deinceps institurus, non
 placuerit) monstrare mihi ab Orthodoxis aliquo, modo eâ illibata maneat
 Dei Sanctitas, & aspergine peccati longè habeatur.

LXXXVIII. De tertium Hominis statu, Institutionis scilicet, seu natu-
 ræ renovatæ, speciemus, præter delibanda circa gratiam & habitum actusque
 Theologicos in particulari, Fides fundamentum spiritualis vitæ. Num ha-

huiusmodi, quibus, ut nonnulli dicunt, cum illis *Formis* & nonnullis
 Christianis volunt, *omnibus* efficaci primis, animam elevare ad credendum, po-
 tere instillare habitus. *Arminius* etiam conversionem per se dicere
 solum, solum, quum autem deus seculo interno Spiritus, ad externis verbis
 atque etiam ab eiusdem Spiritus efficacia physica interna difficile cognita,
 in hoc autem recedunt a prioribus, quod neque primis neque postea, habi-
 tus illos infusus admittunt, ut *Greynsh. cont. Ames. citante Baxen. Tursio*
conc. Car. Dom. suam Arminius recedant *Scholastici* quidam, delictibus
 pernaturalibus habitus, sedem supernaturalibus, ut naturales naturalibus, gign-
 ni condescendentes, ipsi videntur. *Pembins* suadet vocationem, conversionem,
 sanctificationem, regenerationem, Spiritus donationem, idem prorsus esse
 multis designatum nominibus. *Baxen* *Pembins* sequitur. Absisteret tamen
 me, quod ea sententia, justificationi, antecedens, statuat Sanctificationi,
 habitus quippe omnes in ipso actu & articulo primo, vite spiritualis, infundi
 pertendit. Obiicit, (quem sequor,) iam inde a *Baxen*, altera opinio
 (*Pembins* primis contrariis) fidem & penitentiam, vocatione efficaci con-
 cedi, deinde vero, justificationem, Adoptionem & Sanctificationem, ut dipe-
 sequi, sic non omnes habitus instillari simul (licet forte quæ obtingit prio-
 ritas, non temporaria respectu dici queat, sed independentiæ præstare,) neque
 simul operari. *Dumay. Hæker. Ames. Rager. Burges. Cates. Resp. loquid*
Erasmus Syn. Ne. Anglic. & plures alii. Spiritus, personalis in actu, con-
 distincta utique ab operibus quibus sese exercit in electis, non facit, ut ex-
 plicata ab *Omni. Lysar. &c.* Fides in Christum cum sic de genere perfecti-
 sum, etiam que peccatorum supponit, ut *Scot. Sent. 4. d. 14. n. 19. ad 3.*
Argum. 2. in 197. 2. ad 3. Sent. 3. d. 24. non est essentialis homini, nec
 tali perfectioni. *Reperit* basus tamen fidei habitus in Adamo (licet hic sit
 difficultas, aliqui prout rangebam sup.) ut cont. *Arminius Angl. ad res. ad*
resp. ad art. 19. Arminius. Cates. in Def. Sent. Jac. Arminius. ad res. ad
Confid. ad art. 19. Arminius. Cates. in Def. Sent. Jac. Arminius. ad res. ad
Def. Sent. Jac. Arminius. Cates. in Def. Sent. Jac. Arminius. ad res. ad
 efficientiam huius sententia magni momenti esse putat. Subiungit fidei
 adiectum solus intellectus, eorum *Cyrl. Faber. Hierosol. Cates. Arminius. & Paris*
 nominis, ut cont. *Pembins* fidei omnes, fidem in affectis audio contineri
 pen, vid. *Bellarm. Biffacut. etiam Cates. & Amyrald. Tiber. Baxen. Cates.*
Dumay. & quæquor e nullis eadem ponunt (ponunt multi, magno utique
Arminius in amobant, ut in *Arminius* & in *Arminius* seu penitentiæ
 firma, quod & faciunt *Lutherus*, dicitur diversis, ab eam, & nullis, in operibus
 amobant, ut in *Arminius* & in *Arminius* seu penitentiæ, ab eam, & nullis, in operibus
 statutor ergo fides in intellectu & voluntate, ut post. *Ames. & Cates. Arminius*
Bellarm. & Cates. arguit questionis mutare. *Joseph. Hæker. Arminius. Baxen.*

Bery. Novell. Quæ. 32. Objectum formale fidei quâ tribus dicis intellectus, sola prima veritas, non quidem à revelatione præsumendo, ut *Card. Lugo. Pallavicini* opposuit d. 1. de fid. s. 3. n. 34. et in quatuordecim assertionibus fidei resolvitur. Neque sic contradicō *Berini* disp. sue cont. *Tornæ* tract. 3. ad revelationem recurrendi, namque creditur Deum aliquid revelasse, quia ipse est prima veritas qui nequit concurrere ad sufficientem propositionem suæ revelationis, nisi quando ipsa datur &c. Pontificii ad testimonium Ecclesie confugientes, circulo sese involvunt, ut cont. *Suppl.* ostendit *Richard. Taily.* lib. 4. de Eccles. c. 7. &c. Objectum materiale revelata omnia. Fides qua insidet voluntati, consensum dicit & recumbentiam in Christum totum, ita *Presb. Bax.* sic charitatem involvit, ut inepta videatur questio Pontificiorum (quæ tamen vexatissima) num Charitas sit fidei forma, absurda eisdem, quia dogmati isti periculoso de fidei merito & bonorum operum, innititur. Infantes fidei habitus capaces existimo, Num etiam ætus? existimant pariter *Lutherani*, in multis evenire, sed cont. *Nation. August. Calvin. Beza. Tisley. Par.* &c. Quæ & quatenus fides in Christo, in Dæmonibus, in Beatis (de facto *Pelæ.* suo Synt. his etiam fidem admittit) &c. nunc non disquirō, ut nec de traditione aut hæresi fidei opposita. Num spes Theologica in eodem subjecto sociabilis sit cum desperatione, aut num hæc aliquando liceat? affirmat utrumque *Card. Lugo.* in tribus tamen negat *Pallavicini.* & casum quem supposuerat *Lugo* chymaticum ostendit.

LXXXIX. Fides in nova lege justificat, non per modum cause, dignitatis aut meriti, ut cont. *Bellarmin.* & Pontifices, probant nostri communiter, sive sermone sive fide formata (quam intelligunt illi) sive informi, non ex opere operato, ut ita loquar, cont. *Socin. Serap. Armin. Voss. Br.* qui omnia ad id credere confugione, licet non ex iisdem principiis, vid. *Fest. Thom. Spec. Cont.* &c. Fides instrumentum dicitur nostris & causa applicans (quod etiam nomen *Cajetani* placet & *alay.* ad Rom. 3. 26. ut notat *Bery.*) non quoddam influat in justificationem (ut instrumenti nomenclatura velle videbatur) passive tantum sese habet, & in genere recipientis, sed ob analogiam quæ ipsi intercedit cum his quibus, seu instrumentis & organis, occurrat ars & natura. Dum dicitur conditio (*Arminii* neque hoc volunt, sed de quo ipse his absolutum, atque nulla fidei nec obedientie, conditione suspensum, ut *Balk.* de scd. *Bax.* de Presbap. observant inter *Error. Ne. Angli.* &c.) nihil ei decedit. Etiam sic alium plane locum tenet ab operibus in justificationis negotio, esto, dixerit aliquando *Spalæ.* hoc tantum metaphysice esse subtilitatis, & fori philosophici. Justificatio formalis & propria fidem non antecit, Sic non est ab æterno, cont. *Armin.* (*Triffi* indicia in hoc negotio peregit *Jesajus*) non immediate à morte Christi (licet multum hic pri-

situm quod de referri possit) cont. *Pemlinum* qui ne putam placibilitatem
 Christi passione, cum *Arminius*, procuratam admitteret, in illud extra
 mun concessit. Iustificare *Pontifex* (*Societas* etiam) est iustum facere,
 infusione habitualis aut actualis iustitiae, sic idem quod sanctificare (iudicis
 semper tamen absolutionem praeterea agnoscunt *Papicolas*, at in qua sitam no-
 stram nostram justificationem) Nobis, cum terminus sit forensis & iudicialis
 hic est pronuntiare iustum & declarare, respectu habitus utique ad iustitiam
 alienam & Christi (non essentiali Dei, cont. *Osand. dec.*) non nostram,
 quae nullatenus est. Quod *Calvin* olim illustravit adeo, ut tandem iusti-
 tie inhererentis doctrinam derelicta, in Christi imputationem, consentiret *Pie-
 bini*. *Hookerus* in Eccles. Polit. tract. de iustif. dubitare videtur, num Ec-
 clesias *Romana*, erroris alicujus argui possit in negotio justificationis, qui fun-
 damentum ipsum prope contingat, sed nimia charitas. *Hobi. Decapt.* ut &
Remonstranti, controversias circa justificationem excitari solitas, flocci faciant
 ut philosophicas. *Council. tamen Trident.* paulo aliter sentit cum isti articulo
 septem in solidum deputari menses. Cum remittit peccatum, non sit pecca-
 torem, eximi aut liberari ab ipso facto (quod factum infectum fieri nequit)
 non a facti malitia, non a demerito & reatu simplici (ut loquuntur *Schola-
 stici*) non item simpliciter & absolute peccata ejus a Deo non videri (quod
 ex *Nom. 23.* nulla consequentia eliciunt *Arminius*, ut *Augl. Annot.* osten-
 dunt in loc.) haec omnia implicant. Sit autem, si quid dicitatem inspicias, non
 aliud quam dissolvi obligationem ad poenam; haec vero positiua sit vel pri-
 variua, sed datam & sensus. Hinc sequitur remissionem peccata justificatione,
 non non distinguenda, ut *Isa. 60. 1. 2.* videantur lites istae de justificationis
 formae duplici, remissione scilicet peccati & iustitiae imputatione, cum remis-
 sio sola, ut est ablativa malitiae & boni collativa. Ita *Pera. Callig. Beller. Koffa.
 Anselm. de iustif. Calvin. Pissus. Woson. dec.* *Pontifex* tamen per summum
 blasphemias Orthodoxis contra sententibus exprobrant formam eam duplicem,
 cum duplicem ipsi & heterogeneam justificationis formam unanimiter esse
 tant, post *Council. Trident.* Remissionem culpae quae alia sit a remissione pec-
 cae, non agnosco, cont. *Pemlin.* qui distinctionis istius cardine voluit doctri-
 nam suam de humanis faciat. Nec tamen peccatum habituale sustollit, sed
 difficile admodum expiare maculam eam a peccato manentem, quae remis-
 sione eluitur, ut *Pemlin.* vel ut hoc Sanctificatione, pro quo vid. *Thom. 4.
 2. ad q. 16. Arrius, 16 d. 49. Alphons. Cur. ib.* Etiam *Woson* Scholasticus
 eos penae 500 annos laborasse dicit in labe hac invenienda, non tamen adhuc
 convenisse. Si verò non sit ea macula, ut *Woson* placet, difficilior adhuc ha-
 bituale peccatum definire, nisi ipsum actuale dicatur, moraliter adhuc ma-
 nens, quia nondum retractatum peccatoris ipsius poenitentia, aut misericor-
 diae a Deo remissionis. Peccata semel condonata denuo non reviviscunt,

cont. *Luther*. & quod mirum *Muscul. Tempf. &c.* Falsum tamen iterum est, si
 imbuuntur debent nos eadem peccata confiteri & agnoscere atque veniam
 suppliciter precari, cont. *Kellij. Med.* (cujus Author *Braun* iuroratur *Heck*
Balsam item quibus petitione Orationis Dominica, non remissionem sed
 illius sensum postulari, quod in *Piscatore* notat *Gemat.* in *Math. 6.* etiam in
Antinomistis, Eusebio, Dri. Crisp. &c. notare debent omnes & cavere. Licet ex
 Orthodoxis quorquor nec velle nec posse remittere, morte Christi, partum
 esse contendunt, eo deficiente debeant. Peccata præterita, præsentia & fu-
 tura non simul condonantur, cont. *Corn. Ames. Twiss.* &c. ut frustra obje-
 cerit *Gratius*, Protestantium doctrinam esse, *Peccata condonari antiquam fiam*,
 quod & *River* in sua *disput.* dissolvit. Iustificatio ergo non actus instantaneus
 (quod primus *Downamus* evicit) sed successivus. Nam etiam continuus
 Intercessionem fieri opinantur *Muscul. Tempf. Lutheran.* &c. Etiam *Zancho*
Ferkin. quorundam peccatorum commissione, posse homines gratia quor-
 dam modo excidere, pronuntiant &c. in summa quorquor justificationem
 negant esse propriam electorum, ut negant e *Patribus* plures, primis 300
 annis, etiam *Davenant.* *Ward.* & quorquor baptismalem justificationem
 (quæ seu fide parentum suspendatur (quod illico amoliretur litæ de fide in-
 fantum) fides infunde, amissibilis videtur, sic specie alia à justificatione adul-
 torum) evchunt, negare tenentur &c. Iustificatio est actio continua, cum
 colophonem accipit & manum extremam, in ultimo iudicio. Nam transi-
 entem immanens mire torquet Modernos; transeuntem agnosco, in quem
 autem terminum egrediatur, in arena exhibebo, nunc calamum sisto.

XC. Sanctificatio justificationi succedanea ex communi opinione. Num
 autem acceptasse potuerit Deus peccatorem ad vitam æternam obique re-
 novatione cordis, ut post *Occamum* multi docent *Sebastij*, questio est pro-
 posita inepta. Opera reatorum perfecte bona esse, tueretur *Pausan.* *Castell.*
 &c. etiam in hac vita immunitatem ab omni peccato adipiscibilem, tueretur
Pelag. (nescio num *Antinomistæ* sentiant, qui sanctificationem omnem, vi-
 vificationem, mortificationem &c. declaratve dupliciter exponunt, & in
 fœdum humanum) Opera nostra omnia in pluribus perpluerent, nisi sinceritate
 (perfectione novæ legis) æstimarentur. Ubi ergo merita? Debitorem sese
 constituit Deus, ut sup. rangebam thes. 12.) at nulla inde affertur equalitas
dari et accipi. ut *Daven.* de just. hab. & 28. c. 63. *Yess.* Theol. de bon. oper.
 mer. & plures alii, post *Hug. Gros.* de iur. bel. l. 2. c. 7. §. 4. quæst. *quæ-
 stionibus à Parentibus liberis debeantur* &c. *Covar.* Tom. 1. Rees. 3. 4. n. 5. de
 iure dominorum in vasallo, ita etiam *Less.* *Suar.* *Durand.* *A Soto.* *Clar.* *Re-
 bel.* de Lux. *Molin.* &c. *Wessmæsch.* paratit. D. 1. 50. &c. Quod opera sine
 condiciones salutis saltem adultorum, nihil faciet *L. in Condit. F. de Condi-
 ct. et demonst.* iurista conditionem à causa perpetua distinguunt, ut digest. l. 35. &

transmissibiles, disquirunt *Barro. tract. speciall. c. 1. n. 1. & 2. non per
est illius, assenti nequeo, et non citulo quo eam incipit, non de pridem
Lysid. &c.*

XCL. Quamvis quæ hucusque diximus de *Iesu Christo* in servitutem
Gentis humane, incarnato, quæ etiam de sedere nova & multiplici ipsius
economis & administratione, quæ de justificatione peccatorum & sancti-
ficatione gratuita &c. ejusmodi sint quæ amoris nobilitas & gratia spirare &
polliceri videantur; Deum tamen humanum genus exlex dispensare, voluit,
nec nisi *Antonini, Libertini, Albi* &c. aliter opinantur. A lege naturæ seu
fonte (de hac sup. thes. 86) scaturiunt cæteræ omnes divinx vel humane
Positiva lex, non est actus aliquis rationis speculativæ aut prædictæ cont.
Thom. Albi, Cajet. Conradi. Sot. Gul. Parisien. tract. de leg. &c. Est ergo
actus voluntatis, ut *Almain. à Cast. Suar.* (licet dubius) *Arriag. &c.* Habet
pro objecto (ita discutas in *donations, condonations, vna, relaxatione vni*)
non obligationem quam inducit, nempe sic seipsam respiceret, sed actionem
voluntariam aut veritatem, & remissam exteriorem, cont. *Suar. lib. 1. de Leg. c.
4. n. 3. Jean. de Lug. 3. p. 1. s. d. 3. s. 5. &c.* Cujus tamen non est voluntas
efficax, sæpe nec potest esse (subinde enim legislator eam rem fieri non vult,
quam fieri jubentis speciem induit & ut facias obligat) Inefficax non sufficit.
Communicatam respicit lex, ut *Thom. d. q. 90. ar. 2. Idor. allegans, Pau-
mit. in Rep. de Constit. Felin. in cap. Cum omnes. Jafon. in d. L. 1. ff. De ju-
re civili videtur expressum in L. Jura. 2. ff. de Leg. Decanonicis item non
minime certum est d. *Cap. Dna sunt* &c. (præceptum non item, licet hoc
multum pendeat ex usu vocis, ut observat *Suar.*) ejusque commodum, atque
ab Auctoritate publicâ prodire debet, juxta *Aristot. 10 Ethic. ult.* Cum au-
tem potestas legislativa civilis (à canonica nunc abstraho, & ecclesiastica)
sive sem. ipsam spectes, sive cui inest, subjectum, non sit jura naturæ: Sic
oportet à confluence hominum sese uni vel pluribus voluntariis subicientium
(hinc *Barro. Vaso. illud. quæst. l. 2. c. 82. &c.* Gentium præ solum invocata
dicit imperia &c.) non utique in ordine ad dominium absolutum (hoc im-
possibile) transiretiam in ordine ad alium, subicientiam tamen. Sic principa-
tus omnis originaliter a populo (Deo ita confluente) absq. quo jurgat bel-
licitulos, nisi aliquid illi accedat temporis præscriptione. Hujus indicium
subinde unum aut plures è populo, aut principibus, subinde etiam seminam
(non obstantes leg. *Fem. ff. de reg. jar.*) regimine semper quoad speciem in-
variato, ad clavum sedere. Subordinantur Magistratus *Mediators Christi.*
cum eroditis. *Ribor. f.* nec tamen universalis redemptioni partecipamus. Ma-
teria legum humanarum nequit esse mala moraliter, cont. *Marchi. in
suo Reipub. &c.* neque dubie honesta. Persecutionem esse de ratione legis
etiam civilis, patet ex discrimine adducto *Suar. Præsumptum & statutum à Fran-**

in cap. Roman. 8. *Caveat* &c. in cap. *Alma* 1. 3. 10. n. 21ta *Pe-*
nitentia in cap. *Ubi* 1. n. 12. Sententiam autem istius perperam, ut exultat
 illa *Verba* 1. 1. 10. *Int* 1. 1. 1. 3. &c. Lex non tunc obligat quam
 promittit. Nam tunc pendet ab acceptatione subditorum, alia questio
 est, si legibus divinis locus non habens. Viatores omnes legibus obnoxii
 Communionem per communionem sufficit *Lutherus Bellarminus*, qui tamen *Brutus*
 in legibus perperam tunc obligant non posse dixerit (ut dicunt multi) quod
Graviter *Assumptum* existens, cogi nequeat, Legislatorem tamen Principem,
 tunc legibus obligari, licet nequeat cogi, affirmare tenetur prius aut negare
 potest, cum sint *in* *verba*.

RON. Lex eterna in actu aliquo divinæ voluntatis communiter colloca-
 tur, minus autem in decreto libero, an potius necessariā displicentiā, utrum-
 que dicens, ad illi tamen atque alia objecta. Decalogus, quia *Israel* per
Mosē traditus, ad nos non pertinet, sed quatenus præcisè cum lege naturæ
 congruit (quæ Gentibus communis) vel per *Christum* qui Rex noster adop-
 tatus & confirmatus. Non enim abrogare hunc voluit *Christus*, sed sensum
 ipsius dum in carne, delitescens & abditum propalabat. Nova illi præ-
 cepta moralia non adiecit, contr. *Smal. Catech. Racov. c. 1. & Secusianus* car-
 ceres. Qui etiam perfectam adimplerionem legis viatori possibilem arbi-
 trantur. Decalogus est Naturalis, positivus, *Calvinus* quippe, quæ sequitur
Rom. in Exod. 20. append. cont. Genui non se ita septenarium numerum (de
 quo 4. præc.) *morari* dicit, ut ejus servituti Ecclesiam asseruat &c. *Suar* setiam
 ad illud præceptum, *Tamē*. *Arriag. &c.* curiosè satis concludunt, non im-
 plicare Deum homini per totum vitæ tempus, imò per æternitatem, in sua
 culta concedere & dispensare, licet nunc *Candr. & Palmer. 2. p. 101 libri 6.*
 6. molis struserint, pro moralitate etiam unius de septem &c. Quæ forma
 autem fuerat Lex illa *Mosæica*, & quantum præcisè distabat ab operum lege
 ut *Adam* exhibita, & a lege gratiæ seu *Christi*, determinari difficile, Illud
 certum Legem illam, quatenus tenore fuit fœderis operum, *Sapient. V. T.*
 non magis obligasse quam nos spiritualibus enim tunc promissionibus pa-
 cebantur ut & tunc, contra *Socin.* Nam Gentes tenebantur Legem *Mosæ-*
icam præstare & sustinere, disputat *Cloppens* contr. *Grot. Franiz.* Si teneban-
 tur, utique Ecclesiastica vultus *Juda* non claudebatur. Num præcepta De-
 calogi sint dispensabilia? *Ant. de omnibus Occam. Gerson. Aliaco. Almain.*
 &c. affirmare etiam tenentur (quotquot saltem cum hypothetibus & con-
 fectis illud admittunt) qui regulam omnem rectitudinis morali, in Dei
 voluntate collocant, ut *Zuñiga* vind. c. 9. post Præceptorem suum *Ma-*
ris &c. sollicitam etiam in partes *Calvin. Terkin. Polan.* (licet hi forte ut
 notat *Pot.* extra omnem sententiæ adversæ iniquitatem dixerint) &c. Neg-
 de omnibus *Thom. Ricard. Durand. Palud. Anselm. Suar. 1. 3. de leg. c. 15. &c.*
 plures.

ante Papa dum dispensandi ius & facultatem in legibus divinis sibi arrogat,
 in septimo præsertim decalogi, ius canonicum & Christi in gradum compo-
 sitionis nonnulli variet. Pontificio, quoad matrimonia (sive intransversa
 sive intransversa gradibus æqui, cojuncte conficitur) quoad successionis titu-
 lum, Cæteris, gradus definiente & consanguinitatem. Quod sit, ut promi-
 tte in hæcque foro quod ad conjugia, canonum calculus probetur, ita *glaf.*
de iur. consang. cui similis in *g. hactenus, Diss. de gradibus cognat. Franc. in c.*
2. de testib. in 6. Dec. in c. 2. col. 2. de testib. &c. In hæreditatibus vero ac suc-
 cessionibus quilibet calculus viget in foro suo, ut *doct. And. in addit. ad*
Specul. tit. de success. ab intest. §. 1. Præpos. in dist. arbor. interp. col. 19. 20.
Deag. Lib. 2. de testib. §. 1. gl. 9. n. 21. Quartos gradus consanguinitatis
 (cognationem spirituales nonc non attingo) in transversalibus, prohi-
 betur *ibid. in 111.* (nam septimos grad. olim inter eos agitur) & *Sen.*
Gen. & in linea recta ascendentium & descendendum, nullis finibus prohi-
bitorem contingit, quibusdam placet, Cais in L. Nupt. in 4. §. de iur. nup.
Præposit. col. 2. Abb. in d. 2. non debet. Reg. L. 4. tit. 6. p. 4. Sylvest. in verb.
Matrim. Sen. Palud in 4. Sent. ut enim flumina fontis sui saporem, prorsus
non amittunt longo lapsu, licet qualitates alias asciscant a ternis quas lavant,
ita fumen a mai. oibus, multis gradibus ad nos deorum delapsum, indolem
primam non penitus exat, sed redolet cascous illos & remotissimos parente.
line Durand. & Alii dicunt Si Adamus & Eva nunc viverent, non haberent
in potest. cui quberent &c. Covar. etiam tom. 1. de matr. p. 2. c. 6. §. 6.
ad vigesimum gradum extendi conjugalem eam prohibitionem &c. Mihi
placet in toto hoc negotio, gradus eos (licet moralitatis ratione in diffi-
lem habeam) Levit. 18. expressos incestos esse & ubique vitandos, ut & alios
juxta contingentes, & finitatis aut consanguinitatis, vel contingentiores
quos etiam prudenter non ita pridem damnavunt Regni hujus ordines Sa-
menus consules, ad Act. 14. Parl.iam. 1. Jacobi VI. formato. Simplex forni-
cario (quicquid Ethici in contrarium, aut Scholastici rationem malitæ in
ex difficiliter repredientes) peccato purgati nequit. Prostibula & lupanaria co-
loranda non sunt in Christiana Repub. cont. Pomif. Roman. qui etiam in
loca tribus de iur. metetriculis. Quæ de communione hominum, semper
olim Placidius interpretantur hoc seculo Anabaptistæ, rejiciuntur ab Arist. lib.
2. Polit. c. 1. & 2. octavum item præceptum tollunt è medio. Politicæ le-
ges Judæi datæ, furti poenam non faciunt capitale, nisi plagium sit (con-
sentient Leges Romanæ, D. ad legem fabiam, de plagiaris &c. si sacrilegium
autioleptæ conjunctæ. Divinus leges in simplici furto truculentæ ni-
hilis, mitigatæ Solon, emoluit Scriptora quadrupli vel quintupli restitutione
penam & Scholastici quicquid furti poenam faciunt de iur. vitiosam defi-
niant.

explicata facile. Lex prohibens aut præcipientis aeternam, jam præteritam non respicit, respicit punitionem aut ratio aliquo casu, quæ dicitur irritans. Lex in præsumptione fundata saltem periculi, ea non subsistente non obligat, cum *Silvest.* ver. *Lex* c. 9. *Covar.* in cap. cum esset. *Suar.* *Vasq.* *Arraz.* distinctio-
ribus hic utuntur, unusquisque sua. Ius Gentium (si tale aliquod sit) non aliud à lege naturæ, cont. *Bellarm.* *Covar.* *Conan.* *Suar.* *Vasq.* &c. Potestas nulla est in Imperatore ferendis legibus pro toto orbe, multo minus in Ponti-
fice, non obstantibus solasibus Canonistarum quorundam. Hinc Regna, Respublicæ, Christianicæ civitates &c. suis vivunt legibus, & constitutioni-
bus. Omnis lex quæ talis est odiosa, ut notant *Suar.* L. 5. de leg. c. 2. *Arraz.* ib. d. 21. f. 1. favorabilem interea non nego, C. Odi de Reg. jur. in 6. & c. nego solum favores eos per legem concedi. Dari possunt poenales leges, qui-
bus ipso facto incurratur supplicium, cont. *Barat.* f. de jure fidei in l. ejus qui delatorem, *Fel. inc.* *Rodolphus* in 39. de rescript. *Covar.* de matrim. P. 2. c. 6. §. 8. &c. cum *Suar.* *Sal. Vasq.* *Arr.* &c. saltem si poenæ non sint acerbæ nimis. Difficile tamen taxare, quando facto ipso poena incurratur, quando non nisi post latam judicis sententiam. Difficile hoc item in poenis conven-
tionalibus. Quod reus, ad carcerem vel tritremes &c. damnatus relabi non debeat datâ copiam, durum; *Pussy* & *Suar.* posse dicunt, nisi juramento sese ad poenam sciendum astrinxerit, namque sic vel hostibus fides servanda, quod tamen quam bellè conveniat, cum actis *Syn. Constant.* ipsi viderint, semel certum quicquid interpolent *Molan.* *Bezan.* & recentes Pontifici (robore suffusi ob vicio combusium *Joan. Hus.* & *Hier. Prag.* contra *sigismundum conductum Sigismundi* & pactam fidem) eos qui hæretici apud ipsos habentur, nonquam ita contrahere posse, cum homine pontificio, qui religionis fore axiomatis nisi velint, contractus invalidi nequeat. Negant multi apud *Gurium* præst. quæst. 3. in occasione aut subductione meretium, ne solvantur vectigalia aut gabellæ seu alcavila, peccari ulla ratione (quod oppidò gratum si verum, mercatoribus accideret) rectius tamen, cum *Covar.* in rescript. reg. piteas. 2. *Par.* §. 5. n. 5. *Alphen.* à *Cast.* l. 2. de leg. penal. c. 2. & eodem *Gurium* supra cit. affirmant *Hof.* *Antonin.* *Suar.* *Arraz.* &c. Multis verò tunc pec-
cant Publicani. Tributa quæ ab immemoriali solvantur, ubi de ipsorum causa non constat, aut constat de illius cessatione, per nefas retinentur, nec enim in eo casu locus ullus bonæ fidei, quâ posset præscriptio incipere. Non omnis lex quæ prohibet est simul irritans, non hæc omnis simul poenalis, cum *Bald.* in l. Non dubium C. de leg. *Panormis.* in c. 2. de *Constitut.* *Der.* ib. *de lib.* 1. &c. Contractus luce naturæ irritus, ubi nec sit dominus, nec persona, quicum contractus est capax domipil in eam rem sit materiam contractus, sed non ille solus. Quando sententia judicis cassatur actus, & seu jure sive injuria, ea non profertur, valet, etiam quando ipso facto incurritur irritatio, subinde

subinde ipsa inopodiri potest subinde non. Metu aut graviore periculo non obstante viger irritans, non viger lex iubens aut prohibens, ut nec nisi cognoscatur hoc, illa existim non cognita sortitur effectum. Cedendo juri inep- te putes te revalidare actum ex lege irritum.

XCV. Consuetudo juxta legem novam non invenit obligationem, sic effectus morali destituitur. Contra legem naturalem aut divinam positivam, irrationabilis consuetudo & corruptela potius, ubi jura loquuntur, *Panormi- an d. c. ult. de censur. n. 5. 6. Bartol. in d. l. De quibus. Menoch. l. 2. de Arbit. &c.* Contra leges humanas praevalet quæ à majori parte populi cum animo se obligandi inducitur consuetudo. Præter legem ea est quæ deficiente præcepto obligat, desinente *Isidorus*, istud si accedat in eandem materiam, consuetudo prior non stringit, cum *Gratia. Roeb. Curt. Bart. Bald. Jasp. &c.* Iactem non repulque ut qui transgreditur, duplicis delicti argui queat. Etiam si lex aliqua expresse caveat ne aboleatur ipsa consuetudine ultra contra- ria subeunte, contra eam tamen non minus quam ceteras consuetudine præscribi posse putamus, *putat Sarr. lib. 7. c. 19. n. 21.* esto contrarium docere videatur *cap. 7. ejusdem lib.* ex eo quod lex semper loquatur &c. Est ubi lex prohibet tantum antiquam consuetudinem, est ubi reprobatur & irra- tionabilem reddit. Tempus determinatum postulare consuetudinem ut præscribat (præscripta esse potest ex *Jur. c. ult. de consuet. ibi et legi. præscrip. &c. cap. Non est. &c.*) negant *Sor. Vasq.* qui tamen civiles *Hispaniæ* leges tem- pus illud finivisse fatentur, *Cæsareum* jus non item. Actus consuetudinis con- tra legem obligantis inductivi continuari debent, præscripto tamen quæ sit in materia iustitiae, malâ fide præscribensis, rescinditur atque interruptitur. Semper sunt mali, ipsa vero consuetudo tandem obligat. Actus consuetudi- nis irritantis inductivi, semper sunt validi, ipsa tamen consuetudo tandem dirigit. Actus ex se validi, subeunte consuetudine subinde irritantur, vali- dantur subinde de contra actus de se irriti. Consuetudini non minus ac legi consuetudo contraria. Privilegium est lex, non tamen communis ut respec- tuique. Imò nisi improprie loquamur est contra legem, si erunt solummodo præter jus favorem alicui feceris, privilegium non feceris. Ubi dignitas per- sonæ una, motivum est privilegii dati, hoc dixerunt in eo casu personale esse non reale. In dubio num hoc sit an illud, præsumitur subinde privilegium reale, cum *Tirag. Barbof. Anton. Emm. Sarr. Arr. &c.* subinde vero perso- nale solum. Si partes dissidentes reale reputent & perpetuum illud privile- gium, certe iustum sequeretur (quod absurdum) ut utraque bellum. Infer- ior omnis qua talis est privilegii capax, ut quod contulerit inferior contra jus superioris, collatum non valet. Si gratiam faciat ex ignorantia præcisè beneficium concedat, rati habetur concessum, si ex errore non item. Pri- vilegium potest esse perfectum ante aliquam notitiam ejus cui datur, ut *Lop.*

Præ. Renunciando expresse vel implicite etiam (quibusdam casibus) tempore
suum potestatis privilegio.

XCv. Triplicem legum interpretationem distinguit *Glossa in l. Si de inter-*
pret. ff. de legibus, Panormitanus, Dis. in cap. 1. de postul. prælud. Sylvest. verb.
liber p. Interpretatio non nisi ab ipso legislatore commode fieri potest &
eius auctoritate. In legibus humanis doctrinalis adhiberi potest expositio.
Quando autem lex aliqua latitudinem eam non sinit quam verba præ se fe-
runt, restrictione opus & e contra. In particulari aliqua materia cessasse ra-
tionem legis non satis est ad epiektikam, cont. *Thom. Cajet. Navar. Panormit.*
Arriag. Sec. Ea quippe habet locum nisi quando lex peccat, juxta *Aristot.*
Cessante universaliter legis ratione, cessat & ipsa, ut *Covar. Ledesma.* Epiektika
in lege natura nulla. Dispensatio à jure positivo relaxat, non est absolutio,
non abrogatio, non privilegium. Dispensatio data nullà urgente necessitate,
est injusta et si in legibus altioris potestatis invalida, valida alias; Legislator
tamen tenetur ejusmodi semper dispensationes revocare. Cessante dispensa-
tionis causa, non cessat subinde ipsa dispensatio. Etiam renuntiat quis sæpe
dispensationi datae, & liber manet à lege, e contra multiplicatis dispensatio-
nibus magis ligatur subinde. Cum autem lex omnia, & quicquid vim legis ob-
tinet, eatenus solum stringat, quatenus cognoscitur de facto vel de jure saltem,
conscientia partes præcipuas in obligatione superinducenda nemini non ag-
noscit. Contra eam invicte hallucinantem facere est intrinsecè malum, ita
Scholastici ad dist. 39. l. 2. Sent. & *Summulista* in verb. Consci. vid. *Alenf.*
Suar. Vasq. Tsaub. Arr. Oviqd. &c. post *Ambros. Chrysostom. Origen. Theo-*
lar. Ansel. August. Thom. &c. Etiam tantam obligationem perpendit hinc
Tsaub. ad q. 19. 1. 2. ut nec ipsum Deum penes sit, in obligatione conscien-
tiam sequendi dispensare; dum vincibilis non tenetur homo eam sequi, re-
fietur deponere, nisi deponat seipsum conformare: Lex quippe existens vel
existimata solum eandem refundit malitiam aut malitiæ carentiam; atrociter
tamen subinde peccat qui delirante conscientia ducitur, quam qui contra
operatur. Est ubi homo se peccare judicat, re ipsa non peccat. Est ubi putat
se non peccare, re ipsa peccat. Si utrumque contradictorium proponatur ut
æque malum, alterutrum elige; si alterum gravius, quod minus est sequere;
ita in rebus *Tsaubers.* sup. cit. post plures *Scholasticos*: neque aliter spe-
ctatis naturis rerum determinare potest ullus. In dubiis juris etiam extra ju-
sticiæ negotium, amplectere ad arbitrium, partem etiam minus probabilem;
etiam minus curam, in dubiis facti Lex est in possessione, prævalet autem in
dubii possidentis conditio, contra *Vasq. Covar. Panormit. &c.* qui etiam in
ambiguo juris, tutiorem partem præferendam existimant, cum *Suar. 3. p.*
c. 5. d. 40. l. 5. Valens. r. 3. d. 6. q. 6. p. 4. Arriag. r. 3. d. 25. l. 2. &c. Ad-
hibita morali diligentia possessor bonæ fidei dubius licet, rem ipsam retineat

eum *Covarr.* 2. p. 5. 7. de reg. jur. *And. Pachin.* l. 1. *Controv. jur.* c. 85. &c. Dicit est medium inter malæ fidei possessorem & bonæ, ut observat idem *Covarr.* qui etiam status securitatem præstat. Conscientiam probabilem ad praxim requisitam non facit unus Doctoris opinio.

XCVI. Atque ita gratiosa Dei æconomia qua viatores, in coelos ad extremum diducit: non vetat legibus ipsum, partim quas boni inculpsit immediate & promulgavit, partim aliis & diversis, quarum ferendi facilitatem Imperatoribus & Principibus terrenis subdidit Deus, generis humani exerrare conantis libidinem, cen sibiula imposita, coercere & circumscipere. Hinc campus Martius virtutum moralium, victorum volutabrum & Camarina, quæ omnia & singula si angustis hisce concludere conaret *materia superaret opus.* Quapropter relictis istis quæ de virtute in genere, virtutibus in specie, *justitia, prudentia, fortitudo, temperantia* &c. de passionum moralitate, de capitibus unde provenit actus, sua bonitas aut malitia, objectis, circumstantiis &c. dissecuntur, cum restricta sit, & ex parte delibata in superioribus, percrevehimus lubentes. Quævis hominis status, ab hac vita succedit. Infausti *Sadducei*, de quibus *Drus. de irib. sect. juda.* l. 3. c. 3. 114. *Camer. Myrobis. in Math.* 22. 23. resurrectionem negarunt olim, negant hodie *Soliniani*, Annihilationem facientes mediam pœnæ damni & sensus; in quod etiam *Psychopannuchiani* consentiunt. Testimonia contra ipsos, omnium omnigenus scriptorum, coacervare facile foret. Ut corporeæ mortis præludunt, afflictiones, calamitates & caligines hujus vitæ, ita spiritualis progymnasmatæ sunt conscientia stimuli, & anxietas quæ plerumque laborant peccatores, ut liquet ex laceratione *ἡ παραπλάνη.* Quis sine male sanæ conscientia tormentatus, cum quis interdum noctuque suum gestat in pectore restem, inter Ethnicos expressere olim Poetæ pulchris emblematis. Post autem conscientia scuticam, erynnales faces, erebi monstra (in quibus peccatores ludæ intervalia quandoque nanciscuntur) succedit animæ abjectio in locum tormentorum, quo urique quicquid contra delictum *Olympia*, liberabuntur nunquam. Electis a resurrectione investitura contingit & æthronismus. Qui medium hic millennium concipiunt, quæ jam penitus abolito *Antichristo* & omni subversa idololatria, Ecclesia floreat in hisce terribis & regnet, etsi errorem errent multis veteribus communem, ut notat *Voss. ad Apocal.* XX. v. 4. 5. 6. *Sixt. Senen. Bibl. Sanct.* l. 5. *anon.* 233. nec desunt viri boni qui eos utcumque excusatos habeant, tamen non aliud quàm postliminio revocant interpolata *Papia* somnia; ubi loquor non negaverim gratiæ mensuram defluxuram coelitus, quæ hæcenus delapsam obscurabit, etiam *Judeos* conversum iri in fine sæculi, ubi plenitudo gentium ingressa fuerit. Quis autem & quantus iste reditus futurus difficile dicto; papaturiente præsertim hoc ævo; Deo uni notum. Beatitudo illa futuræ vitæ objectiva,

In Deo est, in visione illius à nobis producta, eaque solâ, formalis: in actu aliquo amicitia quo in Deum, aut concupiscentia, quo in visionem ejus obiectum. Rectur. Voluntas, nec ex parte: hæc tamen singula necessitate indivisa beatitudinem signant. Visio, Dei nisi perpetua, ejusque de perpetuitate beati consistet, beatitudo non est, utcumque ceteris *Joan. de Luc. & Maria*, in perpetuitate illius ratione rependienda. Implicat videre Deum atque odium ipsum simul prosequi ferall, aut in aliud aliquod ejuscumque notæ peccatum prelabi. Excludit Beatitudo dolores omnes, omnes ægritudines, Glimondana propterea & naturalis felicitas ea nulla demum est.

XCVII. Corpus Physicum, à thesi 25. nos hucusque detinuit. Mathematicum est trina dimensio, seu quantitas longa lata & profunda. Continui corpora & compositio, Philosophorum opprobrium, (non mutat tamen Mathematicis) qui verò indivisibilia omnia res & modos, entia rationis & chymica dixerit, parermenis ingiti, videtur. Possunt duæ rectæ in puncto concurrentes, in infinitum extendi atque majori semper intervallo distrahi, quarum tamen diductio, datam quamcumque lineam etiam brevissimam, nunquam exæquet. E contra possunt duæ lineæ in infinitum productæ ad invicem accedere, magis, quæ verò neque concurrent unquam, neque præscriptos accessus limites excedent. Quæ duo jam olim mihi demonstravit ipsa continui natura. *Praelus* monet sub eadem duarum linearum inclinatione, sæpe duplicem dari angulum. Licet obtusus recto sit angulus major, minor recto acutus, non illico omnis recto major est obtusus, aut minor recto continuus acutus. Anguli ad verticem partim æquales partim inæquales, sæpe, subinde omnes inæquales. Dantur anguli recti, obtusi & acuti, qui recti lineæ non sunt, & contra, recti lineæ qui acuti, obtusi aut recti non sunt. Angulus obtusus dari potest rectos exuperans duos aut plures. Triangulorum divisionem instituit *Euclides* non ab angulis solum, sed & à lateribus, quia non omne triangulum est simul trilaterum, Quadrilatera repetiuntur quæ *Euclid. Mathematicis*, *Zonaro* & *Archylo* vocantur. Acidoides, angulum habet externum interius tribus æqualem, in ternos tres minores duobus rectis. Producta duo latera, cavum angulum comprehendunt, si recta jungantur, non surgit pentagonum, cujus omnes 5 anguli æquales sunt duobus rectis &c. sic nec omne triangulum internos angulos habet æquales duobus rectis (*lib. 1. Arist.* tom alibi sæpe, tum lib. 1. post *Analyt.* hoc in exemplum exactæ demonstrationis proponit) nec figura omnis cui hoc convenit est ita triangularis. *Possibile* apud *Prael.* *Gemin.* *Euclid.* dicitur parallelas esse quæ eum in eodem plano sunt neque annuunt neque abnuunt. *Ex prop. 35. & 36. 1. Euclid.* demonstratæ deducitur, Angulum (si in loco divisibili esse possit) posse etiam in proterso sine ad cælum Empyreum, cum *Scor. cont.* *Snar. Xalgu.* &c. etiam finitum minimum æquale, producto in infinitum dari posse

posse. In Chorographicis & re agraria, non ex vero judicavisti, accipiendo ambitum præcisè, eo quippe majori existente minor læpe aris. Sic in triangulum, quò deducere solent Geometræ, figuras regulares, totæ figuræ unum altero minus datur, cujus tamen latera singula singulis lateribus majora deprehenduntur. Cujuslibet circuli centrum duplo, licet alterum tantum in eo dem plano reperitur. Hæc & similia multa paradoxa, in prælibris meis thesibus exequienda proposui, etiam absque paralogismo contem demonstrare paratis; nunc confirmatio factus quòd superiori autumno *Edinburgi*, incidere fortè fortuna, in *Britanni Apicariæ*, *Londoniæ* advecti, quibus ista omnia & plura alia admiranda planè & inaudita, hominibus etiam in *Euclidem* ardentia, saltem quæ aricetate videri alicui possent, ista vidi & pulchrè deducta.

XCVIII. Quod ab hypotenusa recti anguli describitur quadratum, æquale est illis quæ à lateribus eundem complectentibus, describuntur quadratis. In obliquangulis & oxygonis paulo aliter discurrendum, juxta prop. 12. & 13. 1. 2. *Euclid.* Constructa sunt, Quadratum minus ex majore detrabere ut & residuum sit quadratum, Datum quadratum augere data quantitate quadrata, ut augmentum etiam sit quadratum. Quadratum datum bisariare vel duplare, imò infinitis simul sumptis quadratis, æquale unum exhibere. Inventa autem quantitate catheti seu perpendicularis à vertice trianguli ad basim promissa, mira præstat Geometria non enchymerica solum & embryometrica, sed & stereometrica, habita quippe area habetur. Nunc figurarum soliditas. *Pitruvius* l. 10. c. 11. erectionem cochleæ cylindricæ vel conicæ, a *Pythagorico* hoc trigono orthogonio, capiendam scribit. Caput autem scalæ bellicæ, earumque longitudinem; quod fessellæ olim regem *Philippum*, qui cum *Melitarum* urbem obtinisset ut refert *Polib.* l. 9. clavis improposita scalarum brevitatem, non occupavit. Angulus contactus, dicitur hic in inclinatione lineæ rectæ ad circulum, ut *Clav. cons. Pato. Sco. J. mandamus*, minimalis acutus rectilineo minor est, imò infiniti simul sumpti unum illud non reddunt. Angulus contingentie circuli minoris major, majoris minor, divisibilis uterque, idque in infinitum, non aliqua tamen rationem. Angulus semicirculi utriusque maximus rectum non æquat, minimus est quolibet acutus major. Acutus ad illum non habet proportionem, ex def. 4. l. 5. *Elem.* habet ad rectum eo angulo majorem, unde contra prop. 3. lib. 5. *Euclid.* rectum licet semicirculi angulo notabiliter majorem, non tamen ipso ad acutum proportionem majorem habere, ut *Pil. Non. in. Aps.* docet. Hinc angulus recto æqualis, conflat ex eo qui minor sit recto & simili alio qui omni acuto minor. 2. Extrema in angulis conveniunt, media licet extrema comparata cum iisdem non conveniunt. 3. Extrema sine mediis juxta se posita, ut transire possis a majore ad minus, aut contra, nunquam tamen per æquale &c.

Non solæ circulares sed reliquæ item sectiones conicæ suum habent angulom contractili. Triangula & parallelogramma ejusdem altitudinis proportionem inter se tam habent simplicem, quam bases; contra, eandem vel æquales bases habentia, sunt ut altitudines; tamen ex 16. 6. *Euclid.* speciatim dicitur de triangulis similibus ea esse in duplicata ratione laterum sive basium homologarum; dantur etiam parallelogramma & triangula inter se æqualia, inæquales cum sunt altitudines & bases. Equiangularum triangulorum, quæ circa æquales angulos latera proportionalia sunt, æqualibus subtensa, homologa. Datis duobus rectilineis similibus, facillime invenitur quam inter se proportionem habeant, etiam non cognita duplicatâ proportionis laterum homologorum. Imò cont. prop. 20. 1. 3. dantur rectilinea similia, quæ tam proportionem non admittunt. Circuli dantur & rectilinea quorum proportio duplicata laterum vel diametrorum, cognita simul est & incognita. Circuli inter se sunt in simplici diametrorum proportionem, ut præstius demonstravit *Pappus* l. 5. p. 11. Sunt etiam induplicata, vel quod eodem modo, se habent ut quadrata diametrorum, uti probat *Euclid.* 3. 12. Elem. p. 2. Similia solida circa æquales angulos latera habent proportionalia & homologa. Parallelepipeda æqualium basium & altitudinum, inter se sunt æqualia, sic prismata, cylindri, coni, sive inter se hæc omnia sint obliqua sive recta. Dum reciprocantur bases & altitudines, parallelepipeda sunt æqualia, æquales coni & cylindri. Similia solida sunt in triplicata proportionem inter se homologorum, cylindri, coni & sphaerae diametrorum. Quæcunque solida (etiam non similia) inæqualium basium, altitudinum &c. habent inter se proportionem constaram ex planorum proportione, insuper & altitudinum, seu viarum perpendicularium aut circularium, si rotunda sint, quæ gyratione plani resiliant. Quinque sunt corpora regularia & quinque tantum, ut præstius alios probant *Clavius*, *Herigon*, sub finem l. 13. Elem. Plura tamen sunt solida & infinite plura, quam elementaria ea lib. 11. & 12.

XCIX. Lines mixtae *Dionysius*, quadrando circulo inepta, ut ostendit *Pappus* l. 4. col. math. p. 25. *Tab. Bui. cir. quad.* organicè peragit ex æquom, 8. 1. 1. *Euclid.* Elem. sed universalem non esse eam quadraturam, ut nec Lanceli factam ab *Hippocr.* *Ch.* docet *Bern.* sup. cit. *Inf. Scat. & Fran. Viet.* parallogismi æquatione. *Archimedes* in 1. prop. ad dimen. circ. *Brisson* conparat, quod quadratum medium inter inscriptum circulo & circumscriptum quadrata, circulo dixit æquale. *Carol.* item *de la Faille*, *Theor. de cens. gravit. part. 2. de 2. alio. Galan.* in *Centrob. Vincem.* *Theor. Scat. Stat.* accedunt hoc idem problema absolutam vero Circuli quadraturam non esse certum, quia ad numeron vel non reducitur, neque monstratum quæ sit lateris quadrati circulo æqualis, ratio ad diametrum, vel certe ipsius diametri ad peripheriam, quod idcirco non exigi non potest, dum enim ad calculum veni-

